Sebastian Brock

EFREM SIRUL

I. *Ochiul luminos*

Viziunea spirituală a lumii la Sfântul Efrem Sirul

Traducere: pr. Mircea Ielciu
Studiu introductiv: diac. Ioan I. Ică jr.

II. *Imnele despre Paradis*

Traducere: diac. Ioan I. Ică jr.



Editura  *DEISIS*

Sibiu
1998

Colecția *Philosophia Christiana*

Seria *Inițieri*

Lector și viziune grafică: Maria-Cornelia Oros

Tehnoredactor și corector: Paul Morar

Coperta: *Sfântul Efrem*,
icoana Prezentării Mandilionului regelui Abgar al Edessei (secolul X), detaliu; colecția Mănăstirii Sfânta Ecaterina, Sinai

Mulțumim Rev. Dr. Augustine Thottakara CMI, (Center for Indian and Inter-Religious Studies, Roma) pentru permisiunea generos acordată de a traduce și publica acest volum în românește.

Recunoștință specială se cuvine exprimată aici și profesorului Sebastian Brock (Oxford) pentru generozitatea exemplară și sprijinul necondiționat acordat realizării acestei ediții și promovării entuziaste și tenace studiului literaturii siriace în lumea de azi.

Traducere după:
The Luminous Eye. The Spiritual World Vision of Saint Ephrem
by Sebastian Brock
Cistercian Publications, Kalamazoo MI, 1992

ISBN 973-9344-08-9

O explicație: noțiunea de Paradis a Sfântului Efrem*

O lectură literală a textului biblic lasă impresia că paradisul e o noțiune ce aparține numai începuturilor creației. Însă, în climatul religios al secolelor de la începutul erei creștine, în interiorul iudaismului s-a format o înțelegere mult mai bogată a Paradisului, găsindu-și expresia în opere apocaliptice cum ar fi cartea întâi a lui *Enoh* (61, 12) (probabil din secolul II d. Hr.); în aceste scrieri Paradisul e înțeles ca reprezentând atât starea primordială, cât și cea eshatologică de la sfârșitul timpului, fiindcă acum devine și sălașul celor drepți.

Localizarea acestui Paradis (privit, așa cum vom vedea, ca un munte) era extrem de variată. Plecând de la *Facere* 2, 8, unii scriitori o socoteau a fi la extremitățile orientale ale pământului, în timp ce după alții Paradisul reprezenta transfigurarea eshatologică a Pământului Făgăduinței, în care muntele Paradisului era echivalat cu noul Ierusalim situat pe muntele Sion. Și mai semnificativ încă din punctul de vedere al concepției Sfântului Efrem despre Paradis, e o interpretare dată textului *Facere* 2, 8 găsită atât în *Peshitta*, traducerea siriacă a Bibliei, cât și în *targumin*, versiunile aramaice care reflectă adeseori o exegeză curentă în anumite cercuri sinagogale: în timp ce *Septuaginta* (urmată de toate traducerile moderne standard) redă ebraicul *miqqedem* ca „la răsărit“, *Peshitta* și cele două tradiții targumice (palestiniană și babiloniană) iau cuvântul într-un sens temporal, mai degrabă decât spațial, ca însemnând „de la început“, cu alte cuvinte aparținând unui timp primordial sau sacru. Acest lucru este cel mai limpede în targumul lui Pseudo-Ionatan

* SEBASTIAN BROCK, „Introduction“ la: ST. EPHREM THE SYRIAN, *Hymns on Paradise*, Crestwood NY, 1990, p. 49–57.

care, deşi în forma sa actuală datează din perioada islamică timpurie, conţine cu toate acestea tradiţii mai vechi. Aici versetul e dezvoltat astfel încât să includă rolul eshatoloigic al Paradisului:

„O grădină a fost sădită în Eden pentru cei drepţi, de cuvântul Domnului Dumnezeu, înaintea zidirii lumii, şi l-a aşezat pe Adam să locuiască aici de îndată ce l-a zidit".

Astfel de puncte de vedere au fost moştenite şi de primii scriitori creştini. Şi, aşa cum exista în mod evident o considerabilă diversitate de opinii în această privinţă în interiorul iudaismului, imagini conceptuale diferite despre Paradis pot fi găsite şi la autorii creştini. Unii localizează Paradisul cărţii *Facerii* pe pământ şi-l privesc ca un loc diferit de Paradisul eshatologic, căruia îi acordă doar un rol intermediar, ca treaptă pentru sufletele drepţilor ce aşteaptă învierea la sfârşitul timpului. Această viziune găsită într-o diversitate de forme diferite face o distincţie funcţională strictă între Paradis şi Împărăţia cerurilor, pretinzând a găsi un sprijin pentru aceasta în textul din *Luca* 23, 43, în care tâlharului pocăit i se spune de către Hristos: „Astăzi vei fi cu Mine în Rai".

O viziune cu totul diferită, şi înrădăcinată în mod limpede în iudaismul târziu, socotea Paradisul primordial şi eshatologic ca fiind una şi aceeaşi realitate, şi reprezentând locul definitiv al fericirii după învierea finală. Într-o formă nesofisticată un astfel de Paradis putea fi localizat pe pământ, dar la autori mai atenţi (printre care şi Sfântul Efrem şi Sfântul Grigorie al Nyssei) acest Paradis nu putea fi situat în timp sau în spaţiu; mai degrabă aparţinea unei ordini diferite a realităţii.

Cu aceste preliminarii să ne întoarcem la detaliile concepţiei despre Paradis a Sfântul Efrem.

Ca şi Dante multe secole mai târziu, Sfântul Efrem vedea Paradisul ca pe un munte. Deşi relatarea cărţii *Facerii* înseşi nu are nimic care să sugereze aceasta, există în alte locuri din Vechiul Testament sugestii care trimit spre o astfel de concepţie, mai cu seamă în *Iezechiel* 28, 13–14, unde „Edenul, grădina [Paradisul] lui Dumnezeu" e descris drept „Muntele cel Sfânt al lui Dumnezeu". Profetul utilizează aici o idee bine atestată în întreg Orientul apropiat antic, ideea unui munte cosmic pe care sălăşluieşte Dumnezeirea (altundeva în Vechiul Testament acest munte sfânt e uneori identificat cu Sionul, ca de exemplul în *Psalmul* 48, 1–2). Literatura iudaică a epocii inter-testamentare indică faptul că în acea vreme concepţia despre Paradis ca munte era extrem la larg răspândită.

O sugestie a acestui fapt e introdusă chiar şi în traducerea siriacă a textului din *Facere* 4, 8, în care Cain îi spune lui Abel „să mergem în *vale*" (*Septuaginta* şi alte traduceri au aici „câmpie" sau „şes"): în comentariul său la *Facere*, Sfântul Efrem deduce de aici că în acea vreme ei se aflau încă pe un teren mai înalt, şi anume pe colinele de la baza muntelui Paradisului de unde fuseseră alungaţi părinţii lor.

Întrucât creştinismul siriac timpuriu avea multe legături directe sau indirecte cu iudaismul contemporan, nu este nici o surpriză că Sfântul Efrem a preluat de aici şi această concepţie despre Paradis.

Imnele despre Paradis ne oferă un număr de detalii topografice care, luate împreună, ne pot da o idee de felul în care Sfântul Efrem concepea acest munte paradiziac. Aflăm că muntele e circular (1, 8) şi că el încercuieşte „marea cea mare" (2, 6), cuprinzând atât uscat, cât şi mare (1, 8–9). Potopul a ajuns numai până la poalele sale (1, 4), şi pe aceste coline de la poale e situat „gardul" sau „împrejumirea" (*syaga*), păzită de heruvimul cu sabia scoasă (3, 7; 4, 1 pe baza la *Facere* 3, 24). Acest gard marchează extremitatea inferioară a Paradisului. La jumătatea drumului în sus se află Pomul Cunoştinţei care oferă o limită interioară dincolo de care lui Adam şi Evei le era interzis să treacă (3, 3); acest Pom funcţionează ca o catapeteasmă, ascunzând Sfânta Sfintelor, care este Pomul Vieţii aflat mai sus (3, 2). Pe vârful muntelui şade Prezenţa lui Dumnezeu, Slava Lui (în siriacă *shekinta*).

Acest munte al Paradisului e de asemenea constituit din trei cercuri concentrice care împart muntele în trei niveluri separate, rezervate unor categorii diferite de fericiţi. În acelaşi timp, aceste nivele corespund diferitelor nivele ale arcei lui Noe şi ale muntelui Sinai (2, 10–13).

Pomul Cunoştinţei şi Pomul Vieţii sunt, aşa cum am văzut, descrişi drept „catapeteasmă" (3, 5. 13; 15, 8; în siriacă *appay tar'a*) şi „sanctuarul dinăuntru" sau „Sfânta Sfintelor" (3, 5. 14; în siriacă *qdush qudshe*); cu alte cuvinte, Paradisul reprezintă de asemenea Templul şi urmaşul său creştin, Biserica (Sfântul Efrem s-ar fi exprimat invers: Templul Vechiului Testament şi Biserica creştină aici pe pământ sunt amândouă reflexii palide ale Paradisului). Aceasta nu este totul, fiindcă structura trihotomică a persoanei umane (9, 20), constând din minte (*tar'itha*) suflet (*naphsha*) şi trup (*gushma*), reflectă şi ea diviziunile Paradisului. Strângând la un loc toate aceste elemente, putem schiţa concepţia despre Paradis a Sfântului Efrem sub forma unei diagrame.

Diagrama concepției despre Paradis a Sfântului Efrem

	PARADIS	ARCĂ	SINAI	OM
VÂRF (*risha*)	SHEKINTA (SLAVA) POMUL VIEȚII		YAHVE	DUMNEZEIRE
ÎNĂLȚIMI (*rawma*)	(SFÂNTA SFINTELOR) SLĂVIȚII (*nassihe*) POMUL CUNOȘTINȚEI	NOE	MOISE	MINTE
COASTE (*gabbe*)	(CATAPETEASMA) DREPȚII (*zaddiqe*) ÎMPREJMUIREA	PĂSĂRILE	AARON PREOȚII	SUFLET
POALE (*shphule*)	(*syaga*) PENITENȚII (*taayyabe*)	ANIMALELE	POPORUL	TRUP

Sfântul Efrem vizualiza deci Paradisul ca un munte în formă conică a cărui circumferință de bază încercuiește „marea cea mare" sau oceanul, despre care se credea că, la rândul lui, înconjoară pământul. Cerul nostru apare astfel alcătuit de interiorul muntelui conic al Paradisului, o noțiune extrem de similară celei descrise de Sfântul Grigorie al Nyssei. Astfel Paradisul deopotrivă transcende și învăluie lumea.

Faptul că un astfel de model este ilogic în termenii experienței noastre (și a Sfântului Efrem) cu privire la lume ar trebui să ne avertizeze să fim cu luare-aminte la afirmația Sfântului Efrem că termenii pământești folosiți pentru a descrie Paradisul nu trebuie luați „ad litteram" (2, 4–5) și să ne prevină, în același timp, cu privire la adevăratele sale intenții: el ne atrage în mod deliberat atenția asupra distincției dintre spațiul (și timpul) sacru și spațiul (și timpul) obișnuit. Paradisul aparține celui dintâi, lumea noastră celui de-al doilea; ele reprezintă două ordine de realitate și două moduri de existență diferite. Sau, așa cum se exprimă Jean Daniélou, „e ceea ce am numi cosmologie mitică, în care dimensiunile au valoare ontologică iar nu științifică, fără a înceta de a fi reală".

Localizând Paradisul în afara timpului și a spațiului așa cum le cunoaștem, Sfântul Efrem se opunea deliberat unei viziuni mult mai literaliste despre Paradis, curentă în epoca creștinismului primar; astfel, în secolul II, din cuvintele biblice „Dumnezeu a sădit raiul în Eden spre răsărit" și „a făcut să iasă din pământ tot pomul frumos la vedere și bun la mâncare" Teofil al Antiohiei deduce că „dumnezeiasca Scriptură ne învață în chip limpede că raiul se află sub același cer sub care se află răsăritul și pământul" (*Către Autolic* II, 24). La începutul secolului V, Teodor al Mopsuestiei interpreta textul biblic într-un mod literalist asemănător. Înțelegerea Sfântului Efrem (pe care o împărtășește înainte de toate cu Sfântul Grigorie al Nyssei) pare să fie mult mai profundă și mult mai bogată în semnificații; mai mult, tocmai, fiindcă localizează Paradisul în afara sferei geografice, viziunea sa e neafectată de progresele moderne în cunoașterea științifică.

Întrucât Paradisul primordial se află în afara timpului și spațiului fizic, el servește de asemenea și drept Paradis eshatologic, drept casă a celor drepți după învierea finală. Într-adevăr, sfinții anticipează de pe acum viața Paradisului (6, 8–9). Sfântul Efrem accentuează însă faptul că în acest Paradis eshatologic se poate intra numai în starea trupului înviat; într-un imn (5, 7–10) mintea sa pragmatică e preocupată de posibilitatea suprapopulării Paradisu-

lui; dificultatea e rezolvată însă, atunci când descoperă din diferite pasaje scripturistice că trupul înviat are o natură diferită de cea a trupului fizic. Sufletul singur nu poate intra în Paradis: el trebuie însoţit de către trupul înviat (8, 9). Această explică de ce în viziunea sa despre Paradis, Sfântul Efrem se aşteaptă ca grădina să fie goală (5, 2), întrucât învierea finală nu a avut încă loc.

Întrucât această învierea era socotită ca petrecându-se nu numai în afara timpului, ci şi la sfârşitul timpului, era necesară oferirea unei noţiuni însoţitoare pentru a explica ce anume se întâmplă cu decedaţii între moartea fizică şi învierea finală. Şi aici, Sfântul Efrem ca şi alţi scriitori creştini timpurii de altfel, a preluat o altă idee de origine iudaică, cea despre „somnul morţilor în iad (*sheol*)", o perioadă de existenţă inconştientă ce acoperă intervalul dintre moarte şi înviere, dintre timpul istoric şi timpul sacru. Potrivit acestei viziuni, judecata e înţeleasă de obicei ca având loc numai la învierea finală, când se despart „oile" de „capre" de-a dreapta şi de-a stânga (*Matei* 25, 33); numai atunci drepţii pot intra în Paradis, în timp ce ticăloşii vor suferi „moartea a doua" (temă preluată din surse iudaice, dat fiind că *Apocalipsa* – 2, 11 – nu făcea parte din primul canon nou-testamentar siriac), fiind trimişi în Gheenă.

În unele pasaje, Sfântul Efrem pare a specula ezitând despre posibilitatea unui fel de poziţii intermediare pentru păcătoşii care se căiesc (10, 14; 1, 16), în afara „gardului" păzit de heruvimi. Probabil că problema nu este una reală întrucât bariera (*syaga* în siriacă, *phragmos* în greacă, *cf. Efeseni* 2, 14) a fost îndepărtată de Cruce (*cf.* Afrahat, *Demon.* 14, 31: „Hristos a rupt gardul şi ascuţişul sabiei [heruvimului]", enunţ care asociază *Efeseni* 2, 14 cu *Facere* 3, 24) şi astfel împrejmuirea de pe pantele inferioare ale muntelui Paradisului poate fi înţeleasă ca fiind extinsă în jos pentru a include locul „şes" hărăzit penitenţilor.

Sebastian Brock

O interpretare: teologia Paradisului la Sfântul Efrem*

Efrem a fost meterezul Bisericii siriace a timpului său împotriva prozelitismului iudaic, a sectelor gnosticizante şi a ereziei ariene. Dar ortodoxia sa n-a rămas mai puţin respectuoasă faţă de vechile tradiţii teologice specifice creştinismului aramaic. Această moştenire se manifestă poate cel mai bine în *Imnele despre Paradis*. Exegeza spirituală pe care o dă Sfântul Efrem primelor pagini ale cărţii *Facerii* înglobează în fapt Paradisul primordial într-o topografie sacră şi într-o istorie a mântuirii care fac din el pandantul Paradisului eshatologic restaurat de Hristos şi anticipat sacramental în Biserică. Prin înlănţuirea de imagini spaţiale şi telescopajul timpurilor, Sfântul Efrem prezintă aici, cu ezitări uneori mărturisite, o soteriologie care asimilează în mod ortodox, dar original, reprezentări mitologice mesopotamiene, legende haggadice şi credinţe milenariste iudeo-creştine.

Paradisul originilor, aşa cum se găseşte descris în Biblie, înseamnă pentru Sfântul Efrem o realitate nevăzută şi spirituală (11, 3–8). Despre el, ca şi despre Dumnezeu, credem că există fără a şti ce anume este (15, 1). Dar accesul la misterul său nu e mai puţin deschis ochiului minţii credincioase (1, 3). Paradisul e un munte ale cărui poale întrece cele mai înalte culmi ale munţilor (1, 4), el înconjoară universul aşa cum haloul încercuieşte luna (1, 8) şi corespunde sanctuarului interior al legii lui Moise (3, 17). El reprezintă deci locul cel mai apropiat de Cel ce este în acelaşi timp transcendent şi imanent lumii.

Dumnezeu locuieşte în vârful Paradisului (2, 11), la mijlocul căruia se aud Serafimii celebrând Slava dumnezeiască (5, 11). Po-

* ANDRÉ DE HALLEUX, „S. Éphrem le Syrien", *Revue théologique de Louvain* 14 (1983), p. 351–355.

mul Vieții e soarele Paradisului (3, 2) și toate celelalte, deși îmbrăcate în Slavă (3, 15), se închină înaintea lui (3, 2), fără îndoială pentru că reprezintă pe Însuși Dumnezeul Cel Viu. Cât despre Pomul Cunoștinței, el se găsește sădit la intrarea în Paradis (3, 3), dar funcția sa de încercare a omului (3, 9) îl situează în același timp la frontiera dintre Paradisul superior și inferior făcând din el vălul ce separă sanctuarul interior de cel exterior (3, 5).

După crearea sa, omul a fost așezat în Paradisul exterior ca într-un sanctuar exterior, pentru a bineplăcea aici lui Dumnezeu prin ascultarea sa și a-i sluji prin preoția sa (3, 16). Adam era gol, dar frumos (4, 5), și această frumusețe constituia poate veșmântul de lumină de care îl va dezbrăca păcatul (15, 8). Ochii săi erau închiși pentru vederea Paradisului interior, cât și a propriei sale goliciuni (3, 6). Fructul celor doi Pomi, instrumente ale încercării sale, trebuia, în caz de ascultare, să-l facă nemuritor și cunoscător, după chipul lui Dumnezeu (12, 15–18), conferindu-i slava trupească și discernământul patimilor (3, 10–12).

Șarpele, instrumentul Satanei (15, 14), nu putea, cum nu puteau nici celelalte animale, să pătrundă în Paradisul exterior (3, 4). Cu toate acestea, el a auzit și înțeles avertismentul dat de Dumnezeu lui Adam (12, 2). El a înșelat-o pe Eva în afara Paradisului exterior, atunci când aceasta a ieșit din el împreună cu Adam ce urma să dea nume animalelor (3, 4). Neascultarea protopărinților le-a descoperit atât slava lui Dumnezeu sub aspectul ei înfricoșător, cât și propria lor goliciune sub aspectul ei rușinos (7, 6). De acum înainte Satana va distila în ei veninul poftei, pe care Eva l-a transmis tuturor oamenilor (15, 15). Vrând să pătrundă în sanctuarul interior, Adam a fost izgonit și din Paradisul exterior (4, 2), mai întâi la gardul (*syaga*) său, unde frunzele de smochin s-au înroșit pentru că au trebuit să-l îmbrace (2, 7), apoi dincolo de gardul de acum păzit de heruvimul cu sabie de foc (4, 1).

Dar Eva și Adam păcătuiseră cu naivitatea și simplitatea copilăriei (7, 6). Astfel, bunătatea lui Dumnezeu i-a lăsat să locuiască la poalele muntelui Paradisului, unde fuseseră creați împreună cu plantele și animalele (13, 6). Păcatele generațiilor următoare îi vor îndepărta pe cainiți până în ținutul Nod, unde au venit să li se alăture și setiții, după ce se însoțiseră cu fiicele de la șes (1, 11). În fine, potopul avea să marcheze ultima treaptă a îndepărtării, când arca l-a depus pe Noe și pe ai săi pe unul din vârfurile cele mai înalte ale pământului nostru, pe Muntele Qardu (1, 10). În ciuda stării de decădere a acestei lumi, aerul și apa Paradisului, ce suflau și în-

viorau pământul, îşi păstrează, chiar şi poluate, destule din virtuţile lor originare pentru a alimenta viaţa pământească (2, 8; 9, 7–16; 11, 11).

După moarte, sufletele păcătoşilor se găsesc în Gheenă, separată de incinta Paradisului printr-o prăpastie, care nu împiedică cunoaşterea, dar care întrerupe orice iubire (1, 12–14). Sufletele penitenţilor, printre care şi cel al lui Adam, au aşteptat, în incintă, ca Hristos să le readucă trupul din Sheol (8, 10). Drepţii înviaţi la moartea lui Hristos au fost atunci introduşi în Paradisul exterior, unde se găsea Ilie, a cărui feciorie i-a acordat privilegiul de a învia (6, 23). Sufletul tâlharului bun va trebui să aştepte şi el în incinta Paradisului învierea trupului său (8, 2),

Cosmologia efremiană leagă deci spaţial etajele sau părţile Paradisului originar de lumea de aici, şi această geografie e comandată de păcatul primelor generaţii de oameni. Dar, contrar sistemului origenist, creaţia universului material nu este nicidecum condiţionată de căderea intelectelor pure. Din contră, Efrem concepe Paradisul într-un mod atât de întrupat, încât însăşi legea desăvârşirii sale interzice sufletului să poată intra în el fără trup. Chiar dacă Paradisul nu rămâne cu totul închis drepţilor înainte de sfârşitul timpului, restaurarea sa nu va însemna deci niciodată decât o anticipare a Paradisului eshatologic, cel de după învierea trupurilor.

Această restaurare e supusă în întregime operei mântuitoare a lui Hristos. După ce s-a răspândit în tot pământul, întâiul Adam s-a găsit adunat în cel de-al doilea Adam, Hristos, al Cărui trup eclezial se răspândeşte la rândul său în toată lumea (6, 21). Trupul personal al lui Iisus nu este altul decât noul veşmânt paradiziac, ţesut de Maica Sa, Fecioara Maria (*Nat.* 16, 11), pe care Duhul Sfânt a curăţit-o şi „botezat"-o prin zămislirea Fiului ei. În Hristos, Satana n-a găsit suflul şi aluatul său, adică pofta trupului, căci însăşi izvorul gândurilor Mântuitorului era cu totul curat (*Nis.* 35, 8–10). Vrăjmaşul a fost biruit chiar cu armele cu care-l biruise pe Adam (12, 6). Apropiindu-se greşit de pom, Adam a luat asemănarea smochinului; Domnul a venit la lemn şi l-a îmbrăcat în slavă (12, 10). De acum, Crucea a devenit adevăratul Pom al Cunoştinţei şi al Vieţii.

Efrem consideră Biserica drept locul sacramental al Paradisului restaurat (2, 13; 6, 7). Apa paradiziacă vine să tămăduiască fântânile noastre prin binecuvântarea sa (11, 11), lucru în care putem vedea imaginea apelor baptismale purificate de pogorârea lui Iisus la Iordan. Parfumul aerului paradiziac revărsat în ziua Cinci-

zecimii (11, 14) se află în Mirul ungerii. Duhul şi-a amestecat focul şi suflarea Sa în sânul Mariei, apoi în râu, de unde a făcut să ţâşnească flacăra (*Fid.* 10, 17). El le amestecă şi în muritori aflaţi în Biserică, pentru a-i face înflăcăraţi şi duhovniceşti ca îngerii (*Fid.* 10, 9), prin intermediul Botezului şi Euharistiei. Într-adevăr, căldura Sa transformă apa în izvor de iertare şi pâinea în care se sălăşluieşte în jertfă a laudei (*Fid.* 40, 9–10).

Dar dacă Domnul a redat astfel oamenilor veşmântul adamic (6, 9), abia învierea şi judecata de apoi vor inaugura Paradisul instaurat în realitatea sa ultimă. Atunci numai căile celor buni şi celor ticăloşi se vor separa în fericire şi osândă (2, 3–5; 6, 28–30). Mila lui Dumnezeu, care răcoreşte focul prin roua sa, i-ar putea atunci admite pe păcătoşi în incinta Paradisului, nu însă şi pe Satana şi pe slujitorii lui (*Nis.* 59, 8). Împrejmuirea lui va fi locul propriu al „penitenţilor" (10, 14) şi cel al păcătoşilor inconştienţi, îndreptaţi cu blândeţe (1, 16). Aici curg laptele şi mierea, şi aerul creează un climat egal, permiţând înflorirea lunară a plantelor şi mai multe recolte pe an (10, 6–9). Aici cere cu umilinţă să fie primit şi Efrem (5, 15). Cât despre cei „drepţi", ei vor fi oaspeţii Paradisului exterior, în timp ce „biruitorii", adică martirii şi fecioarele, vor intra în Paradisul interior (2, 10–13), împreună cu copii morţi înainte ca Adam să-i fi putut contamina cu veninul său (14, 11–13). Astfel, fericiţii se vor găsi repartizaţi pe trei etaje, potrivit simbolurilor arcei lui Noe şi Muntelui Sinai (2, 10–13).

În Paradisul eshatologic, natura umană se va găsi înălţată cu o treaptă în fiecare din componentele ei: trupul la nivelul sufletului, sufletul la nivelul minţii, şi mintea la nivelul Dumnezeirii, fără însă a fi desfiinţată distanţa infinită ce separă pe Dumnezeu de creatura Sa (9, 19–29). Astfel, trupurile drepţilor vor deveni de sute de ori mai limpezi şi mai subtile decât sufletul şi decât demonii înşişi (5, 7). Sursele poftei vor fi înăbuşite şi mişcările sexualităţii vor fi încetat, împreună cu toate viciile (7, 5). Aerul pur al Paradisului va fi hrana spirituală a trupurilor înviate (9, 7–16), care îi va menţine veşnic tineri şi sănătoşi. Un torent de desfătări duhovniceşti se va scurge de la Tatăl prin Fiul, ducând la o vedere a frumuseţii Fiinţei (1, 24). Dar fericiţii nu vor simţi Slava dumnezeiască decât pe măsura capacităţii lor, cu alte cuvinte treapta vederii lor va fi pe măsura purificării şi deschiderii simţurilor duhovniceşti (9, 25).

Sub o aparentă naivitate şi incoerenţă, imnele Sfântului Efrem despre Paradis reprezintă una din expresiile cele mai elaborate ale arhetipului paradiziac din gândirea patristică. Vechile reprezentări

mitice şi materiale se găsesc aici transmutate într-o viziune hristologică şi sacramentală, în timp ce schemele topografice şi fizice marchează viguros întruparea întregii istorii a mântuirii, fără a leza însă simţul transcendenţei lui Dumnezeu. Ca de obicei, limbajul efremian nu este nici cel al naturalismului pseudoştiinţific al exegezei antiohiene, nici cel al alegorismului idealist al şcolii alexandrine, ci acela al unei simbolici adecvate exprimării paradoxale a realităţile unei istorii sfinte în acelaşi timp transcendente şi imanente experienţei credinciosului.

Suntem deopotrivă izbiţi de importanţa pe care Efrem o acordă în sinteza sa soteriologică eticii creştine. Căci dacă Paradisul eclezial e instaurat de Hristos, creştinul este cel care îl plantează şi îl cultivă prin efortul voinţei sale (6, 10). Fiecare va fi aşezat în el pe treapta pe care o merită (2, 11; 5, 6) şi adevăratele fructe ale arborilor paradiziaci vor fi faptele drepţilor (6, 11). Credinţa şi rugăciunea restituie unitatea primordială a omului şi faptele bune pe care acestea le produc sunt pâinea sufletului. De aceea, fiecare din aceste fapte va avea în paradis răsplata sa specială (7, 14–22).

Dar cei care transformă Biserica într-un nou Paradis sunt mai cu seamă fecioarele şi cei înfrânaţi. Am simţit deja rolul pe care Efrem îl atribuie poftei în transmiterea păcatului (15, 15), ca şi zămislirii virginale a lui Hristos în restituirea veşmântului adamic (3, 5). În desăvârşită concordanţă cu aceste date, Paradisul interior de la sfârşitul timpului e rezervat bărbaţilor şi femeilor înveşmântaţi în haine de lumină ce ascund formele goliciunii (7, 5), adică unor oameni care au smuls până şi sursele poftei, după chipul lui Hristos. Într-o mai mică măsură prefigurează în Biserica de aici viaţa îngerească a Paradisului eshatologic postitorii şi veghetorii (6, 3. 23).

Vechiul ideal encratit siriac se găseşte astfel integrat în sinteza teologică a Sfântului Efrem, care continuă să situeze planul lui Dumnezeu cu privire la om în înfrânare şi asceză. Credinciosul rămânând mereu păcătos în această viaţă, fie şi în inconştienţa somnului (*Haer.* 29, 8–11), atitudinea creştină va fi cea specifică celui ce se căieşte. Căinţa trebuie să fie constantă (*Virg.* 3, 10) şi aducerea-aminte de moarte şi judecată e necesară pentru a stărui în ea (*Eccl.* 5, 17). Mai curând decât a plânge pe cei morţi şi de a ne nelinişti de viaţa prezentă, trebuie să ne plângem păcatele şi să aspirăm spre viaţa viitoare (*Nis.* 64, 6; 66, 10).

Această spiritualitate, atât de conformă spiritului monahismului vechi, a fost unilateral exploatată de discipolii şi plagiatorii siri-

aci şi greci, care vor face din Sfântul Efrem învăţătorul singuraticilor şi dascălul zdrobirii inimii. Aceşti imitatori mediocri au uitat însă că la Sfântul Efrem meditaţia asupra lucrurilor de pe urmă rămâne mereu însufleţită de smerita încredere a credinciosului şi emitentului (*Nis.* 54, 16; *Eccl.* 26, 12).

De altfel, diaconul din Nisibis şi din Edessa ştiuse să-şi integreze idealul ascetic în slujirea liturgică şi socială a comunităţii. Considerând înfrânarea şi fecioria, despuierea şi desăvârşirea, ca două feluri de viaţă superioară, el nu condamna căsătoria nici averile, pe care le socotea onorabile în sine (*Haer.* 45, 10). Ceea ce critica fără milă, era destrăbălarea şi minciuna celor puternici, luxul ostentativ al celor bogaţi, superstiţia celor simpli şi laxitatea moravurilor (*S. Repr.* 1–3). În această denunţare profetică, iar nu într-un pesimism morbid, el va prezenta nenorocirile cetăţii Nisibis sau cele ale Nicomidiei drept o pedeapsă dumnezeiască şi un avertisment în vederea căinţei (*S. Nic.* 6, 33–36).

Fizionomia morală a Sfântului Efrem ar putea fi reprezentată foarte bine sub trăsăturile pe care el însuşi le atribuie povăţuitorului său, episcopul Vologeses: blândeţe, curăţie, înţelepciune, învăţătură, sărăcie, înfrânare (*Nis.* 15, 3 *sq.*). Dacă adevărul şi iubirea reprezentau pentru el cele două aripi ale sufletului (*Fid.* 20, 12), admirăm la el faptul de a nu se fi simţit niciodată în posesiunea liniştită nici a uneia, nici a celeilalte. Fiindcă aşa cum teologul din el se simţea sfâşiat între tăcere şi cuvânt, penitentul din el se găsea deopotrivă împărţit între frică şi iubire. Dar această tensiune existenţială nu se poate dovedi decât fecundă la un creştin pentru care dreptatea şi mila divină, pe care gnosticii le divizaseră în doi dumnezei antagonişti, se reconciliau în misterul Tatălui. „Oricât de înfricoşătoare ar fi cele cerute de dreptate, dacă omul se căieşte, o singură picătură de milostivire va şterge tot zapisul datoriilor sale" (*Eccl.* 5, 16).

André de Halleux

IMNELE DESPRE PARADIS

1*

Din capul locului Sfântul Efrem accentuează faptul că relatarea biblică privitoare la Rai din *Facere* 2–3, conține o învățătură mai adâncă, pe care nici o lectură literală a textului n-ar putea-o sugera. Prin urmare, lectura noastră trebuie să fie însoțită în mod adecvat atât de un simț al fricii, cât și al iubirii; numai atunci „vederea lăuntrică“ va fi în stare să perceapă ceva din profunzimea sensului ei.

Cea de-a doua parte a poemului privește relația topografică a Raiului cu lumea căzută: mai întâi, în perspectiva lui Adam și a descendenților săi nemijlociți, iar apoi din perspectiva eshatologică, plecând de la parabola săracului Lazăr și a bogatului nemilostiv (*Luca* 16, 19–31).

1. Moise care pe toți îi învață / cu scrierile lui cerești,
învățătorul evreilor, / ne-a dat învățăturile sale,
Legea,[1] / comoara descoperirilor,
în care ni s-a dezvăluit / istoria grădinii:
zugrăvită întru cele văzute / lăudată pentru cele ascunse
rostită în puține cuvinte / și minunată în sădirile sale
cele multe.

Refren: Laudă dreptății Tale, / care înalță pe cei biruitori!

2. La jumătatea drumului stăteam / între frică și iubire;
dorul după Rai / mă chema să-l cercetez,
dar frica în fața măreției lui / îmi îngheța căutarea.

---

* Traducerea românească a fost făcută pe baza versiunii engleze realizate de prof. Sebastian Brock și publicate în: ST. EPHREM THE SYRIAN, *Hymns on Paradise*, Crestwood, New York, 1990, p. 77–195.

[1] Expresiile din original sunt semnificative: Moise ca „învățător“ (*rabbā*) e o aluzie la formula ebraică *Mōshē rabbēnū*, „Moise, învățătorul nostru“. Pentru „Lege“, Efrem folosește termenul arhaic *urāytā* de origine aramaică (> de la rădăcina *wr*, „lumină“) nu cel mai obișnuit de *nāmōsā* (> din grecescul *nomos*).

Cu înțelepciune însă / le-am împăcat pe amândouă:
am cinstit cele ascunse / și-am cugetat la cele văzute,
ca să scot din căutare folos / și în tăcerea mea să găsesc ajutor.

3. Cu veselie m-am apropiat / de istoria Raiului,
scurtă la citire / dar bogată în înțelesuri.
Limba mea a citit povestea / istoriei lui dinafară,
iar mintea mea a luat aripi / și s-a avântat în înalt cu frică,
văzând strălucirea Raiului / nu cum e în el însuși,
ci pe cât e dat omului / să o cuprindă.

4. Cu ochiul minții / mă uitam la Rai:
înălțimile tuturor munților / sunt mai prejos ca înălțimea lui,
creasta potopului / a atins poalele lui[2],
picioarele lui cu evlavie le-a sărutat / înainte de a se întoarce
înapoi
spre a urca și călca în picioare / crestele tuturor munților
și colinelor.
Poalele Raiului a sărutat / și crestele tuturor a izbit.

5. Urcușul nu e greu / din pricina înălțimii,
osteneală nu e / pentru cei ce-l moștenesc.
Cu vesela-i frumusețe / îi atrage pe cei care urcă.
Strălucește colo sus / cu razele slavei
înmiresmat cu tot felul de miresme; / nori măreți
înalță corturi[3] / pentru cei vrednici de ele.

6. Din aceste sălașe coboară / fiii luminii
plini de bucurie, în lumea / în care au fost prigoniți;
dănțuiesc pe fața mării / și nu se scufundă,
căci nici Simon, deși [era] „piatră" [Petru], / nu s-a scufundat[4].
Fericit cel care i-a văzut / împreună cu ei pe cei iubiți ai săi:
aici, pe pământ, în cetele lor, / iar acolo, sus, în cămările lor
de nuntă.

7. Norii, carele lor, / zboară prin văzduh
fiecare din ei este conducătorul / celor pe care i-a învățat[5];

[2] *Facere* 7, 19.
[3] *Luca* 16, 9.
[4] *Matei* 14, 29.
[5] *Daniel* 12, 3.

carul său este pe măsura ostenelilor lui / slava sa este pe
măsura ucenicilor lui[6].
Fericit cel care i-a văzut / în zborul lor
pe prooroci şi cetele lor, / pe Apostoli şi mulţimile lor,
căci „cel care a făcut şi a învăţat / acela e mare în Împărăţie"[7].

8. Dar pentru că vederea Raiului / e departe foarte
şi ochiul nu poate / bate până într-acolo,
l-am zugrăvit în chip simplu / luându-mi puţină îndrăzneală.
Ca la aura aceea / ce se formează în jurul lunii
să vedem şi Raiul / asemenea unui inel
ce cuprinde în el / atât mare, cât şi uscat.

9. Şi pentru că limba mea se revarsă / ca una ce a supt
dulceaţa Raiului, / îl voi zugrăvi în felurite chipuri:
Moise a făcut o cunună / acelui strălucitor altar[8];
căci cu o cunună / în întregime făurită din aur
a încununat întru măreţie altarul. / La fel de slăvit împletită e
şi cununa Raiului / care încinge întreaga făptură.

10. Când Adam a păcătuit, / Dumnezeu l-a izgonit [din Rai]
dar în bunătatea Sa i-a dat / ţinutul şes din afara lui
aşezându-l în valea / de la poalele Raiului;
dar continuând să păcătuiască, / oamenii au fost alungaţi
şi de aici,
şi pentru că nu erau vrednici / să se învecineze cu Raiul
Dumnezeu a poruncit Arcei / să-i arunce pe muntele Qardu[9].

11. Acolo însă seminţiile / celor doi fraţi s-au despărţit:
Cain a plecat de unul singur / şi a trăi în ţinutul Nod[10],
aşezat mai la şes / decât locul lui Set şi Enoh;
dar cei ce locuiau sus pe înălţimi, / numiţi şi „fiii lui
Dumnezeu"[11],

[6] *I Corinteni* 3, 8.
[7] *Matei* 5, 19.
[8] *Ieşire* 30, 3.
[9] *Facere* 8, 4 (*Peshitta*): Qardu, muntele din nordul Irakului. În textul ebraic „Ararat": munte din Armenia.
[10] *Facere* 4, 16.
[11] *Facere* 6, 2. În Biserica veche existau mai multe interpretări ale acestei expresii. *Septuaginta* a parafrazat-o prin „îngeri" şi *Cartea lui Enoh* leagă pasajul de ideea îngerilor căzuţi care s-au căsătorit cu fiicele oamenilor. Efrem urmează însă o altă

şi-au lăsat aşezările / şi au coborât
ca să se însoţească / cu fiicele celor de la şes.

12. Fiii luminii / locuiesc pe înălţimile Raiului
şi dincolo de adânc / văd omul bogat[12];
iar acesta, înălţându-şi ochii, / îl zăreşte pe Lazăr
şi-l cheamă pe Avraam / să aibă milă de el.
Dar Avraam, cel plin de milă, / şi care a avut milă chiar şi
pentru Sodoma[13],
e aici fără milă / pentru cel ce a fost fără milă.

13. Adâncul rupe orice iubire / ce-ar putea mijloci,
împiedicând iubirea celor drepţi / să fie înlănţuită
de cei nedrepţi,
ca să nu se chinuie cei buni / văzându-i chinuindu-se
în Gheena
pe copii, pe fraţi, / sau rudele lor –
o mamă[14] ce s-a lepădat [de Hristos] / cere aici mila fiului său,
a slujnicei şi fiicei sale / care au fost chinuiţi pentru învăţătura
[lui Hristos].

14. Acolo prigoniţii / râd de prigonitori,
chinuiţii de chinuitori / şi cei ucişi de ucigaşii lor,
proorocii de cei ce i-au omorât cu pietre, / apostolii de cei ce
i-au răstignit.
Fii luminii locuiesc / în sălaşele lor din înălţime,
se uită la cei nelegiuiţi / şi numără fărădelegile lor,
minunându-se până unde / şi-au surpat toată nădejdea
prin nelegiuirile lor.

15. Vai celui care încearcă să-şi ascundă / faptele sale ruşinoase
în întuneric,
care face răul şi apoi încearcă / să amăgească pe cei ce
l-au văzut;

---

tradiţie atestată mai întâi de Iulius Africanus (cca 160–240) şi devenită standard în Biserica siriacă, potrivit căreia fii lui Dumnezeu „au fost urmaşii lui Set care locuia pe înălţimi şi care" s-au însoţit cu urmaşele lui Cain care locuia la şes (*cf.* L. R. WICKHAM, *Ondtestamentische Studien* 19 (1974), p. 135–147).

[12] *Luca* 16, 26.

[13] *Facere* 8, 20.

[14] Aluzie la martiri a căror identitate ne rămâne necunoscută.

care ieşind şi făcând ceva rău, / minte ca să înşele pe cei
au aflat de el.
Aripile harului Tău[15] / să mă ocrotească,
căci acolo degetul / arată pe cel păcătos
vestind pururea / ruşinea lui ascunsă.

16. Cele spuse / să fie de-ajuns îndrăznelii mele.
Dar dacă vine cineva / şi îndrăzneşte să zică:
„Celor simpli / şi care păcătuiesc din neştiinţă,
după ce şi-au ispăşit / şi plătit datoria,
Cel Bun le îngăduie să se aşeze undeva, / într-un ungher
depărtat al Raiului
unde pot paşte / binecuvântata iarbă a «fărâmiturilor»"[16].

17. Nesocotit şi dispreţuit / de cetăţenii Raiului,
acest loc e amarnic dorit / de cei ce ard în fundul Gheenei.
Chinul lor e îndoit / la vederea izvoarelor,
stând în faţa lor, de cealaltă parte, / ei se frământă;
bogatul se roagă şi el[17] / dar nu este nimeni care să-i
umezească limba,
căci focul e înăuntrul lor / iar apa e de partea cealaltă.

2

La judecată, poarta Raiului va cerne pe cei buni de cei răi; puterile ei speciale îngăduie să intre înăuntru de toţi cei care, fiind încă pe pământ, şi-au făurit o cheie potrivită prin conduita vieţilor lor, în timp ce aceia care au neglijat aceasta se vor găsi excluşi, urâţenia lor morală fiind incompatibilă cu frumuseţile spirituale ale Raiului. Celor ce se vor dovedi vrednici de Rai li se vor da un sălaş potrivit pe măsura caracterului vieţii lor de pe pământ. Ca şi Arca lui Noe şi ca Muntele Sinai la darea Legii, Raiul e împărţit pe trei niveluri diferite.

1. Fericit cel / pentru care tânjeşte Raiul,
căci el tânjeşte după omul făcut frumos de bunătate / îi deschide poarta,

---

[15] *Psalm* 16, 8.
[16] Aluzie la *Matei* 15, 27. *Cf.* mai jos şi *Par.* 7, 26 şi 9, 29.
[17] Atât Efrem, cât şi Afrahat folosesc *Diatessaronul* evanghelic unde *parakaleitai* din *Luca* 16, 25 e tradus nu prin „[Lazăr] e mângâiat", ci „e rugat", respectiv de bogat.

îl îmbrăţişează la sânul său / îl primeşte în măruntaiele sale.
Dar dacă se scârbeşte de cineva, / îl dă deoparte şi-l scoate afară;
aceasta e poarta cercetării / a Celui iubitor de oameni[1].

Refren: Binecuvântat Cel Care de suliţă a fost străpuns / şi sabia de la uşa Raiului a îndepărtat[2]!

2. De aici încă, de pe pământ, / făureşte-ţi cheia Raiului.
Uşa care te întâmpină[3] / îţi zâmbeşte luminoasă
a-toate-deosebitoare, uşa / măsura celor ce intră prin ea:
în înţelepciunea ei / se face mică sau mare.
După statura şi rangul / atinse de fiecare
arată prin măsurile ei / dacă e desăvârşit sau îi lipseşte ceva.

3. Când oamenii văd / că au pierdut toate[4],
că bogăţia se scurge / şi poftele trupeşti nu mai sunt,
că frumuseţea şi puterea / pier şi se nimicesc,
atunci îşi vor aduce aminte / şi se vor căi
că, împovăraţi de griji, au fost dispreţuitori / când au auzit spunându-se:
„Averile voastre sunt doar un vis, / moştenirea voastră e întunericul!"[5]

4. Au pierdut ce au avut / şi au găsit ce n-au avut;
au dorit fericirea dar ea a zburat, / iar nefericirea temută a venit;
nădejdile lor au murit / şi ce nu căutau au găsit.
Geme atunci pentru că / au fost înjosiţi şi înşelaţi,
căci viaţa le-a fost mincinoasă, / dar chinul e adevărat,
tihna lor a pierit / şi pedeapsa lor nu va avea sfârşit.

5. Drepţii însă vor vedea / că necazurile lor nu mai sunt,
suferinţa lor nu dăinuie / povara lor a pierit,
de parcă nici o spaimă / nu i-ar fi năpădit vreodată.
Postirile li se par / ca nişte visuri,

---

[1] *Cf. Ioan* 10, 7.
[2] *Facere* 3, 24; *Ioan* 19, 34.
[3] *Ioan* 10, 9.
[4] *Cf. Înţelepciunea lui Solomon* 3, 1–10.
[5] *Cf. Matei* 8, 12; *Luca* 12, 16–20.

căci s-au trezit ca din somn / ca să afle Raiul
și Masa Împărăției[6] / întinsă înaintea lor.

6. Înălțimea Raiului nu poate fi urcată / de cei dinafară,
dar înăuntru el se pleacă cu totul / spre toți cei care-l urcă;
cu toate cele dinăuntru privește / spre cei drepți cu bucurie.
Raiul încinge / rărunchii lumii,
încercuind marea cea mare; / vecin cu cei de sus
prieten cu cei dinăuntru, / potrivnic cu cei dinafară.

7. La marginea lui am văzut / în locuri ferite crescând smochini[7],
din care s-au făcut cununile ce-au împodobit odinioară /
frunțile întâii perechi vinovate,
frunzele lor au roșit / pentru cel ce se dezbrăcase,
căci erau trebuincioase / celor ce-și pierduseră veșmintele;
deși îl acopereau pe Adam, / îl făceau să roșească de rușine
și căință,
căci într-un loc de asemenea strălucire / omul gol se umple
de rușine.

8. Cine poate privi / strălucirile grădinii,
văzând minunata ei alcătuire, / iscusitele sale proporții,
cât de încăpătoare este pentru cei ce locuiesc în ea, / cât de
luminoase sunt sălașele ei?
Izvoarele lui desfată / cu mireasma lor,
dar când curg spre noi[8] / sărăcesc
îmbrăcând, când ne răcoresc, / mirosurile pământului nostru.

9. Căci Voința aceea / pentru care totul e ușor
a silit aceste izvoare / bogate ale Raiului
mărginindu-le cu pământ / ca pe niște canale
dându-le poruncă / să curgă spre noi,
așa cum a legat apele[9] / în sânul norilor Săi
gata să-i trimită în văzduh / la porunca Voii Lui.

10. Când a plănuit toate frumusețile, / le-a făcut felurite,
ca unele trepte / să fie mai înalte și slăvite decât altele.
Cu cât o treaptă / e mai înaltă decât alta,

---

[6] *Luca* 22, 30.
[7] *Facere* 3, 7.
[8] *Facere* 20, 6–14; *cf. Gen.* 2, 6, p. 28–29.
[9] *Pilde* 30, 4.

cu atât mai slăvită e şi strălucirea ei / decât a celei aflate
mai jos.
În acest chip el a menit / poalele [muntelui Raiului] celor
de jos,
coastele celor aflaţi la mijloc / iar înălţimile celor slăviţi.

11. Când drepţii urcă feluritele-i trepte / spre a-şi primi moştenirea
cu dreptate El îi înalţă pe fiecare / la treapta potrivită
ostenelilor lui;
fiecare e oprit / la treapta de care e vrednic
pentru că în Rai / e loc de ajuns pentru fiecare:
părţile de jos pentru cei ce se căiesc, / cele de mijloc pentru
cei drepţi,
înălţimile pentru biruitori, / iar piscul pentru Slava lui
Dumnezeu[10].

12. În partea de jos a Arcei / Noe a aşezat animalele,
în partea de mijloc / a găzduit păsările,
iar el, asemenea Dumnezeirii, / stătea pe puntea de sus.
Pe muntele Sinai / poporul stătea jos,
preoţii de jur împrejurul lui, / Aaron la jumătatea lui,
Moise pe înălţimile lui, / iar în vârf Dumnezeul Slavei.

13. Simbolurile împărţirilor / din Grădina Vieţii
Moise le-a închipuit în Arcă / şi pe Muntele Sinai;
el ne-a zugrăvit / preînchipuirile Raiului,
bine orânduit, strălucitor / şi dorit în toate –
în înălţime, în frumuseţe, / în mireasma şi felurimea vietăţilor:
limanul tuturor comorilor, / el închipuie Biserica.

3

În vârful Raiului stă Pomul Vieţii, a cărui slavă e atât de mare încât e neapropiat; Adam şi Eva erau împiedicaţi să se apropie de Pomul Vieţii de către Pomul Cunoştinţei, aflat la jumătatea muntelui, şi al cărui rod le fusese interzis din porunca lui Dumnezeu. Şarpele însă reuşeşte să-i convingă să nu asculte de porunca dumnezeiască şi să mănânce fructul oprit. Acest act de neascultare deschide ochii lui Adam atât cu privire la starea

[10] *Shekinta*, echivalentul siriac pentru ebraicul *Shekinah*.

mai înaltă de slavă pe care Dumnezeu o hărăzise pentru el şi pentru Eva, dacă ar fi ţinut porunca, cât şi faţă de ruşinea adusă asupra lor de eşecul păzirii poruncii. Consecinţa acţiunii lor e o judecată pe care de fapt ei înşişi au adus-o asupra lor.

Sfântul Efrem urmează aici o tradiţie cunoscută de un număr de scriitori creştini timpurii, potrivit căreia Adam şi Eva au fost creaţi într-o stare intermediară. Ridicarea lor sau nu la o stare superioară e lăsată de Dumnezeu pe seama exerciţiului voii lor libere. E o temă dezvoltată pe larg în *Comentariul* în proză la *Facere* 2, 14–23.

Pomul Cunoştinţei este înţeles ca jucând rolul catapetesmei sau perdelei sanctuarului: numai cei autorizaţi să facă aceasta pot pătrunde dincolo de ea; ca şi regele Ozia (*II Cronici* 26), Adam însă a încercat să intre cu forţă şi cu îndrăzneală, ceea ce a dus la rezultate dezastruoase.

1. Partea Grădinii, iubiţilor, / aşezată întru slavă
pe vârful înălţimii / unde sălăşluieşte Slava,
nici măcar în simbol / nu poate fi zugrăvită de mintea
omenească;
căci ce minte / are putere
să privească la ea / sau să o cerceteze,
ori să ajungă la / bogăţiile ei necuprinse.

Refren: Laudă dreptăţii Tale, care încununează pe cei biruitori!

2. Acel pom binecuvântat, / Pomul Vieţii,
este prin razele sale / soarele Raiului;
frunzele lui scânteiază / şi pe ele se văd întipărite
frumuseţile duhovniceşti / ce împodobesc acea Grădină.
În adierea brizei, ceilalţi pomi / se pleacă în adorare
înaintea domnului / şi mai-marelui pomilor.

3. Chiar în mijloc[1], El a sădit / Pomul Cunoştinţei
punând în el frică, / împrejmuindu-l cu spaimă,
ca el să slujească / drept hotar spre cele dinăuntru ale lui
[Raiului].
Două lucruri a auzit Adam / într-un singur cuvânt:
să nu mănânce din el[2] / şi, dându-se înapoi din faţa lui,
să înţeleagă că le era oprit / să pătrundă dincolo de el[3].

---

[1] *Facere* 2, 9.
[2] *Facere* 2, 17.
[3] *Facere* 3, 7.

4. Şarpele nu putea / intra în Rai
căci nici unui vieţuitor / sau păsări
nu-i era îngăduit / să se apropie de partea lui din afară,
iar Adam a trebuit să iasă afară / ca să le întâlnească;
aşa că şarpele a aflat cu viclenie, / întrebând-o pe Eva,
felul Raiului, / ce şi cum era rânduit el.

5. Când blestematul a aflat că, / la fel ca-ntr-un templu,
Slava Cortului dinăuntru / era ascunsă de ei,
şi că Pomul Cunoştinţei, / îmbrăcat în oprire,
slujea drept catapeteasmă / acestui sanctuar,
a ştiut că rodul lui / era cheia dreptăţii
care avea să deschidă ochii celor îndrăzneţi / făcându-i
să se căiască cu amar.

6. Ochii lor erau deschişi[4], / dar în acelaşi timp închişi,
ca să nu vadă Slava / sau starea lor nenorocită,
ca să nu vadă Slava / Cortului dinăuntru
nici goliciunea / trupurilor lor.
Aceste două cunoştinţe / Dumnezeu le-a ascuns în Pom,
aşezându-l judecător / între cele două părţi.

7. Şi atunci când cu îndrăzneală / Adam a alergat şi a mâncat
din rodul lui,
această îndoită cunoştinţă / s-a revărsat spre el,
a smuls şi-a îndepărtat / amândouă vălurile de pe ochii lui:
a văzut Slava Sfintei Sfintelor / şi s-a cutremurat;
a văzut şi propria ruşine şi s-a înroşit / gemând şi tânguindu-se,
căci îndoita cunoştinţă pe care a câştigat-o / s-a dovedit
un chin pentru el.

8. Oricine mănâncă / din acel rod,
fie îl vede şi se umple de desfătare, / fie îl vede şi geme.
Şarpele i-a îndemnat să mănânce în păcat / ca să se tânguiască;
ca, văzând binele, / să nu poată gusta din el
asemenea acelui erou din vechime[5], / al cărui chin era îndoit
fiindcă în foamea sa nu putea gusta / desfătările pe care
le vedea.

---

[4] *Cf. Gen.* 2,21–22, p. 38 *sq.*
[5] Aluzie la eroul mitologic grec Tantal. Aluziile la mitologia clasică sunt foarte rare la Sfântul Efrem (*cf. Nis.* 36, 5: Orfeu).

9. Căci Dumnezeu nu i-a dat / să-şi vadă goliciunea sa,
ca el să-şi vadă ruşinea, / dacă dispreţuia porunca.
Nici nu i-a arătat Sfânta Sfintelor / ca el să o poată vedea
şi să se veselească, / dacă păzea porunca.
I-a ţinut ascunse aceste două lucruri, / precum şi cele două răsplăţi
ca Adam să primească prin luptă / cununa potrivită strădaniilor lui.

10. Dumnezeu a aşezat judecător Pomul / ca, dacă Adam va mânca din el,
să-i arate treapta / pe care a pierdut-o prin mândria sa,
precum şi starea nenorocită / pe care a câştigat-o spre chinul său.
Dar dacă ar fi biruit / l-ar fi înveşmântat în slavă
şi i-ar fi descoperit / şi care era ruşinea,
ca el să ştie împreună cu sănătatea / şi ce este boala.

11. Căci cel ce are / o sănătate bună în el însuşi
şi îşi dă seama în mintea sa / ce este boala,
acela a dobândit un folos / şi cunoaşte un lucru bun;
dar cel care zace / ţinut de boală
şi ştie în mintea sa / ce este sănătatea,
acela e chinuit de boala sa / şi tulburat în mintea sa.

12. Dacă ar fi biruit[6], / Adam ar fi dobândit
slavă în mădularele sale / şi dreaptă înţelegere [discernământ] despre suferinţă,
ca să strălucească în mădularele sale / şi să sporească în dreapta înţelegere.
Dar şarpele a răsturnat toate / şi l-a făcut să guste
înjosirea în realitate / iar slava doar în amintire,
ca să se ruşineze de ceea ce a găsit / şi să plângă pentru ceea ce a pierdut.

13. Pomul era pentru el / ca o poartă,
rodul său era catapeteasma / ce a ascuns Cortul.
Adam a cules rodul, / dispreţuind porunca.
Şi când a văzut Slava / dinăuntru

---

[6] *Cf. Gen.* 2, 23.

strălucind cu razele sale, / a fugit afară,
a alergat căutând scăpare / între smochini.

14. În mijlocul Raiului Dumnezeu a sădit / Pomul Cunoştinţei
ca să despartă cele de sus de cele de jos, / Sfânta de Sfânta Sfintelor.
Adam s-a apropiat cu îndrăzneală s-o atingă / şi a fost lovit ca Ozia[7]:
regele a ajuns lepros, / Adam a fost dezbrăcat.
Lovit ca şi Ozia, / a ieşit în grabă:
amândoi regii[8] au fugit şi s-au ascuns / ruşinaţi de trupurile lor.

15. Chiar dacă toţi pomii / Raiului
sunt îmbrăcaţi fiecare în slava sa, / fiecare din ei se acoperă de strălucirea Slavei;
serafimii cu aripile lor, / pomii cu ramurile lor,
toţi îşi ascund feţele, / ca să nu vadă pe Domnul lor.
Toţi au roşit pentru Adam / care s-a găsit dintr-o dată gol;
şarpele i-a furat veşmintele, / drept pentru care a fost lipsit de picioare[9].

16. Dumnezeu n-a îngăduit / lui Adam să intre
în Cortul cel mai dinăuntru; / acesta i-a fost oprit,
ca mai întâi să se facă bineplăcut / în slujirea Cortului dinafară;
ca un preot / purtând tămâie cu bună mireasmă,
ţinerea poruncii / trebuia să fie pentru Adam căţuia
ca să intre înaintea Celui Ascuns / în Cortul ascuns.

17. Moise a închipuit / simbolul Raiului
când a făcut cele două sfinte: / Sfânta şi Sfânta Sfintelor;
în cea dinafară / intrarea era îngăduită,
în cea dinăuntru / se intra doar o dată pe an[10].

---

[7] *II Cronici* 26, 16 *sq.* Efrem se referă frecvent la Ozia ca rege uzurpator al preoţiei, *cf.* mai jos *Par.* 7, 5; 12, 4 şi 15, 9–10.
[8] Urmând tradiţia rabinică, Efrem şi Părinţii siriaci se referă adeseori la Adam ca rege şi preot; *cf.* mai jos *Par.* 13, 3–4.
[9] Efrem reproduce aici o tradiţie ebraică găsită deja la AFRAHAT, *Dem.* 9, 8 şi 14, 12; *cf.* IOSEPH. FLAV., *Antiq.* I, 50.
[10] *Levitic* 16; *Evrei* 9, 7.

Tot aşa şi cu Raiul: / Dumnezeu i-a închis partea dinăuntru
dar i-a deschis partea dinafară / în care Adam s-a putut strecura.

4

Înainte de cădere, Pomul Cunoştinţei, împreună cu porunca de a nu mânca din el, au servit drept hotar pus între Adam şi Slava lui Dumnezeu. După cădere însă, Adam e ţinut la o distanţă încă şi mai mare, fiind de acum înainte împiedicat să intre în Rai de „hotarul de necălcat" al sabiei de foc a heruvimului (*Facere* 3, 24). Acum Raiul îl respinge pe Adam, aşa cum Legea mozaică îi respingea pe cei necuraţi ritual, ţinându-i în afara taberei israeliţilor. Dar, aşa cum Legea prevedea prescripţii pentru revenirea leproşilor în comunitate, tot aşa Hristos, arhiereul, oferă posibilitatea revenirii lui Adam – a umanităţii – în Rai.

1. Cel Drept a văzut că Adam se făcuse îndrăzneţ / pentru că El era îngăduitor,
şi ştia că va călca din nou porunca / dacă i-ar da prilejul.
Adam doborâse / hotarul slab şi blând,
aşa că, în locul lui, Dumnezeu / a aşezat altul păzit cu putere.
Cuvântul şi porunca / fuseseră hotarul pus Pomului;
acum însă heruvimul şi ascuţişul sabiei / s-au făcut zid de împrejmuire al Raiului[1].

Refren: Fă-ne vrednici prin harul Tău / să intrăm în Raiul Tău!

2. Adam a căutat să intre / cu toată întinăciunea sa
în Sfânta Sfintelor / care-i iubeşte doar pe cei ce i se aseamănă
şi pentru că îndrăznise să intre / în Cortul dinăuntru,
Dumnezeu nu i-a îngăduit să intre / nici în cel dinafară.
Când noianul vieţii / văzând un hoit în mijlocul ei,
nu l-a putut suferi, / ci l-a aruncat afară.

3. Moise a închipuit acest lucru / în poporul iudeu:
oricine în tabără / se îmbolnăvea de lepră
era scos din mijlocul ei / şi alungat afară;
dar dacă se vindeca de lepra sa / şi făcea rugăminte[2],

---

[1] *Facere* 3, 24.
[2] *Levitic* 13, 46.

preotul îl curăța / cu isop, sânge și apă[3],
iar el se întorcea acasă / și intra în moștenirea lui.

4. Adam fusese curat foarte / în mândra Grădină
dar a ajuns lepros și respingător / din pricina suflării șarpelui peste el.
Grădina l-a alungat din mijlocul ei / l-a scos afară din ea, atotluminata.
Arhiereul[4], Cel Preaînalt, / l-a văzut
scos afară de la El, / S-a pogorât și a venit la el,
l-a curățat cu isop / și l-a adus înapoi în Rai.

5. Adam fusese gol și mândru / dar, sârguitoare, femeia lui
s-a ostenit să-i țeasă / veșmânt plin de pete, pe care
văzându-l atât de urât, / Grădina l-a scos afară.
Dar prin Maria, Adam / a dobândit un alt veșmânt
care l-a împodobit pe tâlharul, / iar când acesta a strălucit după făgăduința lui Hristos[5],
Grădina văzându-l, / l-a îmbrățișat în locul lui Adam.

6. Moise care se îndoise / a văzut, dar n-a intrat
în pământul făgăduinței[6]; / Iordanul i-a slujit drept hotar.
Adam s-a rătăcit și a lăsat / Grădina Vieții,
iar heruvimul s-a făcut împrejmuirea ei. / Amândouă hotarele au fost așezate
de mâna Domnului nostru, / dar prin Înviere amândoi au intrat:
Moise în pământul acela, / iar Adam în Rai.

7. Limba nu poate rosti / cum este înăuntrul Raiului,
nu este de ajuns / nici pentru frumusețile lui dinafară
căci nici măcar podoabele simple / ale împrejmuirii lui
nu pot fi povestite / cum se cuvine.
Culorile lui sunt vesele, / miresmele lui minunate foarte
frumusețile lui preadorite / și desfătările lui slăvite.

8. Chiar dacă comoara / alăturată împrejmuirii lui e sărăcăcioasă,
ea întrece comorile / lumii întregi;

---

[3] *Levitic* 14, 1–9.
[4] *Cf. Evrei* 9, 11.
[5] *Luca* 23, 43.
[6] *Deuteronom* 32, 50–52; 34, 4.

şi pe cât mai prejos / sunt văile lui
faţă de comorile / piscului său înalt,
pe atât fericirea de lângă împrejmuirea lui / e mai slăvită
şi înaltă
decât tot ceea ce noi, cei ce trăim în valea de jos, / simţim
ca fericire.

9. Nu vă supăraţi că limba mea / a îndrăznit să vorbească
despre un lucru care o întrece, / şi prin neputinţa ei
i-a micşorat măreţia.
Cum nu este oglindă potrivită / să răsfrângă frumuseţea lui
nici culori / pentru zugrăvirea lui,
nici încercarea mea să nu fie dispreţuită: / zugrăvind Raiul,
m-am silit să scot de aici / un prilej de folos pentru noi.

10. Cel întristat să afle mângâiere, / pruncul creştere,
cel înfrânat strălucire, / cel nevoiaş binefacere.
Fiecare din ei să-mi arunce / bănuţul său[7],
şi toţi să se roage pentru mine / în Eden,
ca să intru în locul / despre care am vorbit după puterile mele,
iar cei nenorociţi să dorească / bogăţiile făgăduite de el.

11. Gândul meu să nu fie judecat / de Tine, Atoatecunoscătorule;
căutarea mea să nu fie lepădată / de Tine, Atotascunsule;
căci n-am îndrăznit să vorbesc / despre naşterea Ta ascunsă
de toţi şi de toate;
în tăcere / am pus hotar în jurul Cuvântului.
Pentru că am cinstit naşterea Ta, / îngăduie-mi să sălăşluiesc
în Raiul Tău.
Lăudată fiind ascunzimea Ta / de toţi cei ce Te iubesc pe Tine.

5

Deşi dintr-un anumit punct de vedere textul biblic poate părea static ca o stâncă (*Ieşire* 17, 6), în realitate această stâncă îi însoţeşte pe cei ce se folosesc de ea (*I Corinteni* 10, 4) şi din ea ţâşneşte apă făcătoare-de-viaţă. Sfântul Efrem continuă descriindu-şi propria sa experienţă a transportării sale în Rai produsă de lectura relatării despre Rai a cărţii *Facerii*. Îi trece

[7] *Cf. Marcu* 12, 42.

prin minte o chestiune practică: va fi oare suficient loc aici pentru fiecare la învierea de pe urmă? Analogia cu legiunea de demoni care locuiau într-un singur trup (*Marcu* 5, 9), îi aduce aminte că trupul înviat va fi diferit de trupul fizic, şi că în realitate nu există nici o problemă. Transportat înapoi în lumea aceasta (strofa 11), reflectă asupra confuziei celor ce plâng atunci când trebuie să părăsească această lume a întristărilor deşi Raiul e atât de plin de frumuseţe (a se vedea şi *Imnul* 13).

1. Am contemplat Cuvântul Ziditorului / şi l-am asemănat
stâncii care mergea / cu poporul în pustie[1];
nu din apa strânsă / ori adunată în sine,
revărsa ea pentru el / curgeri minunate:
nu era apă în stâncă, / dar mări au ţâşnit din ea,
tot aşa şi Cuvântul / din nimic a făcut lucrurile Sale.

Refren: Fericit cel socotit vrednic / să moştenească Raiul Tău!

2. În cartea sa Moise / a zugrăvit zidirea întregii firi
ca atât firea, cât şi cartea / să dea mărturie de Ziditorul lor[2]:
firea prin întrebuinţarea ei, / cartea prin citirea ei
[de către om].
Sunt martori / care ajung pretutindeni
şi se găsesc întotdeauna, / gata în tot ceasul
să mustre pe cel necredincios / care defaimă pe Ziditorul său.

3. Am citit începutul cărţii / şi m-am umplut de bucurie,
căci versetele ei / şi-au deschis braţele să mă întâmpine.
Cel dintâi a alergat spre mine, m-a sărutat / şi m-a condus
la tovarăşul lui;
şi când am ajuns la versetul / în care e scrisă
istoria Raiului, / ea m-a ridicat şi m-a dus
din sânul cărţii / în însuşi sânul Raiului.

4. Ochiul şi mintea / au călătorit peste rânduri
ca peste un pod şi au intrat împreună / în istoria Raiului.
Ochiul citea, / şi el a purtat mintea;
iar mintea / a dat ochiului odihnă

---

[1] *I Corinteni* 10, 4.
[2] Despre natură şi Scriptură cu cei doi martori (*cf. Ioan* 8, 17) ai lui Iisus, *cf. Haer.* 28, 11.

de la citirea ei, / căci atunci când cartea e citită
ochiul se odihneşte, / dar mintea lucrează.

5. Am găsit în această carte / atât podul, cât şi poarta
Raiului. / Am trecut şi am intrat;
ochiul mi-a rămas afară / dar inima a intrat înăuntru.
Am început să umblu / printre lucruri de nezugrăvit.
E o înălţime luminoasă, / limpede, sublimă şi mândră.
Cartea i-a dat numele Eden[3]: / piscul tuturor binecuvântărilor.

6. Aici am văzut şi / corturile drepţilor
picurând mir, / înmiresmate de miresme,
încărcate de roade, / încununate de flori.
Precum era osteneala omului / aşa era şi cortul său.
Unul avea doar câteva podoabe, / altul strălucea de frumuseţe;
unul era cenuşiu la culoare / altul scânteia în slavă.

7. Am cercetat şi aceasta: / dacă Raiul
e de ajuns de încăpător / pentru toţi drepţii ce trăiesc în el?
Am întrebat despre ce nu stă „scris" / şi am fost învăţat
ce este „scris":
Priveşte omul / în care sălăşluia
o legiune de demoni[4]; / ei toţi erau în el, chiar dacă nu arătat,
căci oştirile lor sunt făcute dintr-o fire mai subţire şi mai fină /
chiar decât cea a sufletului.

8. Întreagă acea oştire / locuia într-un singur trup.
De o sută de ori mai subţiri / şi mai fine
vor fi trupurile drepţilor / când se vor scula la înviere:
vor fi asemenea minţii / în stare
să se întindă şi să se lărgească după voie / ori să se micşoreze
şi strâmteze;
dacă se strâmtează, este într-un loc, / şi, dacă se lărgeşte,
peste tot.

9. Ascultă apoi / şi află:
lămpi cu mii de raze / pot sta într-o singură casă,
zeci de mii de miresme / sunt în potirul unei singure flori;

---

[3] *Facere* 2, 8.
[4] *Marcu* 5, 9; *Luca* 8, 30.

şi chiar dacă toate sunt într-un loc foarte mic, / au loc îndeajuns
să-şi ţină prăznuirile: / aşa este Raiul:
deşi plin de făpturi duhovniceşti, / e încăpător pentru prăznuirile lor.

10. Şi iarăşi: nesfârşite gânduri / sălăşluiesc
în locul strâmt al inimii[5], / şi totuşi sunt în largul lor;
nici nu se înghesuie, / nici nu sunt înghesuite.
Deci cu cât mai mult Raiul / – slăvitul –
va fi de ajuns pentru făpturile duhovniceşti, / a căror fire e atât de subţire,
că nici măcar gândul / nu le poate atinge.

11. Lăudam toate după putinţă / şi, pe când dam să ies,
dinăuntrul Raiului / s-a auzit un tunet,
şi ca sunetul de trâmbiţe / într-o tabără,
glasuri strigau / de trei ori „Sfânt!"[6]
Şi astfel am aflat că în mijlocul lui se află Dumnezeirea / fie lăudată!
Eu bănuiam că locul era pustiu[7], / dar mi-au dat de ştire glasurile tunătoare.

12. Raiul m-a încântat din nou / atât prin pacea, cât şi prin frumuseţea lui:
în el e o frumuseţe / neprihănită,
în el e o pace / neînfricoşată.
Fericit cel care va fi socotit / vrednic să o primească
dacă nu după dreptate, / măcar după har,
dacă nu prin fapte / măcar prin milostivire.

13. Uimit[8] am fost, trecând / marginea Raiului,
că, asemenea unui tovarăş, fericirea / s-a oprit şi a rămas în urmă.

---

[5] Inima (*lebba*) în antropologia semitică e atât sediul facultăţilor intelectuale, cât şi al celor emoţionale.
[6] *Isaia* 6, 3.
[7] Întrucât nu a avut încă loc Învierea finală când trupul se va uni cu sufletul şi amândouă vor intra în rai (*cf.* mai jos *Par.* 8).
[8] Temă preluată mai jos în *Par.* 13.

Şi când am ajuns / la ţărmul pământului, maica spinilor[9],
am dat peste tot felul / de dureri şi suferinţe.
Am aflat cum faţă de el / sălaşul nostru e o temniţă,
chiar dacă cei închişi în ea / plâng atunci când o părăsesc.

14. Uimit am fost cum până şi pruncii / plâng ieşind din pântece:
plâng căci ies / de la întuneric la lumină
şi de la strâmtoare / în lumea largă.
Aşijderea şi moartea / e pentru oameni
un simbol al naşterii / şi, totuşi, ei plâng când se nasc
ieşind din această lume, maică a durerilor, / în Grădina
desfătărilor.

15. Miluieşte-mă, / Doamne al Raiului,
şi dacă a intra în Raiul Tău / nu-mi este cu putinţă,
fă-mă vrednic măcar / de pajiştea din afara împrejmuirii lui.
Să se aştearnă înăuntru / masa pentru cei sârguitori[10],
ca roadele dinăuntru / să cadă în afară ca „fărâmituri"[11]
pentru cei păcătoşi, / ca prin harul Tău să vieze şi ei.

6

Numai studiată în cadrele credinţei ortodoxe („cheile învăţăturii", strofa 1) Scriptura îşi primeşte sensul adevărat, îngăduind celui ce citeşte sau ascultă relatarea despre Rai să facă oarecum experienţa a ceea ce este cu adevărat Raiul. În strofele 4–5, Sfântul Efrem descrie o astfel de experienţă a grădinii, iar aceasta serveşte pur şi simplu la adâncirea înfricoşării şi uimirii sale faţă de starea originară a lui Adam şi a Evei, de dragul cărora a fost creat Raiul. Acestuia îi corespunde acum Biserica. Această corespondenţă poate fi înţeleasă sub două aspecte diferite. Pe de o parte, noi înşine trecem prin aceeaşi perioadă de încercare prin care a trecut Adam şi Eva: dacă acestora li s-a cerut să asculte de porunca de a nu mânca din Pomul Cunoştinţei, nouă ni se cere să ascultăm de Hristos, ale Cărui roade ni se îngăduie să le gustăm zilnic în Euharistie (strofa 8); încă o dată, totul depinde de dispoziţia noastră interioară şi de exercitarea adecvată a darului voinţei libere. Pe

[9] *Facere* 3, 18.
[10] *Cf. Luca* 19, 11–27, şi mai jos *Par.* 6, 11.
[11] *Matei* 15, 27 (*Luca* 16, 19); *cf.* mai jos *Par.* 7, 26.

de altă parte, cei ce şi-au exercitat cu succes voinţa liberă şi au ascultat de Hristos fac deja experienţa Raiului eshatologic, constituind ei înşişi fructe încă şi mai mândre decât cele ale pomilor Raiului. Aşa stând lucrurile, sfinţii pot fi văzuţi încă de pe pământ ca unii care descoperă Raiul restului umanităţii, lucru valabil încă sub Vechiul Legământ, din care Sfântul Efrem extrage seria de exemple cu care încheie acest poem.

1. Cheile învăţăturii / ce deschid toate cărţile [Scripturii]
au deschis înaintea ochilor mei / cartea firii,
vistieria Arcei, / cununa Legii.
E o carte care, mai presus de toate celelalte, / prin istoriile ei
ne face simţit Ziditorul / şi ne predă lucrările Lui;
face văzute toate podoabele Lui / şi arătată iscusinţa Lui.

Refren: Binecuvântat Cel Care prin Crucea Sa / a deschis uşa Raiului!

2. Cartea m-a adus / la uşa Raiului
şi, intrând, mintea mea / s-a oprit minunându-se şi uimindu-se,
înţelegerea mi s-a istovit slăbită, / căci simţurile mele nu erau în stare
să cuprindă ale Raiului / mărețe comori,
să deosebească gusturile lui, / să asemuiască culorile lui,
să adune în ea frumuseţile lui, / ca să le zugrăvească în cuvinte.

3. Raiul îmbrăţişează mădularele / cu desfătările lui cele multe:
ochii cu podoabele, / urechile cu sunetele,
gura şi nările / cu gusturile şi miresmele lui.
Binecuvântat cel ce i-a strâns / pe toţi cei care
au privegheat şi postit[1] / şi care, în locul posturilor lor,
se vor desfăta păscând / pe păşunile lui luminoase.

4. Raiul m-a înălţat simţindu-l / şi m-a îmbogăţit când cugetam despre el;
beat de miresmele lui, / mi-am uitat sărăcia.
nu mai eram eu însumi / căci mă înviorase prin felurimea lui,
înotam dus / de valurile lui mărețe;

[1] Sfântul Efrem face aluzie la grupul de asceţi aflaţi în sânul comunităţii siriace în care activa.

şi în locul în care, arzând ca un cuptor, / îl dezbrăcase pe Adam,
m-am îmbătat până într-atât, / că mi-am uitat păcatele.

5. Şi deşi nu eram în stare / să înfrunt toate valurile lui,
Raiul m-a luat şi m-a aruncat / într-o mare încă şi mai mare.
În frumuseţea ei mândră i-am văzut / pe cei încă şi mai frumoşi decât el
şi m-am gândit: / dacă Raiul e atât de slăvit,
cu cât mai slăvit trebuie să fie Adam / cel după chipul Săditorului Raiului[2]
şi cu cât mai frumoasă Crucea, / car[3] al Fiului Domnului lui.

6. Nu omul a fost făcut / pentru Rai,
ci Raiul a fost sădit / doar pentru Adam;
căci inima lui Adam e mai presus decât mugurii lui / iar cuvintele sale decât roadele lui;
căci gustul cuvântului / întrece pe cel al roadelor lui,
adevărul omului / întrece ierburile[4] lui
şi dragostea e mai ademenitoare / decât dulceaţa miresmelor lui.

7. Dumnezeu a sădit mândra Grădină, / şi tot El a zidit preacurata Biserică[5].
De Pomul Cunoştinţei / a legat oprirea.
Le-a dat bucurie, dar ei nu s-au bucurat / i-a ameninţat, dar ei nu s-au temut.
În Biserică a sădit / Cuvântul
care dă bucurie cu făgăduinţele lui / şi înfricoşează cu ameninţările lui:
cine-l dispreţuieşte va pieri, / dar cine ia aminte la el va fi viu.

8. Icoană a Raiului / e adunarea Sfinţilor[6],
în fiece zi se culege aici / rodul Celui ce dă viaţă tuturor;
se tescuieşte aici, fraţilor / strugurele menit să fie Leacul Vieţii.

---

[2] *Facere* 1, 27.
[3] *Cf. Azym.* 13, 8; *Fid.* 17, 8.
[4] În sens medical.
[5] *Cf. Efeseni* 5, 27.
[6] Comunitatea Bisericii pe pământ.

Şarpele e ologit / şi legat de blestem[7],
gura Evei e pecetluită / de o tăcere binefăcătoare[8],
dar ea slujeşte din nou / drept harfă spre lauda Ziditorului.

9. Nimeni dintre Sfinţi nu e gol, / căci au îmbrăcat Slava,
nu e acoperit de frunze / şi nici nu stă ruşinat,
căci prin Domnul au găsit din nou / haina lui Adam.
Căci atunci când Biserica / îşi curăţă urechile
de întinăciunea şarpelui, / cei ce şi-au pierdut haina
ascultând de el şi s-au întinat, / sunt acum înnoiţi
şi îmbrăcaţi în alb[9].

10. Putere neistovită / şi braţ neobosit
au sădit Raiul / şi l-au împodobit fără osteneală.
Dar osteneala voii libere / împodobeşte Biserica cu tot felul
de roade.
Ziditorul a văzut Biserica / şi a fost mulţumit.
El sălăşluieşte în Raiul / pe care aceasta l-a sădit în cinstea Lui
aşa cum odinioară El a sădit Grădina / spre desfătarea ei.

11. Cei sârguitori îşi aduc roadele / şi aleargă întins
spre Raiul / ce se revarsă de roade.
Intră în Grădina minunată / încărcaţi de faptele lor slăvite
şi aceasta vede / că roadele drepţilor
întrec / roadele pomilor ei
şi că podoabele celor biruitori / sunt mai presus decât ale sale.

12. Fericit cel socotit vrednic / să vadă în Rai
slăvitele roade ale pomilor / şi care sunt atât de mândre,
dar de îndată întrecute / când văd roadele biruitorilor!
Florile Raiului erau odată biruitoare / dar au fost biruite
văzând florile / celor feciorelnici şi sfinţiţi[10]
de ale căror cununi / se bucură deopotrivă Ziditor şi făptură.

13. Roadele drepţilor / au fost mai plăcute Ştiutorului a toate
decât roadele / şi fructele pomilor.

---

[7] *Facere* 3, 14; şi mai sus *Par.* 3, 15. 6.
[8] *Cf. I Corinteni* 14, 34.
[9] Aluzie la veşmintele albe ale noilor botezaţi.
[10] „Sfinţiţi" = *qaddishe* [= „înfrânaţi"], termen tehnic pentru persoanele căsătorite ce se abţin de la relaţii sexuale; a se vedea mai sus, cap. 9.

Frumusețea firii / a înălțat mintea omului
și raiul a lăudat / înțelegerea lui,
florile au dat slavă viețuirii lui, / Grădina libertății lui,
iar pământul gândului său. / Binecuvântat Cel ce l-a mărit
pe Adam!

14. Mai vrednice de povestit / decât binecuvântata istorie
a Raiului / sunt izbânzile biruitorilor;
aceștia s-au împodobit pe sine / cu însăși asemănarea Raiului,
închipuind în ei / frumusețea Grădinii.
Să lăsăm dar pomii / și să vorbim de biruitori,
în loc de moștenire / să lăudăm moștenitorii.

15. Dacă frumusețea Raiului / ne izbește cu uimire
cu atât mai mult ne va uimi / frumusețea minții:
una e vlăstarul firii, / cealaltă al voinței.
Voia liberă / a pizmuit Grădina
și atunci din ea / au odrăslit roadele biruinței,
ale cărei cununi întrec / înseși strălucirile Raiului.

16. Mândre și făloase / pentru ochiul minții
sunt ospețele așternute ale drepților, / care ne cheamă
să fim frații, tovarășii / și părtașii lor.
Să nu ne lipsim, fraților, / de tovărășia lor.
Să ne facem apropiați ai lor, / sau măcar vecini,
dacă nu în sălașele lor, / măcar pe lângă corturile lor.

17. Cât de pizmuit e cel / socotit vrednic de bogatele lor comori,
cât de binecuvântat e cel / socotit vrednic măcar de drojdia
bogățiilor lor.
Fă-mă vrednic de fărâmiturile / ce cad de aici,
Să mă vadă vrăjmașul / și să moară de ciudă,
căci își închipuia să mă vadă / în locul pe care-l gătise
pentru mine;
să mă vadă acum în locul / pe care milostivirea Ta l-a găsit
pentru mine.

18. Fericit cel vrednic / să vadă veșmântul lor,
fericit cel vrednic / să audă înțelepciunea lor
fericite urechile / îmbătate de cânturile lor,
fericit cel care a atins / fericirea lor,

fericit cel ce s-a ostenit / să fie între cei dintâi,
vai celui care nu s-a silit să fie / măcar între cei din urmă[11].

19. Fericit cel pentru care / mijlocesc ei înaintea Celui Bun,
vai celui care îi va avea potrivnici / înaintea Celui Drept.
Cei pe care Cel Bun îi iubeşte vor fi în Eden, / cei pe care
Cel Drept îi leapădă vor fi în Iad[12].
Cetatea al cărei praf / îl vor scutura de pe picioarele lor
va fi nimicită mai rău decât Sodoma[13], / dar în casa în care
s-au rugat,
morţii vor învia[14] / şi pacea se va sălăşlui peste tot[15].

20. Căci ei au coborât în Egipt / şi au hrănit pe cei înfometaţi[16],
au domolit marea încăpăţânată / atingând-o cu un toiag[17],
s-au înfundat într-o pustie vrăjmaşă / făcând din stâlp de nor[18]
podoaba lui,
au intrat în cuptorul / ce ardea cu vâlvătaie[19]
şi l-au stropit cu roua lor[20]; / în groapa în care au fost azvârliţi,
înger a intrat / învăţând fiarele să postească[21].

21. Ca să nu-şi piardă puterea / sarea care s-a desărat[22],
mâna Ziditorului / a împrăştiat-o în toată lumea.
Aşa cum odinioară luase pământ din toate cele patru colţuri[23] /
ca să-l zidească pe Adam,
aşa acum a împrăştiat-o / în tot pământul.
Adună acum ceea ce mai înainte împrăştiase / şi împrăştie
acum ceea ce mai înainte adunase,
căci drumul e de la lume la întâiul Adam / şi al Doilea la lume.

---

[11] *Cf. Matei* 20, 8 *par.*
[12] *Sheol* în ebraică, *Hades* în greacă.
[13] *Matei* 10, 14–15 *par.*
[14] *Cf. Fapte* 20, 9–12.
[15] *Cf. III Regi* 17, 20 *sq.* şi *IV Regi* 4, 29 *sq.*
[16] *Facere* 41, 54–57.
[17] *Ieşire* 14, 16.
[18] *Ieşire* 14, 19.
[19] *Daniel* 3, 19–28.
[20] *Daniel* 3, 50.
[21] *Daniel* 6, 20.
[22] *Matei* 5, 13 *par.*
[23] Posibilă aluzie la speculaţia iudaică elementar redată şi în *Cărţile Sibiline* III, 24, 6, după care însăşi numele lui Adam arată că a fost creat din pământ luat de la răsărit (*anatole*), apus (*dysis*), miazănoapte (*arktos*) şi miazăzi (*mesembria*).

22. Cu ei strălucește răsăritul, / cu ei luminează apusul
miazănoaptea se înalță prin ei, / miazăziua primește învățătură
de la ei.
Au urcat până la tărie și au deschis-o[24], / au pogorât în mare
și au cercetat-o[25];
taina pe care Cel trimis / a descoperit-o în parabolă
au întins-o la toată omenirea / ajungând în toate colțurile
lumii[26];
zidirea toată a îmbrățișat-o, / ca să se întărească prin ea.

23. Unul din ei a despicat / văzduhul cu un car[27];
Veghetorii[28] s-au îmbulzit înainte / văzând pentru întâia dată
un trup înălțat în sălașul lor. / Și așa cum o făptură
pământească
s-a înălțat într-un car / și s-a îmbrăcat întru slavă,
așa și Domnul în harul Său / S-a pogorât și a îmbrăcat un trup,
ca mai apoi să se înalțe, având drept car norii[29], / ca să
domnească asupra celor de sus și a celor de jos.

24. Duh și foc, Veghetorii / s-au minunat de prooroc
văzând ascunsă în el / înmiresmată comoară[30];
minunându-se de cel plămădit din lut, / au lăudat
pe Plăsmuitorul.
Văzându-i însă fecioria, / au dat slavă,
căci ea a înălțat pe cei de jos / și a uimit pe cei de sus,
lupta ei fiind pe pământ, / dar cununa în Rai[31].

25. Prin iubire și învățătură / amestecate cu adevărul
mintea poate să crească / și să se îmbogățească cu lucruri noi
cugetând cu dreaptă socotință [discernământ] / la vistieria
tainelor ascunse.

---

[24] *Cf. II Corinteni* 12, 3.
[25] *Cf. II Corinteni* 11, 25.
[26] *Cf. Romani* 16, 25–26; *Coloseni* 1, 25–26.
[27] Ilie; *cf. IV Regi* 2, 11.
[28] Nume dat îngerilor în cartea *Daniel*.
[29] *Fapte* 1, 9.
[30] A nestricăciunii viitoare.
[31] *Cf.* mai jos *Par.* 7, 5. Veșmântul de lumină al Raiului e trupul de slavă în care sunt stinse toate patimile. În această viață fecioria e o anticipare a stării Raiului, de aceea Ilie a fost învrednicit să urce cu trupul la cer.

Aşa am iubit şi aşa am învăţat / şi-am dobândit încredinţare
că Raiul e / limanul celor biruitori.
Ca unul ce m-am învrednicit să-l văd, / fă-mă vrednic să şi
intru în el.

7

Dacă Adam şi Eva au avut doar porunca lui Dumnezeu, noi avem făgăduinţa Lui; fie ca aceasta să servească drept izvor de mângâiere în vreme de ispită! Exemplele sfinţilor, ale căror roade sunt mai mândre chiar decât cele ale Raiului, trebuie să ne încurajeze şi ele; atât de diverse sunt vieţile sfinţilor, încât fiecare poate să găsească aici un exemplu anume spre a se desfăta de el şi a urma lui. Poemul se încheie pe o notă personală caracteristică: contemplaţia sfinţilor serveşte Sfântului Efrem drept mustrare pentru propriile sale păcate şi-l face să cugete cum, căutând să fim pe placul semenilor noştri mai degrabă decât al lui Dumnezeu, am schimbat mult prea adesea libertatea în robie.

1. La ceas de ispită / mângâiaţi-vă cu făgăduinţele Lui,
căci nu este amăgire / în cuvântul Celui ce răsplăteşte toate,
şi vistieria Sa nu e mică / ca noi să ne îndoim
de făgăduinţa Lui.
L-a dat pe Însuşi Fiul Său pentru noi / ca să credem în El;
trupul Său e cu noi, / încredinţarea Sa e cu noi,
el a venit şi ne-a dat cheile Raiului; / căci pe noi ne aşteaptă
comorile lui.

Refren: Binecuvântat Cel Care prin cheile Sale / ne-a deschis
Grădina Vieţii!

2. În fiece seară oameni adorm / închizându-şi pleoapele
şi trezindu-se în zori. / Lungimea nopţii închipuie
cât de departe e Răsplătitorul; / lumina răsare şi iată-L că vine!
nu vă faceţi griji, fraţilor, / şi să nu credeţi
că lupta voastră va ţine mult / sau că departe e ziua învierii
voastre,
căci iată moartea noastră e deja în urma noastră / şi învierea
ne stă înainte.

3. Îmbărbătează-te viață de plângere[1] / că ai să ajungi în Rai;
roua lui va spăla întinăciunea ta, / revărsările miresmelor lui
te vor face înmiresmată
ospățul lui te va odihni după ostenelile tale, / cununa lui
te va mângâia,
când vei flămânzi, / îți va da roadele lui
ce-i curăță pe cei ce mănâncă din ele, / când vei înseta,
îți va da băutură cerească, / care-i înțelepțește pe cei ce
beau din ea.

4. Fericit săracul / care vede locul acela!
bogății se revarsă din belșug / în afara și în jurul lui;
calcedonii și pietre prețioase[2] / zac azvârlite afară
pentru a nu întina / slăvitul pământ al Raiului;
de-ar așeza cineva aici / pietre scumpe sau nestemate,
ele ar părea urâte și întunecate / față de acel pământ luminos.

5. Atât bărbații, cât și femeile / sunt îmbrăcați în raze de lumină.
hainele menite să acopere goliciunea lor / sunt înghițite
în lumină;
toate pornirile rușinoase ale simțurilor / tac aici,
izvoarele plăcerii / sunt astupate,
arțagul piere / și sufletul se curățește,
înflorește în Eden / ca un spic de grâu lipsit de neghină.

6. Fecioria dănțuiește aici, / căci șarpele
care a turnat în ascuns veninul său în urechile [Evei], / acum
a pierit;
vesel smochinul / aleargă spre ea și îi spune:
Uitată e copilăria ta / neștiutoare,
ziua în care ai venit goală / să te ascunzi la sânul meu.
Slavă Celui ce a îmbrăcat / cu veșmânt nou goliciunea ta!

7. Tinerețea saltă aici / pentru curăția pe care a dobândit-o,
vede în Rai / pe Iosif care a dezbrăcat
și lepădat plăcerea / care-i arde pe cei lipsiți de minte[3];

---

[1] În siriacă *'abīlūtā*, „întristare", „plângere", ca semn al unei vieți de pocăință; *'abīlē* sunt „cei ce plâng" din *Matei* 5, 4.
[2] *Iezechiel* 28, 13 și *Apocalipsă* 21, 19.
[3] *Facere* 34, 10.

vede pruncul ce a biruit / aspida în culcuşul ei[4].
Samson a biruit leul, / dar l-a biruit o viperă,
l-a muşcat făcându-l să-şi piardă, tăiate, / pletele-i de nazireu[5].

8. Odihnă îşi găsesc aici / şi cei căsătoriţi şi istoviţi
de necazurile sarcinilor lovite de blestem[6] / şi de durerile
naşterii de prunci;
îşi văd acum copilaşii / pe care i-au îngropat cu jale
păscând ca nişte mieluşei / în Eden,
înălţaţi în cetele de sus / strălucind întru slavă,
ajunşi de un neam / cu îngerii cei fără prihană.

9. Mulţumiri fie aduse Celui Milostiv / Care culege încă din
fragedă pruncie
copiii – / roade târzii dar încă verzi –
să fie în Rai / pârgă coaptă.
Vedere nouă / se arată aici privirilor:
roadele târzii culeg roadele [Raiului] / cei întâi-născuţi
culeg pârga,
culegători şi roade culese / se întrec în curăţie.

10. Leagă-ţi de Rai gândurile, / bătrâneţe,
mireasma lui te va întineri / parfumul lui te va înnoi
şi zbârciturile tale vor fi înghiţite / de frumuseţea cu care
te va îmbrăca.
În Moise el a închipuit / o icoană pentru tine:
adânc săpaţi, obrajii lui / străluceau luminoşi[7],
semn al bătrâneţii / care în Eden reîntinereşte.

11. Nu e prihană întru ei, / căci sunt lipsiţi de răutate.
Nu e mânie / căci sunt lipsiţi de înfierbântare.
Nu e în ei dispreţ / căci sunt lipsiţi de răutate.
Nu se grăbesc să facă nedreptate, / ca astfel loruşi înşile
să-şi facă nedreptate,
nu este ură întru ei, / căci sunt lipsiţi de pizmă;
nu judecă pe nimeni aici, / căci nu există nedreptate.

---

4 *Isaia* 11, 8.
5 *Judecători* 14, 6; 16, 16–19.
6 *Facere* 3, 16.
7 *Ieşire* 34, 29.

12. Oamenii se văd pe ei înşişi / în slavă
şi se miră de ei înşişi / aflând unde sunt.
Tulburată şi tulburătoare, / firea trupurilor lor
e acum paşnică, liniştită şi luminoasă / strălucind
în afară cu frumuseţe / şi dinăuntru cu curăţie:
trupul în chip arătat / sufletul în chip nevăzut.

13. În Rai dănţuiesc şchiopii / care nu puteau umbla,
ologii care nici măcar nu se târau / zboară aici prin văzduh;
ochii orbilor şi ai surzilor / care tânjeau din pântece
flămânzind după lumină, / fără a putea să o vadă,
se bucură văzând / frumuseţea Raiului
şi cântul tare al harpelor sale / mângâie urechile lor.

14. Pe cel ce n-a rostit vreodată / ocară sau blestem
binecuvântarea Raiului / îl va bucura cu atât mai mult,
cel ce şi-a păstrat curată / privirea ochilor
va vedea frumuseţe / încă şi mai mândră;
în mădularele celui ce a ştiut / să îmblânzească amărăciunea
gândurilor sale
vor ţâşni / izvoarele dulceţii.

15. Fecioara care a dispreţuit / cununa trecătoare a nunţii
are acum luminata cămară de nuntă / pe care o îndrăgesc
fiii luminii,
şi străluceşte în ea pentru că a dispreţuit / faptele întunericului.
Celei singure şi părăsite / într-o casă pustie
nunta cu praznicul ei îi dă acum liniştea: / îngerii se bucură,
proorocii se desfată / şi apostolii adaugă strălucire.

16. Înaintea postitorilor care au ales / să mănânce verdeţurile
lui Daniel[8]
– în faţa căruia regii cu încununaţi / s-au plecat
închinându-se –
se vor închina / în loc de regi pomii
plecându-se în toată frumuseţea lor / şi chemându-i
spre locurile unde cresc / să se sălăşluiască în ramurile lor,
să se scalde în roua lor / şi să se desfete de roadele lor[9].

[8] *Daniel* 1, 12.
[9] *Cf.* mai jos *Par.* 9, 3–6.

17. Oricine a spălat picioarele sfinților / se va scălda și el
în acea rouă[10];
spre mâna care s-a întins / să-i ajute pe cei sărmani
se vor întinde / înseși roadele pomilor;
urmele pașilor celui / ce-i cercetează pe bolnavi
florile se grăbesc / să-i încununeze cu flori
înghesuindu-se care să fie prima / să le sărute urmele.

18. În calea celui ce s-a înfrânat / cu înțelepciune de la vin
viile Raiului se vor grăbi / să-i iasă în întâmpinare
fiecare întinzându-se / să-i dea strugurii ei;
dacă cineva a dus / viață de feciorie,
și pe acela îl vor duce în sânul lor, / căci cel singuratic
nu s-a întins nicicând pe un sân, / nici pe vreun pat de nuntă[11].

19. Cei care pentru Domnul / au fost încununați de sabie
vor străluci acolo în slavă / având cununile lor,
căci trupurile lor au disprețuit / focul prigonitorilor.
Ca stelele[12] strălucesc / în Rai
cei șapte fii ai luminii[13] / împreună cu maica lor luminată
căci prin morțile lor / au disprețuit mânia împăratului ucigaș[14].

20. Fericirea acestui loc / bucură femeile ce s-au ostenit
în slujirea sfinților: / acolo ele o vor vedea pe văduva
care l-a primit pe Ilie / desfătându-se de desfătările Raiului;
în locul celor două fântâni ale ei / – blidul și ulciorul –,
care o țineau în viață, / ramurile pomilor
vor hrăni în Eden / pe toate femeile care i-au hrănit
pe cei săraci.

21. Nimic nefolositor / nu e aici:
ierburile și rădăcinile lui / aduc folos și câștig;

---

[10] *Daniel* 12, 3.
[11] S-a pretins de către T. ANDRAE (*Muhammed, sein Leben und Glaube*, Göttingen, 1932) că acest vers ar fi inspirat descrierea „huriilor" Paradisului din *Coran*. Dom E. BECK a arătat într-un articol din *OCP* 14 (1948), p. 398–403, că această interpretare se bazează pe o lectură eronată a textului siriac.
[12] *Daniel* 12, 3.
[13] Cei șapte frați Macabei martirizați împreună cu mama lor din porunca regelui elenistic Antioh, *cf. II Macabei* 7, 1 *sq.*
[14] *Cf. I Regi* 17, 14.

oricine gustă din ele întinereşte, / oricine respiră mireasma lor
se face mai frumos;
florile lui / ascund în potirele lor
o adevărată comoară, / un dar pentru cei ce le culeg;
roadele lui poartă bogăţie / pentru cei ce le strâng.

22. Nimeni nu osteneşte aici, / căci nimeni nu flămânzeşte;
nimeni nu cunoaşte ruşinea, / căci nimeni nu păcătuieşte;
nimeni nu se căieşte, / căci nu e pricină de pocăinţă.
Cei ce aleargă / găsesc aici odihnă şi linişte.
Nimeni nu îmbătrâneşte, / căci nimeni nu moare;
nimeni nu e îngropat, / căci nimeni nu se naşte.

23. Nu ştiu de griji, / căci nu suferă,
nu se tem, / căci nu sunt curse;
n-au vrăjmaş / căci au sfârşit lupta.
Se socotesc / fericiţi
fără de sfârşit, / căci războiul lor s-a încheiat.
Şi-au luat cununile / şi au găsit odihnă în noul lor sălaş.

24. Am văzut locul acela, fraţilor, / şi m-am aşezat şi am plâns
pentru mine şi cei asemenea mie, / pentru cum s-au sfârşit
zilele mele[15]
risipite una câte una, / furate fără ca eu să bag de seamă;
remuşcările m-au cuprins, / pentru că am pierdut
cunună, nume[16] şi slavă, / veşmântul şi cămara de nuntă
din lumină.
Fericit cel vrednic / de masa cerească.

25. Toţi fiii luminii / să se roage pentru mine acolo
ca Domnul să le facă / darul unui singur suflet.
Aşa voi avea prilej înnoit / să-l preamăresc pe Cel
a Cărui mână e mereu / întinsă spre ajutor.
Fie ca Cel ce dă / după dreptate şi după har
să-mi dea întru milostivirea Sa / vistieria milelor Sale.

26. Şi dacă nimeni întinat / nu poate intra în acel loc,
îngăduiţi-mi să rămân pe lângă împrejurimea lui / sălăşluind
în umbra lui.

---

[15] *Psalm* 90, 9.
[16] De creştin.

Întrucât Raiul se aseamănă / unei mese,
îngăduie-mi prin harul Tău / să mănânc din „fărâmiturile“
rodului său
care cad în afară, / ca şi eu să mă alătur
câinilor acelora ce-şi astâmpărau foamea / din fărâmiturile
căzute de la masa stăpânilor lor[17].

27. Fie să învăţ / din istoria bogatului [nemilostiv][18]
care nu voia să dea săracului / rămăşiţele de la masa lui,
şi să-l văd pe Lazăr / păscând în Rai
şi să privesc la bogatul / în spaimă,
ca puterea dreptăţii Tale în afară / să mă înspăimânte
şi suflarea harului Tău înăuntru / să mă mângâie.

28. Lasă-mă să locuiesc lângă gardul / acelei Grădini,
aproape de cei dinăuntru / şi pizmuit de cei dinafară.
Dar cine e în stare să privească în acelaşi timp / desfătarea
şi chinul,
să vadă împreună Gheena / şi Grădina?
Cununa celor dinăuntru / să mă mustre pentru toate
păcatele mele
iar chipul celor dinafară / să mă înveţe mărimea milostivirii
Tale faţă de mine.

29. Cine poate suferi / vederea amândurora?
Care urechi pot îndura / strigătul gemetelor celor răi
care vestesc în Gheena / dreptatea Celui Drept
când cei buni Îl laudă / în Grădină?
Cele două tabere se uită una la cealaltă / cu uimire,
arătându-şi fiecare faptele ei, / ca să o povăţuiască pe cealaltă.

30. Fie ca în ziua aceea păcatele mele / să nu fie arătate celorlalţi,
– deşi prin aceasta arătăm doar / cât de vrednici de dispreţ
suntem, Doamne.
Căci dacă Îţi sunt arătate păcatele noastre, / de cine le mai
putem ascunde?
Mi-am făcut din ruşine / un idol.

---

[17] *Matei* 15, 27 *par.*
[18] *Luca* 16, 19; *cf.* mai sus *Par.* 1, 12 şi 17.

Dă-mi, Doamne, să mă tem de Tine / căci ești Atotputernic,
dă-mi să simt rușine și mustrare de sine înaintea Ta, / căci ești blând și îndurat.

31. Dumnezeul omului e aproapele lui: / în fiece clipă el caută să-i placă;
de greșește înaintea lui, îi este rușine de el, / de îi face un rău, îi este frică de el;
chiar dacă-i face un bine, / îl pierde prin setea de a fi lăudat.
Unul ca acesta e în toate / ultimul rob.
Bunul Dumnezeu ne-a dat libertate, / dar noi am prefăcut-o în robie,
Fie dar să schimbăm pentru Domnia Ta / stăpânirea pe care ne-am făcut-o pentru noi înșine.

8

Sfântul Efrem se mângâie de pocăința din ultimul minut a tâlharului cel bun, dar aceasta îl duce la o nedumerire privitoare la relația dintre suflet și trup în Rai. Deși nu simte în stare să ofere o ieșire din problemele ridicate de cuvintele lui Hristos: „Astăzi vei fi cu Mine în Rai" (*Luca* 23, 43), Sfântului Efrem îi este suficient de limpede faptul că sufletul nu poate intra în Rai fără trup. Astfel, drepții nu pot intra de fapt în Rai până la învierea finală, când sufletul și trupul se vor reuni din nou. Între timp, sufletele lipsite de trup așteaptă învierea în afara hotarului Raiului, într-o stare pe care alți scriitori siriaci o descriu drept „somn al sufletului".

1. În urechi îmi vine / un cuvânt din Scriptura care s-a citit
și care mi-a făcut multă bucurie: / despre tâlhar[ul cel bun][1];
el mângâie sufletul meu / în mijlocul răutăților lui,
spunându-i câtă milostivire a avut față de tâlhar. / Fie ca El să mă ducă și pe mine
în Grădina aceea a cărui nume, atunci când îl aud, / mă umple de bucurie;
mintea mea își rupe legăturile / și se avântă în contemplarea Lui.

Refren: Fă-ne vrednici ca să ne facem / moștenitori ai Împărăției Tale!

---

[1] *Luca* 23, 39–43.

2. Am văzut acolo un sălaş / şi un cort de lumină,
o voce vestind: / Binecuvântat tâlharul
care prin har a primit / cheile Raiului
Mai întâi am crezut că el era deja acolo, / dar mai apoi
    am cugetat
că sufletul nu poate / simţi Raiul
fără tovarăşul său, [trupul], / instrumentul şi harfa lui.

3. În acest loc al bucuriei / o spaimă m-a cuprins
dându-mi seama că nu e de folos / scrutarea celor ascunse.
O întrebare m-a năpădit / cu privire la tâlhar:
dacă sufletul poate / vedea şi auzi
fără trupul lui, / de ce să fie închis în el?
Şi dacă poate trăi fără el, / de ce să fie omorât o dată cu el?

4. Că sufletul fără trup / nu e în stare să vadă
o dovedeşte trupul însuşi; / căci atunci când ajunge orb
şi sufletul este orb în el, / bâjbâind împreună cu el.
Iată cum fiecare cheamă / şi dă mărturie pentru celălalt;
aşa cum trupul are nevoie de suflet / ca să fie viu,
aşa şi sufletul are nevoie de trup / ca să vadă şi să audă.

5. Dacă trupul ajunge surd / şi sufletul asurzeşte o dată cu el
ba chiar aiurează / atunci când trupul suferă de fierbinţeală.
Chiar dacă sufletul există / prin el însuşi,
el nu există cu adevărat / fără tovarăşul său;
se aseamănă unui făt / în pântecele maicii lui,
viu, dar lipsit / de cuvânt sau de gând.

6. Dacă sufletul, cât este în trup, / se aseamănă unui făt
şi nu e în stare să se cunoască / nici pe el însuşi,
    nici pe tovarăşul său,
cu atât mai slab este / o dată ce părăseşte trupul,
şi nu mai are / simţurile
să-i slujească / ca unelte.
Căci prin simţurile tovarăşului său / se arată şi se face el văzut.

7. Nimic nu lipseşte / acelui fericit sălaş,
loc al plinătăţii / şi desăvârşit întru toate,
iar sufletul nu poate / intra aici singur

căci ar fi lipsit atunci / de toate,
neavând simţire şi cunoştinţă; / dar în ziua învierii
va intra în el
şi trupul cu toate simţurile lui / o dată ce a ajuns desăvârşit.

8. Când mâna Ziditorului / a plăsmuit trupul
în aşa fel încât să cânte / imne Făcătorului său,
harfa era tăcută / lipsindu-i glasul
până ce, în cele din urmă, / a suflat în el
sufletul care să cânte înăuntru. / Astfel, coardele au dobândit
sunet,
iar sufletul a dobândit prin trup / putinţa de grăi înţelepciune.

9. Când Adam / a fost desăvârşit întru toate,
Domnul l-a luat / şi l-a aşezat în Rai.
Prin el însuşi şi pentru el însuşi, / sufletul n-ar fi putut
intra aici,
dar împreună, trup şi suflet / au intrat
curate în locul desăvârşirii, / de unde împreună au şi ieşit
întinate.
De aici să învăţăm / că la înviere vor intra din nou tot
împreună.

10. Adam a fost nepăsător / păzitor al Raiului
căci furul iscusit / a intrat hoţeşte
şi lăsând deoparte rodul / - spre care aleargă cei mai mulţi –
a furat în schimb / pe locuitorul Grădinii.
Atunci Domnul său a ieşit să-l caute, / a intrat în Iad [*sheol*] şi,
găsindu-l acolo,
l-a luat şi l-a scos afară, / ca să-l aşeze din nou în Rai.

11. În sălaşele dorite / de la marginea Raiului[2]
locuiesc sufletele / credincioşilor şi ale drepţilor
aşteptându-şi aici / trupurile, prietenii lor,
pentru ca atunci când se va deschide / uşa Grădinii,
trupuri şi suflete să vestească / cu osanale:
„Binecuvântat Cel ce l-a scos pe Adam din Iad / şi l-a întors
înapoi în Eden împreună cu cei mulţi!"[3]

---

[2] *Cf.* mai sus *Par.* 1, 16; 3, 17; 4, 15; 5, 15; 6, 2; 7, 26. 28.
[3] *Cf. Matei* 27, 52.

9

Sfântul Efrem abordează acum desfătările Raiului a căror experienţă o vor face drepţii la înviere; ele pot fi descrise atât prin intermediul asemănării, cât şi al contrastului lor cu viaţa pământească. Aşa cum aerul e esenţial pentru orice viaţă pe pământ, tot aşa şi în Rai există un aer spiritual ce susţine întreaga existenţă transfigurată de aici (în acest imn ar trebui să ne aducem aminte de faptul că în limba siriacă termenul *ruha* înseamnă atât „vânt", cât şi „duh"). Pentru a aprecia frumuseţea spirituală a Raiului trebuie să ne rafinăm şi să ne purificăm vederea; dacă vom face astfel, Dumnezeu va veni în întâmpinarea dorinţei noastre după El în modul cel mai potrivit pentru fiecare om în parte.

1. Pe pământ domneşte lupta, / în Eden e cununa slavei.
La învierea noastră / Dumnezeu va înnoi cerul şi pământul[1]
izbăvind toate făpturile / şi dându-le bucurie împreună cu noi[2].
Pământul, maica noastră, / s-a acoperit de necinste
împreună cu noi
când a blestemat-o împreună cu toţi păcătoşii[3]; / tot aşa
o va binecuvânta împreună cu cei drepţi.
Cel Bun v-a înnoi / împreună cu copiii, şi doica.

Refren: Binecuvântat Cel Care în Raiul Său / va da bucurie
întristării noastre!

2. Cel rău şi-a gătit paharul / dând veninul său tuturor;
înaintea tuturor şi-a întins cursele / şi pentru fiecare
şi-a aşternut laţurile;
a făcut să crească neghină / ca să înăbuşe sămânţa cea bună.
Dar în Raiul Său slăvit / Cel Bun
v-a îndulci amărăciunea lor, / v-a mări cununile lor;
pentru că au ştiut să-şi poarte crucea[4], / îi va însoţi în Eden.

3. Dacă vei vrea atunci / să te urci într-un pom,
el îţi va întinde ramurile sale în jos / ca trepte picioarelor tale,

---

[1] *Isaia* 65, 17; 66, 22.
[2] *Cf. Romani* 8, 21. *Cf.* jocul de cuvinte ***mapsah*** putând însemna atât „a da bucurie", cât şi „a face Paştile".
[3] *Cf. Matei* 13, 25 *par.*
[4] *Matei* 10, 38 *par.*

dornic să te facă să te întinzi / sus de tot
în culcuşul ramurilor lui de sus / aşezate şi împletite
în chip de potir, / deşi pline de flori:
spre a fi ca un pântec / celui ce se odihneşte acolo.

4. Cine a mai văzut / un astfel de ospăţ în sânul unui pom,
cu roade de tot felul / la îndemână, gata să fie culese;
unul după altul se apropie, pe rând, / după bunul tău plac:
fructe pentru a potoli foamea / şi roade pentru
a astâmpăra setea,
rouă pentru a spăla mâinile / şi frunze pentru a le usca
mai apoi –
vistierie neistovită / a unui Domn bogat întru toate.

5. Aşezaţi la masă în pomi, / în văzduhul cel limpede,
Sfinţii au sub ei flori / iar deasupra lor fructe:
un cer de fructe, / un pământ de flori.
Cine a auzit / sau a văzut vreodată
un nor de fructe / umbrind frunţile
şi un covor de flori / aşternut sub picioare?

6. Atât de năvalnic e torentul desfătărilor, / că de îndată ce
un pom pleacă,
următorul îţi face semn; / toţi se bucură
că vei gusta fructul unuia / şi vei bea sucul altuia;
te vei spăla şi curăţi / în roua unuia,
te vei unge cu seva altuia, / vei respira parfumul unuia,
şi vei asculta cântarea altuia. / Binecuvântat Cel ce dă
bucurie lui Adam!

7. Adieri desfătătoare / suflă cu tării felurite,
ca Marta şi Maria / se grăbesc cu delicatese
căci cei chemaţi la acest ospăţ / nu mai trebuie să se ridice
de la el.
Ostenită, / Marta a îndrăznit[5]
să murmure / împotriva Celui ce ne cheamă în Raiul Său,
unde cei ce slujesc / nu ostenesc nicicând în slujirea lor.

---

[5] *Luca* 10, 38–42.

8. Adierile Raiului / aleargă spre cei drepţi:
una suflă săturare, / alta astâmpără setea
una e încărcată de bunătăţuri, / alta e zemoasă.
Cine a mai văzut adieri / al căror suflu
să dea unele hrană, / altele băutură,
unele rouă, / iar altele ungere?

9. Aceste adieri hrănesc / duhovniceşte pe cei duhovniceşti:
e un ospăţ unde mâna nu oboseşte, / nu osteneşte,
dinţii nu se istovesc, / iar pântecele nu se îngreunează.
Cine s-a aşezat vreodată la masă / desfătându-se aşa fără
oboseală,
săturându-se fără hrană / îmbătându-se fără băutură?
o adiere îl înzdrăveneşte / alta îi astâmpără setea.

10. În grâne poţi vedea / simboluri limpezi.
Dacă vântul hrăneşte / grâul şi spicele
le hrăneşte cu suflarea sa / şi le îngraşă cu tăria lui,
cu cât mai hrănitoare nu vor fi / vânturile binecuvântate
care hrănesc seminţele Raiului, / seminţe cuvântătoare
şi duhovniceşti?
căci cele duhovniceşti / au drept hrană suflarea Duhului.

11. Adieri cu dreaptă socotinţă / îi hrănesc pe cei
cu dreaptă socotinţă,
una te hrăneşte din belşug, / alta te desfată
una îşi face faţa să strălucească, / alta îţi dă veselie.
Cine a mai găsit desfătare / în acest chip,
mâncând fără mâini, / bând fără gură?
având drept paharnic şi bucătar / aceste dulci adieri.

12. Chiar şi acum pe acest pământ plin de spini[6] / putem vedea
pe câmpuri
spicele de grâu pe care Dumnezeu ni le-a dat / în ciuda
blestemului;
mulţumită vântului / grânele iau naştere în sânul lor;
prin voia atoatefăcătoare / a Celui Preaînalt
adierea le alăptează / ca sânul unei mame,
închipuind astfel / felul în care se hrănesc cei duhovniceşti.

[6] *Facere* 3, 18.

13. Dacă grâul / ce hrăneşte trupurile,
chiar dacă cea mai mare parte a lui / trupul o leapădă ca gunoi,
e hrănit de văzduh / şi îngroşat de vânt,
cu cât mai mult adierile curate / din grânarele Raiului
pot revărsa / asupra celor duhovniceşti
sevele lor veşnice / şi hrana lor duhovnicească.

14. Învaţă şi de la foc / cum hrăneşte aerul toate:
când focul e închis / într-un loc lipsit de aer,
flacăra lui începe să pâlpâie, / răsuflarea ei slăbeşte.
Cine a văzut vreodată o mamă / alăptând toate
din toată fiinţa ei? / De sânii ei atârnă lumea toată,
ea însăşi atârnând de Cel ce Singur / este puterea
care hrăneşte toate.

15. Caldeii sunt ruşinaţi, / că au slăvit stelele
spunând că ele singure / hrănesc lumea toată.
Or, aerul e cel ce alăptează / nestingherit
stelele şi grânele, / târâtoarele şi oamenii.
Aceasta ne învaţă focul, / el însuşi hrănit de aer,
şi focul e îndeaproape înrudit / cu luminătorii cereşti.

16. Căci sufletul pleacă / când aerul lipseşte
– aerul fiind stâlpul trupului nostru / care susţine
frământătura lui,
fiind pâinea pâinii noastre / care îngraşă ţarina noastră –
cu cât mai mult atunci / acest aer binecuvântat
poate da desfătare celor duhovniceşti / când aceştia îl mănâncă
şi îl beau,
se mişcă şi înoată în el / ca într-un adevărat ocean
al desfătărilor?

17. În loc de pâine dă hrană aici / mireasma Raiului,
în loc de băutură / adapă aici adierea dătătoare de viaţă;
simţurile se desfată / de valurile dulceţilor ei
ce se revarsă peste toate / în feluri nesfârşite.
Fără a fi împovărate, / simţurile
stau cu frică şi desfătare / în faţa Slavei dumnezeieşti.

18. Acum trupurile noastre / flămânzesc şi trebuie hrănite,
dincolo însă nu trupurile, / ci sufletele flămânzesc,

şi primesc hrană / după asemănarea şi nevoile lor;
mai mult decât / orice alt fel de hrană
sufletul e săturat / de Cel ce hrăneşte toate,
paşte frumuseţile Lui / minunându-se de comorile Lui.

19. Trupurile, / cu râurile lor de sânge,
se lămuresc aici / în chipul sufletelor;
sufletul îngreunat / îşi deschide aripile
şi ele se aseamănă / gândului,
ale cărui mişcări / de-a pururea fără rânduială
ajung şi ele netulburate / asemenea Slavei.

20. Mult mai slăvit decât trupul / e sufletul,
şi mult mai slăvit decât sufletul / e mintea,
dar mai ascunsă decât mintea / e Dumnezeirea.
La sfârşit, / trupul va îmbrăca
frumuseţea sufletului, / acesta o va îmbrăca pe cea a minţii,
iar mintea va îmbrăca / însăşi asemănarea Slavei dumnezeieşti.

21. Căci trupul va fi înălţat / la rangul sufletului,
iar sufletul / la rangul minţii,
iar mintea va fi înălţată / la înălţimea Slavei lui Dumnezeu;
ţinându-se atât de frică, / cât şi de dragoste,
ea nu urcă prea sus / nici nu stă prea departe,
ştie să ţină distanţa / ca zborul să fie de folos.

22. Dar dacă eşti lacom, / te va mustra Moise:
el n-a luat merinde / când s-a urcat pe vârful Muntelui[7];
foamea l-a îngrăşat / şi setea l-a înfrumuseţat.
Cine a mai văzut / om flămând
mâncând o vedenie şi înfrumuseţându-se, / bând un cuvânt şi
    îngrăşându-se?
A crescut şi a strălucit / hrănit de Slava dumnezeiască.

23. Tot ceea ce ne hrăneşte / trupul scoate apoi afară ca gunoi,
al cărui chip ne scârbeşte / şi a cărui duhoare ne îngreţoşează.
Puţinătatea hranei ne slăbeşte, / prisosul ei ne vatămă,
dar dacă bucuria / ne îmbată şi îngraşă,

[7] *Ieşire* 34.

cu cât mai mult nu se va îngrăşa sufletul / de valurile
acestei bucurii,
ca şi când toate puterile lui / ar suge la sânul întregii
înţelepciuni.

24. Pâraie de desfătare / pogoară asupra cetelor văzătorilor
curgând prin Cel Întâi-Născut / din strălucirea Tatălui:
ei se răsfaţă / pe păşunile vedeniilor dumnezeieşti.
Cine a mai văzut / flămânzii săturându-se,
îngrăşându-se şi îmbătându-se / de valurile Slavei
ce se revarsă din frumuseţea / unei atât de înalte Fiinţe?

25. Domnul a toate / e vistieria a toate,
fiecăruia după măsura sa / îi dă să întrezărească
o licărire a frumuseţii ascunzimii Lui, / a strălucirii slavei Lui.
El este strălucirea care, în iubirea Sa, / îi face pe toţi
să strălucească:
pe cei mici cu scânteierile ei, / pe cei desăvârşiţi cu razele sale,
dar singur Fiul Său e de ajuns / pentru tăria Slavei Lui.

26. Pe cât fiecare încă de-aici pe pământ / îşi curăţă ochiul
pe atât va putea vedea / Slava Sa neasemănată;
pe cât fiecare încă de-aici pe pământ / îşi deschide urechile
pe atât va putea cuprinde / înţelepciunea Lui;
pe cât fiecare încă de-aici pe pământ / găteşte locaş pentru El
în inima sa,
pe atât va putea să poarte / o părticică din comorile Lui.

27. Domnul Cel nemăsurat / măsoară hrană tuturor,
potrivind ochilor noştri vederea Lui, / urechilor noastre
glasul Său,
poftei noastre binecuvântarea Sa, / limbii noastre
înţelepciunea Lui.
În darul Edenului Său / binecuvântările mişună,
căci e pururea nou în gustul său, / minunat în miresmele lui
potrivit în tăria lui, / strălucitor în culorile sale.

28. Cine a văzut vreodată cete de oameni / hrănindu-se din laudă,
înveşmântându-se în lumină / cu feţe pline de strălucire?
Rumegând pe săturate / prisosul darului,
din gurile lor ţâşnesc / izvoarele înţelepciunii;

liniştea domneşte în cugetul lor, / adevărul în cunoştinţa lor, frica în cercetarea lor / şi iubirea în lauda lor.

29. Dă-ne, Doamne, mie şi celor dragi mie / să găsim
împreună aici
rămăşiţele de fărâmituri[8] / ale darului Tău!
Însăşi vederea Celui Iubit al Tău / e o fântână a desfătării.
Oricine s-a învrednicit / să se desfete aici
va dispreţui mâncarea. / Oricine Te vede pe Tine
se va îngrăşa de frumuseţea Ta. / Lăudată fie strălucirea Ta!

10

Sfântul Efrem pune în contrast clima Raiului şi ciclul anotimpurilor sale cu cele de pe pământ. Cu furtunile dezlănţuite în timpul lunilor reci ale iernii şi căldura toridă a verii, clima terestră împărtăşeşte caracterul căzut al existenţei umanităţii pe pământ şi, ca atare, e incompatibilă cu Raiul. Prin contrast, în Rai lunile se succed după ciclul blând şi regulat al unei recolte sezoniere, fiecare lună guvernând prin creşterea şi descreşterea ei dezvoltarea vieţii vegetale, dezvoltare pe care Sfântul Efrem o compară cu ciclul vieţii umane (pentru a accentua această temă a reîntineririi, el enumeră în sens invers cursul ciclului vieţii umane, începând cu bătrâneţea şi sfârşind cu pruncul nou-născut).

Pentru păcătoşii care se căiesc, şi care trăiesc jos la poalele muntelui Raiului, simpla vecinătate a Raiului are un efect tămăduitor. Acest lucru însă îl face pe Sfântul Efrem să se întrebe dacă nu e prea îndrăzneţ prin amplasarea în Raiul eshatologic a unui astfel de loc, situat în „între Grădină şi focul Iadului"; dar în strofa finală se mângâie la gândul că, aşa cum norul lui Dumnezeu acoperă întreaga creaţie, buni şi răi deopotrivă, tot aşa roua compasiunii Sale îi va face simţite efectele până şi în Gheenă.

1. Ce gură / a tâlcuit vreodată Raiul?
Ce limbă / a povestit slava lui?
Ce minte a zugrăvit / frumuseţea lui?
Fiindcă adâncurile sale dinăuntru / nu pot fi cercetate,
mă voi minuna doar de cele văzute, / de lucrurile din afara lui,
şi aşa voi şti cât de departe rămân / de cele ascunse ale lui.

---

[8] *Marcu* 8, 8.

Refren: Dă-ne să vedem pe drepţii Tăi / în Raiul Tău!

2. În aerul blând / ce înconjură hotarul său dinafară
lunile ce trec / sunt şi ele blânde:
morocănosul februarie / râde aici ca veselul mai;
ianuarie cu promoroaca sa / de gheaţă
e aici ca august cu poamele sale; / iunie e ca aprilie,
şi fierbintele iulie / are bruma lui octombrie[1].

3. În aerul / ce înconjoară Edenul
lunile noastre sărmane se fac şi ele edenice / căci Edenul
le face asemenea lui.
Ele fac să înflorească florile / peste tot în jurul Raiului,
ţesând / în orice anotimp
cununi de flori / care să încununeze poalele lui,
nefiind vrednice / să-i încununeze piscul.

4. Zguduite / de furtuni,
lunile nu pot intra în Rai, / atât de liniştit în pacea lui.
Dacă toate vijeliile lunilor / pier
chiar în aerul / ce înconjură Raiul,
cum vor putea ele întina / slăvitul văzduh
a cărui suflare cerească[2] / readuce omenirea la viaţă?

5. Aerul acestui pământ / e asemenea unei desfrânate
cu care se însoţesc / cele douăsprezece luni ale anului:
rând pe rând, / fiecare o siluieşte după poftele lui,
şi ea naşte roade / de la toţi;
pe când văzduhul curat şi sfinţit[3] / al Raiului
e neatins în curăţia lui / de uşurătatea lunilor.

6. Curgerea vlăstarelor lor / nu încetează acolo
căci fiece lună aduce rodul ei, / iar vecina sa flori.
Izvoarele desfătărilor / se desfac şi curg
cu vin, lapte, miere / şi smântână.

---

[1] Numerele siriace au fost echivalate aproximativ cu cele ale calendarului modern actual.
[2] Cuvântul poate fi vocalizat atât ca *shmayāna*, „cerească", cât şi *shamīnā*, „rodnică".
[3] *Cf.* mai sus *Par.* 6, nota 10.

În decembrie înflorește iarba, / după care ianuarie rodește grâul;
strălucitor și dezbrăcat de frigul său, februarie / poartă aici snopii.

7. Lunile se împart / în patru:
în primele trei luni / se arată pârga,
în următoarele trei / roadele cresc
în următoarele trei / se pârguie
rodul târziu, / iar la sfârșitul cununii anului
mugurii rodiți / plesnesc cu bucurie.

8. De fazele lunii / atârnă ciclul florilor;
la începutul lunilor / ramurile dau muguri[4];
la lună plină înfloresc / crescând în toate părțile,
ca să se strângă din nou / la sfârșitul lunii.
Cad atunci când luna se încheie, / ca să țâșnească iar când următoarea lună începe;
luna este deci cheia / ce deschide și închide mugurii lor.

9. Cine a mai văzut / flori cu pântece însărcinate
pe care fiece lună le face să intre în durerile facerii / ca apoi dintr-o dată să nască?
Pe măsură ce luna crește / florile oglindesc creșterea ei;
la lună plină ele ating maturitatea / înflorind,
după care, pe măsură ce luna înaintează / și îmbătrânește,
îmbătrânesc și ele, / numai spre a întineri din nou când luna următoare începe.

10. Florile și roadele fiecărei luni / au fiecare în parte
comorile lor / înmulțite prin încrucișare;
când două flori vecine, / fiecare având culoarea ei,
se încrucișează / și se fac una,
ele aduc pe lume o culoare nouă. / Iar când poamele se încrucișează astfel
ele dau naștere unui vlăstar nou și frumos / cu frunziș deosebit.

11. Ciclul de viață al pomilor din Rai / se aseamănă unui colier:
când primele roade / sunt coapte și culese,

[4] Cuvântul siriac poate însemna și „pântece", „cavitate" (*cf. Par.* 10, 9).

sunt gata deja cele ce alcătuiesc / a doua şi a treia recoltă.
Cine a mai văzut vreodată / poamele toamnei târzii
atingând călcâiul / roadelor primăvăratice
aşa cum Iacob a atins / călcâiul fratelui său?[5]

12. Acest sân plin de fructe / în toate fazele dezvoltării lor
se aseamănă familiilor / perechilor căsătorite
în care întâlnim bătrâni, / tineri şi adulţi,
copii deja născuţi / şi prunci nenăscuţi încă;
fructele ei îşi urmează unele altora / şi se arată
ca şirul nesfârşit / al neamului nostru omenesc.

13. Râul neamului omenesc / duce cu sine oameni
de toate vârstele,
bătrâni şi tineri, / copii şi prunci,
hrăniţi la sân / sau alţii încă nenăscuţi.
Aşa este şi şirul neîntrerupt / al fructelor raiului:
uneşte primele roade / cu poamele târzii de toamnă,
valuri de fructe, / revărsări de flori.

14. Binecuvântat păcătosul / care a găsit aici milă
şi a fost socotit vrednic / să intre în împrejurimile Raiului[6];
chiar dacă rămâne afară, / el poate paşte aici prin har.
Am cugetat şi din nou m-am spăimântat, / căci am cutezat
să cred că s-ar putea afla / între Grădină şi Foc
un loc unde să fie pedepsiţi şi să dobândească iertare / cei ce
au aflat milă.

15. Slavă Celui drept / ce stăpâneşte prin harul Său!
Cel Bun nu-şi pune niciodată / margini bunătăţii Sale;
chiar şi asupra ticăloşilor[7] / întinde milostivirea Sa.
Norul Său acoperă / tot ce e al Său;
el picură rouă peste focul pedepsei, / ca în mila Sa
să-i facă şi pe cei aflaţi în amărăciune / să guste picăturile ei
răcoritoare.

[5] *Facere* 25, 26.
[6] *Cf.* mai sus *Par.* 1, 16 şi *Par.* 8.
[7] *Cf.* mai sus *Par.* 2, 4. Nu e vorba, pe cât se pare, decât de o îndulcire trecătoare şi de posibilitatea milostivirii, dar care-i exclude pe demoni. *Cf. Nis.* 59, 8.

11

Paradisul poate fi descris numai în termeni pământeşti, dar e esenţial să nu uităm faptul că aceşti termeni sunt pur metaforici; a-i înţelege într-un sens literal înseamnă a răstălmăci marele pogorământ prin care Dumnezeu ne descoperă prin Scriptură câte ceva din frumuseţea şi minunile Raiului. Însă, deşi Raiul ţine de un regim diferit al existenţei, în afara timpului şi spaţiului, el serveşte totuşi ca sursă directă de bunăstare pentru viaţa de pe pământ, fapt pe care relatarea cărţii *Facerii* îl exprimă prin intermediul imaginii izvorului ce ţâşneşte din Rai şi se împarte pentru a forma cele patru mari râuri ale lumii. Nicăieri pe pământ mireasma Raiului n-a fost mai evidentă decât în foişorul cel de sus, unde Apostolii s-au adunat împreună la Cincizecime pentru pogorârea Duhului Sfânt.

1. Aerul Raiului / e izvorul desfătărilor
din care a supt Adam / când era tânăr.
Răsuflarea lui L-a hrănit / în pruncia lui ca sânul unei mame.
Era tânăr, mândru / şi plin de veselie
dar când a nesocotit porunca / a ajuns bătrân şi trist
purtându-şi bătrâneţea / ca pe o povară nenorocită.

Refren: Binecuvântat Cel Ce l-a înălţat pe Adam / şi l-a făcut
să se întoarcă în Rai!

2. Nici ger vătămător, / nici căldură arzătoare
nu se află în acel loc / al binecuvântării şi desfătării.
E limanul bucuriilor, / portul plăcerilor,
sălaşul luminii / şi al veseliei;
adunare a harfelor / şi alăutelor,
cu strigăte de „Osana“, / şi Biserica strigând şi cântând
„Aliluia“.

3. Împrejmuirea care-l înconjoară / e pacea care dă tuturor pace;
zidul lui dinăuntru şi dinafară / sunt înţelegerea care le împacă
pe toate;
heruvimul care-l înconjoară / surâde pentru cei dinăuntru
dar e ameninţător pentru cei dinafară / şi care au fost
alungaţi din el.
Tot ce aţi auzit spunându-se / despre acest Rai
curat şi sfânt / e lucru subţire şi duhovnicesc.

4. Cei ce ascultă această descriere[1] / să nu o judece,
căci astfel de cuvinte / scapă cu totul judecății;
chiar dacă din pricina cuvintelor folosite / el [Raiul] poate
   părea pământesc,
în ființa sa / este curat și duhovnicesc.
Chiar numele „duh" / arată două feluri de ființe,
și duhul necurat n-are nimic în comun / cu cel care e sfânt[2].

5. Căci cel ce vorbește / nu se poate lipsi de cuvinte
care numesc / lucruri văzute
zugrăvind astfel pentru cei ce-l ascultă / o asemănare
   a celor ascunse.
Căci dacă Însuși Ziditorul / Grădinii, ca să se facă înțeles,
a îmbrăcat măreția Sa / în cuvinte pământești,
cu atât mai mult Grădina Sa / poate fi zugrăvită
   prin asemănările noastre.

6. Dacă cineva ia aminte / numai la asemănările folosite de Slava
   lui Dumnezeu
el defaimă și hulește / aceste asemănări,
în care Dumnezeu Însuși / s-a îmbrăcat spre folosul său,
și e nerecunoscător față de Harul / care s-a pogorât
până la treapta copilăriei lui; / și chiar dacă nu are nimic
   în comun cu el,
Harul s-a îmbrăcat în asemănarea lui / ca să-l aducă
   la asemănarea cu El.

7. Mintea să nu-ți fie tulburată / doar de cuvinte,
căci Raiul s-a îmbrăcat numai / în cuvintele lumii tale;
nu din sărăcie / s-a îmbrăcat în chipurile lumii tale,
ci fiindcă firea ta, prea slabă, / nu e în stare
să atingă măreția lui / și frumusețile sale sunt mult micșorate
când sunt zugrăvite în culorile palide / cu care ești obișnuit.

8. Căci ochii slabi / nu se pot ațintí
asupra vederii răpitoare / a frumuseților cerești;
el a îmbrăcat pomii săi / cu numele pomilor noștri,

---
[1] *Cf. I Corinteni* 2, 14–16.
[2] Nu e vorba de Duhul Sfânt, *rūḥā d-qūdšā*, ci de vântul Paradisului care împărtășește sfințenie, *rūḥā mqaddaštā*.

a dat smochinilor / numele smochinilor noştri;
frunzele lui duhovniceşti / au luat chip trupesc,
prefăcându-se astfel / încât veşmintele lor să se potrivească
cu ale noastre.

9. Mai multe şi mai slăvite / decât stelele
pe cerul văzut / sunt florile acelui pământ,
iar mireasma ce se revarsă din el / prin harul dumnezeiesc
e ca un medic / trimis să vindece bolile
unui ţinut blestemat; / prin suflarea lui tămăduitoare
el vindecă boala / adusă aici de şarpe.

10. Suflarea care adie / dintr-un binecuvântat colţ al Raiului
îndulceşte / amărăciunea ţinutului nostru,
domoleşte blestemul / ce apasă asupra pământului nostru.
Această Grădină / e suflarea de viaţă
a acestei lumi bolnave; / văzând-o că piere în boală,
acea suflare vesteşte că un leac mântuitor / a fost trimis
să vindece moartea noastră.

11. Ce nevoie era / ca din acel ţinut [al Raiului]
un râu[3] să curgă / şi să se împartă,
decât ca binecuvântarea lui / să se amestece prin apa
care iese din el / să adape lumea,
curăţindu-i fântânile, / întinate de blestem,
aşa cum acele „ape bolnave"[4] / au fost tămăduite prin sare.

12. Tot aşa cu un alt izvor[5] / plin de miresme
care iese din Eden / şi străbate văzduhul
ca o adiere folositoare, / trezeşte sufletul nostru;
răsuflarea noastră e tămăduită / de această suflare
vindecătoare a Raiului / iar izvoarele primesc binecuvântare
de la fericitul izvor / ce ţâşneşte de acolo.

13. O mare căţuie / ce revarsă miresme,
îmbibă văzduhul / cu un fum plăcut mirositor,

---

[3] *Cf. Facere* 2, 11. Despre fluvii s-a rostit mai sus în *Par.* 2, 8. Ele se revarsă spre pământ printr-un canal dar şi pierd treptat parfumul şi mireasma întinate de duhorile pământului.
[4] *Cf. IV Regi* 2, 21.
[5] Aluzie poate la Botez.

împărtăşind tuturor celor din jur / o adiere folositoare.
Cu cât mai mult încă / slăvitul Rai:
chiar şi împrejmuirea lui ne-ajută / uşurând puţin
blestemul pământului / prin revărsările miresmelor sale.

14. Când fericiţii Apostoli / erau adunaţi[6],
locul unde se aflau s-a cutremurat / şi, recunoscându-şi casa,
mireasma Raiului[7] / şi-a picurat parfumurile,
desfătând vestitorii / care urmau
să povăţuiască şi să cheme / oaspeţii la ospăţul Său,
aşteptând cu nerăbdare venirea lor, / căci este iubitor
de oameni.

15. Fă-mă prin harul Tău / vrednic de darul Raiului Tău,
– vistierie de parfumuri / şi cămară cu miresme.
Foamea mea se desfată / de suflarea miresmelor lui,
căci parfumul său îi hrăneşte pe toţi / în toată vremea,
şi cine-l respiră / se veseleşte foarte şi uită de pâinea sa
pământească.
E masa Împărăţiei[8]. / Binecuvântat Cel ce a gătit-o în Eden.

12

Adevărul poate fi întrebuinţat şi într-un mod amăgitor: şarpele le-a făgăduit lui Adam şi Evei un lucru ce s-ar fi putut dovedi adevărat dacă aceştia ar fi rămaşi în ascultare faţă de porunca lui Dumnezeu. Îndrăznind însă să încalce porunca şi să răpească cu îndrăzneală ceea ce le fusese făgăduit, tot ceea ce au dobândit a fost o conştiinţă şi o cunoaştere a ceea ce au pierdut. Soarta lui Adam se aseamănă astfel celei a regelui Ozia care, încercând să ia asupra sa preoţia, a pierdut şi împărăţia. Satan a încercat aceeaşi tactică şi cu cel de-al Doilea Adam, Hristos, citându-I un psalm care cuprinde un adevăr, dar făcând-o cu intenţie amăgitoare. De data aceasta însă, amăgitorul este cel amăgit, pentru că Hristos respinge amăgirea acestuia. Pe de altă parte, rugându-L pe Hristos pentru un lucru, dar

---

[6] *Fapte* 2, 1–4.
[7] E posibil ca vechea traducere siriacă a Faptelor Apostolilor să fi conţinut şi o referinţă la mireasma simţită de Apostoli la Cincizecime, motiv întâlnit şi la alţi autori siriaci creştini timpurii.
[8] *Luca* 22, 30.

fără amăgire, legiunea de demoni primeşte cererea ei, un precedent care-l îndeamnă pe Sfântul Efrem să-şi formuleze propria cerere.

Întrebuinţarea amăgitoare a Scripturii de către Satan e apoi pusă în contrast cu întrebuinţarea binefăcătoare de către Hristos a unor acte care la suprafaţă par a fi negative sau distructive. Într-adevăr, de la bun început tot ceea ce face Dumnezeu are drept scop slava umanităţii, culmea creaţiei Lui: creându-i pe Adam şi pe Eva cu voinţă liberă, Dumnezeu a dorit ca ei, folosindu-se bine de aceasta, să dobândească cununa nemuririi. Astfel a sădit Pomul Cunoştinţei împreună cu porunca de a nu mânca din roada lui. Eşecul în întrebuinţarea darului voinţei libere îl reduce pe om la o stare inferioară celei de animal.

1. O nedumerire mi-a venit / şi mi-a tulburat gândurile;
am vrut să cercetez, / dar m-am temut să nu fiu necuviincios.
Dar în clipa în care Dumnezeu / a simţit ce este
în sufletul meu,
a învăluit cu înţelepciunea Sa / întrebarea mea
şi aşa m-am încredinţat / că în tot ceea ce mi-a spus
a primit dorinţa mea / şi a cuprins-o pentru mine
în cuvintele Sale.

Refren: Lăudat fie harul Tău / care se milostiveşte de cei păcătoşi!

2. Căci mi-a tâlcuit / despre şarpe,
cum anume adevărul celor ascunse / a ajuns la acest amăgitor.
L-a aflat auzindu-l, / dar şi-a închipuit că avea cunoştinţa[1];
glasul lui Dumnezeu a răsunat către Adam / atrăgându-i
luarea-aminte la
Pomul cunoştinţei / binelui şi răului;
înşelătorul a auzit acel glas / şi i-a priceput înţelesul.

3. A înşelat pe grădinar / ca să culeagă înainte de vreme
rodul ce-şi dă dulceaţa / numai la vreme potrivită,
iar, cules în afara sorocului său, / îi amărăşte pe cel
care-l culege.
Printr-o viclenie şarpele / a dezvăluit [Evei] adevărul
bineştiind că cei ce vor călca porunca / vor păţi pe dos,
căci pentru cel ce pune mâna pe ea în păcat, / binecuvântarea
se face blestem.

---

[1] *Facere* 3, 4–5.

4. Adu-ți aminte de Ozia / cum a intrat în templu
și căutând să ia preoția / și-a pierdut împărăția[2].
Vrând să se îmbogățească, / Adam a suferit îndoită pagubă.
Vezi aici în Templu Pomul, / în curăție fructul,
și în lepră goliciunea, / căci din aceste două comori
a ieșit pentru amândoi / surparea.

5. Avraam s-a îndoit și a întrebat: / „Cum voi ști?"[3]
A spus ce dorea / dar a aflat ce nu dorea.
În puține cuvinte Dumnezeu / l-a învățat un lucru
în locul altuia.
Tot așa și Adam / în Grădină
a pierdut ceea ce dorea / și a găsit ceea ce l-a înfricoșat:
Dumnezeu l-a făcut să cunoască / nenorocire în loc de slavă.

6. Dar a venit un alt Atlet[4], / al doilea, de nebiruit,
și a îmbrăcat aceleași zale și arme / în care Adam fusese biruit.
Când vrăjmașul a văzut / zalele și armele biruitului Adam,
s-a bucurat nebăgând de seamă / că era înșelat;
Cel aflat înăuntru zalelor l-ar fi înfricoșat, / dar înfățișarea Lui
i-a dat curaj.
Venit să biruie, / cel rău a fost biruit și a dat înapoi.

7. Vezi cum și aici / cel rău a dezvăluit adevărul:
a citat Scriptura / și s-a dat pe sine ca venind din adevăr,
s-a îmbrăcat într-un psalm[5] / nădăjduind să biruie citându-l.
Dar Domnul nostru / n-a vrut să-l asculte,
nu pentru că ce spunea / nu era adevărat,
ci pentru că cel rău / se înarmase cu amăgirea.

8. Vezi cum și „legiunea" [de demoni][6] / aflându-se în
strâmtoare, l-a rugat
pe Domnul, Care i-a îngăduit / să intre în turma [de porci]
strâmtorată fiind, a cerut / fără viclenie
și în bunătatea Sa Domnul / i-a împlinit cererea.

---

[2] *II Cronici* 26, 16–21.
[3] *Facere* 15, 8.
[4] Titlu aplicat lui Hristos încă în *Faptele* siriace ale *lui Toma* (secolul III); *cf.* R. MURRAY, *Symbols of Church and Kigdom*, Cambridge, 1975, p. 198.
[5] *Cf. Matei* 4, 6 și *Psalm* 90, 11.
[6] *Marcu* 5, 9.

Milostivirea Sa față de demoni / e o mustrare față de
poporul acela[7],
arătând câtă strâmtorare suferă iubirea Sa / vrând să-i
mântuiască pe oameni.

9. Încredințat de cuvintele / pe care le-am auzit,
am îngenuncheat și, cu lacrimi, / am spus Domnului:
Fără lacrimi a primit „legiunea" / împlinirea cererii ei,
îngăduie-mi să-ți cer / cu lacrimi:
Dă-mi să intru în loc de acea turmă / în Grădină,
ca să cânt în Rai / milostivirea Săditorului Său!

10. Adam s-a atins de Pom / și a trebuit să alerge la smochin;
îmbrăcându-se în frunzele lui, / s-a făcut asemenea lui:
Adam s-a umplut de frunze / asemenea unui pom.
Apoi a venit / la slăvitul Lemn[8]
s-a îmbrăcat de la el în slavă, / a dobândit de la el strălucire,
a auzit de la el adevărul: / că se va întoarce din nou în Eden[9].

11. Iov să vă descopere / nerușinarea lui Satan[10],
cum roagă pe Cel Drept / și-i cere îngăduința
să încerce mintea voastră / în cuptorul ispitelor;
căci acest ticălos / spune așa:
„Argintul nu se va lămuri vreodată / fără foc.
Minciuna se va da rușinii / iar adevărul se va slăvi".

12. Scris este: / să nu te sfiești de cel bogat
nici să cauți fața / celui sărac la judecată[11];
judecata să nu fie oarbă / în fața dreptății
ca adevărul să se arate / întru toate;
dacă verdictul e iertare, / să lăudăm harul Său,
dacă e pedeapsă, / să mărturisim dreptatea Lui.

13. Domnul l-a mustrat pe demon / și i-a închis gura[12];
s-a supărat pe leproși, / a blestemat pe cărturari[13]

---

[7] Poporul evreu deosebit de neamurile păgâne.
[8] Al Crucii.
[9] *Luca* 23, 43.
[10] *Iov* 1, 9–11.
[11] *Levitic* 19, 15 și 35.
[12] *Marcu* 1, 25.
[13] *Marcu* 1, 43; *Matei* 23, 13.

şi pe cei bogaţi, / a aruncat porcii în mare[14],
a uscat / smochinul[15].
Toate acestea s-au făcut însă / spre folosul nostru,
căci prin ele ne-a deschis / uşile dreptelor Sale socotinţe.

14. N-a ameninţat, / dar a mustrat spre mântuire,
chiar dacă spunea „vai", / El Însuşi nu era decât pace
chiar dacă mustra pe demoni, / El Însuşi era cu desăvârşire liniştit;
nu din mânie / a poruncit porcilor
să se arunce în mare; / nici din ură s-a pornit
cu blestem asupra smochinului, / căci este bun întru toate.

15. Doi Pomi a aşezat / Domnul în Rai,
Pomul Vieţii / şi cel al Înţelepciunii[16],
o pereche de fântâni binecuvântate, / izvor al tuturor celor bune;
prin această slăvită / pereche
omul se poate face / asemănare a lui Dumnezeu,
înzestrat cu viaţă nemuritoare / şi înţelepciune nerătăcitoare.

16. Prin ştiinţa vădită / pe care i-a dat-o lui Adam
şi prin care acesta a dat nume Evei / şi animalelor[17],
Dumnezeu n-a dezvăluit / descoperirile lucrurilor ascunse;
Căci în ce priveşte / acea cunoştinţă ascunsă,
Începând de la stele în jos / Adam era în stare
să cerceteze / tot ce este în lume.

17. Căci Dumnezeu nu voia să-i dea cununa / fără osteneală:
două cununi a aşezat pentru Adam / ca răsplată pentru luptă,
doi Pomi urmau să încununeze / biruinţa sa.
Dacă ar fi biruit / şi numai pentru o clipă,
ar fi mâncat dintr-unul şi ar fi fost viu, / ar fi mâncat din celălalt şi ar fi dobândit cunoştinţă;
ar fi avut o viaţă nevătămată / şi o înţelepciune neclintită.

---

[14] *Luca* 6, 24; *Matei* 8, 32.
[15] *Matei* 21, 19.
[16] *Facere* 2, 9.
[17] *Facere* 2, 20; 3, 20.

18. Cel Drept n-a voit / să-i dea lui Adam cununa pe degeaba,
chiar dacă-i îngăduise / să se desfete de Rai fără osteneală;
căci ştia că dacă voia / Adam putea câştiga cununa.
Cel Drept dorea fierbinte / să-l înalţe,
căci, deşi ceata făpturilor cereşti / e mare prin har,
cununa pentru buna întrebuinţare a libertăţii / nu e nicidecum
mai mică.

19. În dreptatea Sa, El a dat / mângâieri prisositoare animalelor:
ele nu simt nici ruşine pentru adulter, / nici vină pentru furt;
fără a se ruşina / urmăresc orice plăcere pe care o întâlnesc,
căci sunt mai presus / de grijă şi ruşine;
împlinirea poftelor / e de-ajuns pentru plăcerea lor;
fiindcă nu cunosc înviere, / nu cunosc nici mustrare.

20. Nebunul care nu vrea / să-şi dea seama de vrednicia lui
se mulţumeşte să fie ca un animal / mai degrabă decât om,
ca să-şi poată împlini poftele / fără frica de judecată.
Dar dacă animalele ar fi primit / chiar şi numai un grăunte
de dreaptă socotinţă, / de mult dobitoacele s-ar fi jelit
tânguindu-se / pentru că nu sunt oameni.

13

Continuând tema din punctul în care se încheiase imnul anterior, Sfântul Efrem compară pe Adam cel căzut cu împăratul Nabucodonosor, a cărui revoltă împotriva lui Dumnezeu (*Daniel* 4) a dus la transformarea sa într-un animal sălbatic. Faptul că Dumnezeu l-a readus pe tron de îndată ce s-a căit ne dă nădejde şi ne încurajează şi pe noi în căinţă, ca şi noi să ne întoarcem în Împărăţia din care a fost izgonit Adam/umanitatea. Dar în vreme ce Nabucodonosor s-a scârbit de locul surghiunului său, noi ne-am cufundat în păcat până într-acolo încât simţim plăcere în exilul nostru, de aceea trebuie să fim izbăviţi de el împotriva voii noastre pervertite. Ne mustră exemplele lui Samson, Iona şi Iosif, care cu toţii s-au bucurat la izbăvirea lor, în timp ce noi ne tânguim şi jelim atunci când cineva dintre noi trece din viaţa aceasta în viaţa viitoare.

1. Voi vorbi ce e de folos, / voi învăţa ce se poate asculta,
voi căuta ce poate fi atins / nesocotind orice cercetare prea
îndrăzneaţă;

Fie să cer doar ce e de folos pentru mine / şi să grăiesc ce-Ţi este bineplăcut Ţie,
atât ce e de folos, / cât şi ce e necesar.
Fie să primesc ce spune harul / şi să dau mulţumirea cuvenită;
ca prin harul Tău / jertfa mea să urce bineplăcută înaintea Ta!

Refren: Prin harul Tău fă-mă vrednic / de Grădina desfătărilor!

2. La început Dumnezeu a zidit făptura / izvor de desfătări;
casa zidită de El / hrăneşte pe cei ce vieţuiesc în ea
căci făpturi fără număr / atârnă de darul Său;
de la o singură masă / dă El
în fiece zi oricărei făpturi / toate după cuvenită măsură.
Dă-ne să recunoaştem / harul Tău, Bunule!

3. O Grădină a Slavei, / cămară de nuntă curată
i-a dat regelui[1] / plămădit din ţărână,
sfinţindu-l şi deosebindu-l / de sălaşul fiarelor sălbatice;
căci slăvit era Adam / întru toate:
prin locul unde vieţuia şi în ce mânca, / în strălucirea şi stăpânirea sa.
Binecuvântat Cel ce l-a înălţat mai presus de toate / ca să mulţumească Stăpânului a toate!

4. Regele Babilonului[2] s-a asemănat / lui Adam, regele lumii.
Amândoi s-au ridicat împotriva singurului Domn / şi amândoi au fost doborâţi
şi El i-a surghiunit / alungându-i afară.
Cine nu va plânge / văzând că aceşti regi născuţi liberi
au ales sclavia / şi robia.
Binecuvântat Cel ce ne-a slobozit pe noi / ca şi chipul Său să nu mai stea în robie!

5. David a vărsat lacrimi pentru Adam[3] / văzând cum a căzut
din sălaşul împărătesc / în vizuina fiarelor sălbatice.
Pentru că s-a lăsat amăgit de un animal, / a ajuns asemenea animalelor:

---

[1] Adică lui Adam. *Cf.* mai sus *Par.* 3, 14, nota 8.
[2] Nabucodonosor. *Cf. Daniel* 4.
[3] *Psalm* 48, 13.

în urma blestemului / a mâncat împreună cu ele[4]
iarbă şi rădăcini / şi a murit asemenea lor.
Binecuvântat Cel care l-a deosebit / din nou de fiarele
sălbatice!

6. În regele acela / Dumnezeu a arătat un chip al lui Adam:
pentru că împărăţia lui L-a supărat pe Dumnezeu, / Dumnezeu
l-a dezbrăcat de acea împărăţie.
Cel Drept S-a mâniat şi l-a alungat / în ţinutul fiarelor
sălbatice;
acolo a locuit împreună cu ele / în pustie,
şi numai când s-a căit, s-a întors / la sălaşul şi împărăţia dintâi.
Binecuvântat Cel ce ne-a învăţat căinţa / ca să ne întoarcem
iarăşi în Rai!

7. Şi pentru că nu era uşor pentru noi / să vedem starea
noastră căzută –
cum şi de unde am căzut / din capul locului –
a închipuit toate acestea / în regele acela,
arătând în căderea lui / căderea noastră
şi în întoarcerea lui prin căinţă / întoarcerea noastră.
Slavă Celui ce a zugrăvit / această asemănare pentru cel ce
se căieşte!

8. Deşi nu-i plăcea / sălaşul fiarelor sălbatice,
a fost nevoie / ca regele să rămână acolo,
dar, în ciuda nebuniei şi rătăcirii sale, / el şi-a adus aminte
că era om
şi s-a rugat să fie întors înapoi / la sălaşul său dintâi.
Şi când Cel Bun l-a întors, / a dat mulţumire milostivirii Sale.
Binecuvântat Cel care în el / ne-a dat pildă de întoarcere!

9. Vedeţi cât de mare e ruşinea noastră / când o asemănăm
cu a lui:
însăşi întemniţarea noastră în întuneric / s-a făcut pentru noi
izvor de plăcere;
suntem mândri / de pământul blestemat[5];
şi cât de mult iubim / întemniţarea noastră într-o groapă!

---

[4] *Daniel* 4, 28 *sq.*
[5] *Facere* 3, 17.

Ca egiptenii / ne înecăm în mare[6].
Binecuvântat Cel ce s-a milostivit de noi / ca să nu fim lăsaţi în starea noastră!

10. În dragostea Sa, Cel Bun / a vrut să ne pedepsească pentru fărădelegi,
şi aşa a trebuit să lăsăm Raiul / cu cămara de nuntă a Slavei;
ne-a făcut să locuim împreună cu animalele, / ceea ce ne-a adus mâhnire,
ca să vedem cât de mică / a ajuns vrednicia noastră
şi aşa să-L rugăm şi să-L implorăm / să ne întoarcă înapoi la moştenirea noastră.
Slavă Celui ce a slobozit / aceşti prizonieri ce nu voiau să fie liberi[7]!

11. Atât la minte, cât şi la înţelegere / regele Babilonului era asemenea unui copil,
dar prin Domnul, fraţilor, / înţelegerea voastră e desăvârşită.
Regele s-a întors la Babilon[8]; / dar atât el, cât şi cetatea au pierit.
Voi, fraţii mei, / căutaţi Cetatea voastră[9],
ca atât voi, cât şi eu / să dăinuim în veac.
Fericiţi cei ce trăiesc în ea / căci Cetatea n-are gropar!

12. Satan, tiranul, a amăgit pe Samson / cu o femeie[10],
acelaşi tiran l-a amăgit pe Adam / cu o femeie.
Samson a trebuit să învârtă moara[11], / Adam a trebuit să lucreze în osteneli pământul;
Samson s-a rugat / să fie izbăvit,
noi însă ne rugăm / să îmbătrânim în ticăloşia noastră.
Binecuvântat Cel care l-a izbăvit pe Samson / slobozindu-l de învârtitul morii!

---

[6] *Ieşire* 14, 28.
[7] *Cf. Isaia* 61, 1.
[8] *Daniel* 4, 36.
[9] *Evrei* 11, 16; *cf.* mai jos *Par.* 14, 7.
[10] *Judecători* 16.
[11] *Judecători* 16, 21.

13. El este chip al morții / Arhiereului [Hristos]:
căci moartea lui a întors înapoi / robii în cetățile lor[12],
iar moartea Arhiereului / ne-a întors înapoi la moștenirea noastră.
Unii altora să ne dăm de știre cu veselie / această veste bună:
ușa s-a deschis din nou / și fericit cel ce intră prin ea degrabă.
Binecuvântat Cel care nu ne-a făcut / surghiuniți fără întoarcere!

14. Iona știa unde / l-a alungat Cel Drept[13];
s-a rugat și a fost adus înapoi pe uscat. / În el vom fi judecați, fraților,
căci nici nu ne dăm seama / că am fost aruncați afară.
Iona a ieșit [din chit] și a mulțumit, / n-a fost nerecunoscător,
iar noi murmurăm și ne plângem / când suntem izbăviți de jugul nostru.
Tu, Doamne, însă, îndură-Te de noi, / care ne plângem când suntem izbăviți!

15. Cu toată cinstea care i se dădea, / Iosif nu simțea nici o plăcere
în a rămâne în închisoare[14]; / și pilda sa ne mustră pe noi, fraților,
căci cu cât suntem mai robiți, / cu atât suntem mai fericiți.
A fost slobozit și reașezat în cinste / ca să ne învețe
cum în Împărăție și cei adormiți / vor ajunge la statura lor deplină:
despărțiți de noi pentru o vreme / ajung acum la Domnul.

16. Ziua despărțirii / care pentru noi pare că taie toată nădejdea
înzecește doar nădejdea lor. / Întoarcerea înapoi în cetatea lor
e jale pentru cei de jos, / dar bucurie pentru cei de sus;
lumea de jos se întristează / de pierderea glasurilor lor,
dar lumea de sus se bucură / că glasurile lor se alătură glasurilor serafimilor.
Binecuvântat cel care se plânge pe sine însuși, / iar nu pe cei ce au adormit!

---

[12] *Judecători* 16, 23–31.
[13] *Iona* 2, 2 *sq*.
[14] *Facere* 41, 14.

14

Sfântul Efrem continuă atât acrostihul alfabetic, cât şi tema imnului anterior: în eşecul nostru de a ne recunoaşte starea captivă pe pământ, ne asemănăm sclavului evreu care prefera în continuare sclavia libertăţii la care era îndrituit după şapte ani de slujire. Dragostea noastră rătăcită pentru starea noastră de acum e mustrată de exemplele a numeroşi sfinţi din Vechiul Testament: toate ne îndeamnă să ne căutăm adevărata patrie în Eden. Lipsite de logică sunt îndeosebi lamentaţiile noastre cu privire la moartea copiilor care acum pasc în Rai; umanitatea e ca un pom ale cărui roade sunt culese zilnic. Şi mai remarcabil decât toate este faptul că rodul necopt – cei care mor tineri – e încă şi mai dulce decât cel copt – cei care mor în vârstă.

1. În felurite chipuri şi în fiece zi / suntem siliţi
să învăţăm din experienţă / să nu ne ţinem robiţi aici
pe pământ,
dar cu toate acestea, / mintea noastră rămâne aici jos.
Fericit cel care şi-a dat seama / cât de folositor este
să strângem provizii[1] / pentru a ieşi în întâmpinarea Domnului.
Fericit cel a cărui neguţătorie / e bine-plăcută Domnului!

Refren: Dă-ne harul să întâmpinăm Împărăţia Ta / cu strigăte
„Osana!“

2. Cât de mult ne asemănăm / robului care nu şi-ar primi
slobozenia / în anul a şaptelea [sabatic]
şi i se străpunge urechea / ca să ajungă rob pentru totdeauna[2].
La moartea lor / primesc slobozenie
cei osteniţi şi îngropaţi de voi, / cei curaţi al căror sicriu
l-aţi dus la groapă.
Rugaţi-vă să vă învredniciţi / să vă primiţi prietenii!

3. Ieremia a fost azvârlit într-un puţ[3] / ce s-a dovedit folositor,
dar, deşi răsplata sa era mare, / n-a ţinut să rămână în el.
Dar noi, a căror viaţă pe pământ / e amestecată cu tot felul
de rele,

---

[1] De fapte bune.
[2] *Ieşire* 1, 2. 5.
[3] *Ieremia* 37, 15–16; 38, 6.

ne rugăm să ni se mai îngăduie / să rămânem aici,
căci nu simţim / cum ne înăbuşim.
Dă-ne, Doamne, să ne dăm seama / de locul ce ne ţine
prizonieri în el!

4. Să învăţăm de la Daniel[4] / care s-a rugat
să urce din Babilon / în pământul făgăduinţei;
Babilonul e asemănarea acestui pământ / plin de blesteme
Dumnezeu ne-a dat această închipuire [tip] / ca şi noi
să ne rugăm să ne întoarcem înapoi / în sălaşul nostru
din Eden.
Binecuvântat Cel Care prin har / ne duce la ţinta noastră!

5. Noe însuşi în chip tainic / s-a rugat aşteptând
să fie slobozit / din Arcă şi să iasă afară din ea[5],
măcar că în ea nu era nimic / care să-l vatăme cu ceva.
Cu atât mai mult vom trebui / să întoarcem spatele
acestui sălaş, / acestui liman al nefericirii.
Binecuvântat cel care şi-a cârmit / barca drept spre Rai!

6. Moise în Egipt / era ţinut la mare cinste,
fiica lui Faraon numindu-l fiul ei[6]; / dar, neprimind aceasta,
a ales să fie păstor[7] / ducând viaţă aspră.
Cu cât mai mult trebuie / să ne bucurăm când plecăm
din acest loc al robiei / aflându-ne slobozenia.
Fericit cel care-şi găseşte / slobozenia în Rai.

7. Iacob şi-a mânat turmele / ducându-le până la casa tatălui său[8],
făcându-se chip pentru cei cu dreaptă socotinţă; / pildă pentru
cei cu minte
e întoarcerea sa acasă: / să ne întoarcem şi noi la casa
tatălui nostru[9],
să nu ne lăsăm robiţi, / fraţilor, de pofta

[4] *Daniel* 9, 15–19.
[5] *Facere* 8, 6–12.
[6] *Ieşire* 2, 10; *Evrei* 11, 24.
[7] *Ieşire* 3, 1.
[8] *Facere* 31, 17.
[9] *Cf. Luca* 15, 20.

acestui pământ trecător, / căci cetatea voastră adevărată
e în Eden[10].
Fericit cel care îi va vedea / pe cei iubiţi ai săi în mijlocul lui!

8. Acolo toate roadele sunt sfinte, / toate veşmintele luminoase,
toate cununile slăvite, / toate cinurile înalte foarte,
fericire fără osteneală, / desfătare fără teamă,
praznic de nuntă / în vecii vecilor.
Faţă de toate acestea / sălaşul meu este chin înaintea
ochilor mei.
Fericit cel care spune: / Doamne, izbăveşte-mă de aici!

9. Glasurile celor de sus, / cântarea celor duhovniceşti,
strigătul serafimilor, / aripile heruvimilor,
n-au asemănare pe pământ / în cântul lor.
Desfătarea lor / e în lauda pe care o aduc,
fiecare hrănit fiind / de chitara sa.
Fă-ne vrednici să ne desfătăm împreună cu ei / strigând:
Osana!

10. Să ridicăm pentru o clipă / vălul de pe ochi
şi să privim acest loc. / Ne vom căi de întârzierea
cu care zăbovim în această lume, / liman al datoriilor,
în care neguţătorii suferă / pagube în fiece zi,
în care navele se scufundă / şi încărcătura lor este jefuită.
Fericiţi copiii care au trecut prin ea / fără osteneală!

11. Ei pasc în Rai / ca nişte oiţe fără frică,
iar Satan se tânguie / că nu le-a putut însemna;
cade şi plăcerea / care n-a reuşit să le prihănească
iar fecioria se bucură / domnind
în aceste temple preacurate / şi nepătate.
Fericit cel socotit vrednic / să vină la întâlnirea lor!

12. Frumuseţea lor nu păleşte niciodată / strălucirea lor
nu se stinge;
părinţii lor îşi vor plânge / murmurele nesocotite

---

[10] *Cf. Filipeni* 3, 20; *Evrei* 11, 16.

şi, odată ajunşi acolo, vor lăuda / pe Cel pe Care aici
L-au ocărât.
Vor da mulţumită / Celui a Cărui blândeţe
îndură tânguirile noastre jalnice, / şi ruperea veşmintelor
noastre.
Fericit Cel Care, măcar că-L supărăm, / a înălţat pe cei iubiţi
ai noştri!

13. Slavă Grădinarului[11] / Care poartă de grijă de pomul
neamului omenesc,
în fiece zi el culege / roade ca să le aducă ofrandă,
roade de toate mărimile / şi felurile,
şi, minune, / fructele necoapte
sunt mai dulci / decât cele coapte.
Fericit Cel Care a adus Tatălui Său / cunună alcătuită
din copii!

14. Acolo remuşcările / îi vor cuprinde pe mulţi
care au fost încercaţi, dar n-au stăruit, / care au fost pedepsiţi
şi n-au îndurat.
Cel Bun a ales oricum / doar pedepse mici şi trecătoare
ca să le şteargă zapisul datoriilor[12], / dar ei n-au vrut nimic
din acestea.
Pe bună dreptate le pare rău acum / de harul pe care
nu l-au băgat în seamă.
Slăvit să fii de toate, / căci eşti cu totul Bun pentru toate!

15. Fie ca harul tău să mă întoarcă înapoi / pe mine, cel robit.
Strămoşii mei au fost duşi în robie / din Grădina Edenului
în acest pământ plin de spini / prin sfatul satanei.
El m-a înşelat / ca să îndrăgesc
acest pământ blestemat, / acest loc de pedeapsă.
Fericit Cel care ne-a întors din robie / şi a omorât pe cel ce
ne-a dus în ea!

---

[11] Titlu favorit la Efrem, *cf.* MURRAY, *Symbols*, p. 195–197.
[12] *Coloseni* 2, 14.

15

Raiul poate fi comparat cu vântul: deşi nu poate fi văzut, acesta poate fi totuşi simţit. Pomul Cunoştinţei - conştiinţa adevărului şi a realităţii spirituale - e poarta Raiului prin care poate intra mintea. Dar de Pomul Cunoştinţei trebuie să ne apropiem cu mintea trează şi în ascultare de Dumnezeu; altfel el ne va duce la pierire, aşa cum ne arată atât exemplul lui Adam, cât şi al lui Ozia. Mai mult, odată rătăcit prin mâncarea în neascultare din rodul pomului, omul continuă să învinuiască pentru consecinţele actului său rodul, mai degrabă decât lăcomia sa. Atât de puternică a fost otrava şarpelui, încât Satan a fost în stare să abată (joc de cuvinte în siriacă de la verbul *sta*) întreaga umanitate, încât acum trebuie să ascultăm poveţele unui animal, după cum arată măgăriţa ale cărei puţine cuvinte către Balaam i-au salvat stăpânul de la pierire.

1. Fraţii mei, priviţi vântul: / deşi suflarea lui e năvalnică,
n-are culori prin care să se facă văzut, / căci, deşi se arată, rămâne ascuns
fără chip / sau plămadă văzută
atunci când suflă, / e ascuns şi totuşi arătat.
Tot aşa şi sălaşul Raiului: / şi el e ascuns şi arătat:
existenţa lui poate fi simţită, / fiinţa lui nu.

Refren: Binecuvântat Cel Ce a venit / şi a chemat cele două lumi în Raiul Său!

2. Căci pomul numit / Pomul Cunoştinţei
închipuieşte / poarta Raiului.
Prin poarta cunoştinţei / se intră în el.
El este după asemănarea / slăvitului Ziditor,
în al Cărui sălaş ascuns / tot cel ce are minte
se poate apropia prin poarta cunoştinţei / de ascunzimea Sa.

3. Priveşte această cunoştinţă – / poarta spre toate cele ce sunt:
prin ea mintea / poate pătrunde oriunde;
măcar că atunci când / rătăcirea îi stă în cale,
se izbeşte de ea ca de un zid / şi se opreşte.
Dar prin această poartă a cunoştinţei / mintea intră,
scrutează toate comorile / şi scoate de aici tot felul de bogăţii.

4. Când oştirea / l-a înconjurat pe Elisei,
un glas a fost cheia / care a deschis ochii păstorului[1].
Când ochii ucenicilor / erau închişi încă,
Pâinea a fost cheia / prin care li s-au deschis ochii[2]
şi au cunoscut pe Cel Atotputernic: / ochii întunecaţi au văzut
vedenie de bucurie / şi s-au umplut dintr-o dată de fericire.

5. Asemenea şi Lemnul / care e Pomul Cunoştinţei
poate alunga cu rodul său / norul neştiinţei,
ca ochii să poată cunoaşte / frumuseţea
Cortului / ascuns înăuntru.
Dar pentru neamul lui Adam, / care a mâncat în păcat,
vedenia de bucurie pentru inimă / s-a prefăcut în chin.

6. Mintea se aseamănă / unui vistiernic
ce poartă pe umărul său[3] / cheile învăţăturii;
ea făureşte o cheie / pentru fiece uşă încuiată
deschizând cu uşurinţă / chiar şi cele mai grele lucruri;
iscusită în cele arătate / şi învăţată în cele ascunse,
face să crească sufletele / şi îmbogăţeşte făptura.

7. Pietrele scumpe ale efodului / pe care-l purta arhiereul
se numeau / „luminos“ şi „desăvârşit“[4],
„cunoştinţă“ / şi „adevăr“[5].
Arhiereul era înveşmântat în cunoştinţă / prin care putea auzi
glasul ce venea până la el / din Sfânta Sfintelor,
căci îi vorbea / dintre heruvimi.

8. Cu această cunoştinţă / ascunsă în efod
arhiereul intra în Sfânta, / chipul [tipul] Raiului,
şi gusta din Pom / prin simbolul descoperirii ce i se făcea.
Dar cel care intra / fără îngăduinţă murea,
făcându-se chip [tip] al lui Adam care a murit / pentru că a luat
fructul înainte de vreme.
Arhiereul se îmbrăca în sfinţenie, / dar Adam a fost dezbrăcat
de slavă.

---

[1] *IV Regi* 6, 17.
[2] *Luca* 24, 31.
[3] *Cf. Isaia* 22, 22.
[4] Acestea sunt faimoasele Urim şi Tumim de pe pieptarul arhiereului. În redarea acestor termeni, Efrem urmează *Peshitta*.
[5] *Ieşire* 28, 30; *Levitic* 8, 8.

9. Mintea nu poate scruta / înăuntrul acelor pomi
fără acel fruct; / nici arhiereul nu poate scruta
comoara descoperirilor / fără efod.
Doi oameni a amăgit şi a înşelat cel rău / cu linguşelile sale,
făgăduindu-i adică lui Adam că se va face dumnezeu / iar lui
Ozia că va fi preot[6],
pe unul l-a dezbrăcat de slavă / iar pe altul l-a îmbrăcat
în lepră.

10. Cel Preaînalt i-a dat lui Adam / plăcerile Raiului,
iar lui Ozia / plăcerile împărăţiei.
Unuia i-a oprit fructul, / iar celuilalt căţuia.
Amândoi însă au năzuit / la ceva ce nu li s-a dat:
căţuia parfumată / a făcut împuţit numele lui Ozia
iar fructul înmiresmat / a făcut scârbavnic numele lui Adam.

11. E uşor să vedem / cum neamul omenesc
a ajuns să urască făptura, / căci făcându-se urâţi oamenii înşişi,
au socotit-o şi pe ea urâtă;
jertfind carnea, / întinând căsătoria, au desfiinţat-o
şi prin idolii lor / au făcut urât aurul.
Ajungând urât / prin acel fruct mândru,
Adam a ajuns să-l urască / socotindu-l vătămător.

12. E vădit că acea căţuie / din sanctuarul cel dinăuntru e bună,
dar Pomul Raiului / a ajuns să fie socotit otrăvitor.
Dacă acea căţuie e slăvită, / fructul e încă şi mai mult.
Prin căţuia curată şi slăvită / cel rău
a acoperit cu lepră măreţia împărătească; / la fel şi în Rai
cel viclean a omorât / prin fructul foarte bun pe cei doi copii
neştiutori.

13. Un chip al şarpelui / care a vorbit pentru o vreme
Dumnezeu a arătat / în vorbirea măgăriţei[7],
şi care a vorbit pentru o vreme / spre a mustra pe îndrăzneţul
Balaam.
Tot aşa a vorbit şi şarpele / pentru a pune la încercare

---

[6] *II Cronici* 26, 16–21; *cf.* mai sus *Par.* 3, 14 şi 12, 4.
[7] *Numeri* 22, 28.

urechile lui Adam şi ale Evei: / au auzit două glasuri,
iar la auzul glasului celui amar / au socotit mincinos glasul
Celui Dulce.

14. Şarpele a slujit drept veşmânt / pe care l-a îmbrăcat cel rău;
văzând nevinovăţia lor, / s-a umplut de viclenie,
a gătit cursă vicleană / pentru auzul celor doi copii neştiutori.
Şi în simplitatea lor / ei au ascultat degrabă cuvintele
celui ce-şi arăta pe faţă grija, / dar înăuntru îşi ascundea
viclenia.
Chipul lui în alte vremi / ţi-l învaţă Iscarioteanul.

15. Cât de tare e veninul celui / ce a tulburat o lume.
Cine poate zăgăzui / marea celui amar?
Fiecare are în el picăturile ei / ce ne pot vătăma.
Iuda a fost vistierul[8] / veninului său,
şi dacă chipul lui Satana e nevăzut, / în Iuda el este văzut
întru totul.
Lungă e povestea lui Satan, / Iscariotul însă o rezumă.

16. Să ruşineze dar măgăriţa şarpele / cu puţinele ei cuvinte,
căci ea a grăit adevărul, / dar de la şarpe n-au ieşit decât
minciuni;
s-a abătut ea însăşi din drum / ca să abată din drum pe Balaam
cel lăcomit[9].
Şarpele ne-a abătut şi el din drum[10] / spre pierzania noastră
a făcut să şerpuiască gândurile noastre, / iar Dumnezeu a făcut
să şerpuiască şi căile lui;
mersul lui ne arată / cât de şerpuitor a făcut drumul nostru.

17. Toate acestea şi altele asemenea / pe care le-am citit în Carte
m-au ajutat să-mi închipui / icoana acelei Grădini a Vieţii.
Fericit cel vrednic / să ajungă la desfătările ei.
Fie ca Cel Milostiv / să mă aducă la roadele ei,
gustarea lor să-mi dea viaţă / mireasma lor să mă izbăvească,
strălucirea lor să mă atingă / şi roua lor să mă scalde!

---

[8] *Ioan* 12, 6.
[9] *Numeri* 22, 23.
[10] Joc de cuvinte în siriacă unde „Satan" e derivat popular de la *stā*, „a întoarce înlături".

Apendice

Privire critică asupra operei efremiene*

Anticii au mers până acolo încât i-au atribuit Sfântului Efrem trei milioane de versuri, număr fantastic, socotit a concretiza o fecunditate literară pe care o ilustrează şi apoftegma viei cu ciorchini inepuizabili pe care ar fi visat-o de copil că-i ies din gură. Unora din scrierile sale nu le cunoaştem decât titlul, ca de pildă tratatul siriac despre înţeleapta prostituată din Edessa menţionat de Sozomen. Sărăcirea progresivă a moştenirii efremiene se datorează înainte de toate faptului că exegeza şi polemica marelui Dascăl siriac au fost rapid depăşite de evoluţiile teologiei. În unele cazuri însă, traducerile antice, mai cu seamă cea armeană, au păstrat în chip fericit scrieri dispărute în original.

Efrem, care nu primise o formaţie elenică şi nu ştia limba greacă, n-a scris decât în limba siriacă. Nu ştim sub ce formă şi-a editat lucrările, cele mai vechi manuscrise conservate nefiind anterioare începutului secolului VI. Unele indicii sugerează că şi-a prelucrat ocazional poemele (*Azym.* 1, 2; *Eccl.* 49, 2). Comentariile sale biblice au fost fără îndoială adaptate încă din secolul V în funcţie de nevoile şcolii, cum atestă divergenţele între recenziunile cunoscute. Colecţiile liturgice de imne ce ne-au parvenit poartă şi ele urmele fărâmiţărilor şi dislocărilor pe teme sau pe melodii.

Genul florilegiului dogmatic sau ascetic a contribuit şi el la dispariţia anumitor opere ale Sfântului Efrem. Colecţia de extrase hristologice din Părinţi, pe care o utiliza spre anul 482 Filoxen din Mabbug, cuprindea deja 104 citate efremiene, cele mai multe pro-

---

* André de Halleux, „S. Éphrem le Syrien", *Revue théologique de Louvain* 14 (1983), p. 333–343.

venind din scrieri astăzi pierdute sau neindentificate. Polemicile confesionale între Bisericile siriace aveau să faciliteze de altfel în acest domeniu intruziunea unor alterări doctrinare în scrierile dogmatice ale lui Efrem. Putem constata aceasta comparând, între altele, aceleaşi citate efremiene la monofizitul Iacob din Edessa şi la difizitul Ioan Maron.

Doar câteva piese minore din opera sa siriacă fuseseră traduse până în secolele XVI–XVII, când celebrul erudit maronit J. S. Assemani, pe atunci scriptor oriental la Biblioteca Vaticană, a revelat în 1719 existenţa ansamblului operelor siriace, ale căror manuscrise fuseseră achiziţionate cu puţin înainte de papa Clement XI. La îndemnul lui Assemani, aceste opere vor fi ulterior publicate la Roma în trei monumentale volume in-folio datate 1737, 1740 şi 1743, de către un prieten al acestuia, iezuitul maronit Petru Mobarak († 1742), înlocuit după moartea sa de un alt Assemani, nepot al mentorului întregii opere.

Un siriacist englez de la începutul acestui secol, F. C. Burkitt, a caracterizat ediţia romană a „Efremului siriac" drept „cea mai confuză şi mai inducătoare în eroare operă publicată vreodată". Trebuie recunoscut, într-adevăr, că textul a fost adeseori normalizat tacit şi că traducerea latină e de fapt o parafrază. Dar aceste defecte erau cele ale unei epoci mai puţin exigente decât a noastră. Iar gigantica muncă de pionierat a savanţilor maroniţi a avut în orice caz inestimabilul merit de a iniţia Occidentul în partea cea mai autentică a scrierilor efremiene.

Începând din cea de-a doua jumătate a secolului XIX, cunoaşterea operelor siriace urma să fie progresiv completată prin ediţia unor noi manuscrise siriace achiziţionate de British Museum. Textele principale au fost publicate de J. J. Overbeck (1865), G. Bickell (1866), P. Zingerle (1868), G. Mösinger (1869), de louvanistul T. J. Lamy (1882, 1886, 1889 şi 1902), de patriarhul sirian I. E. Rahmani (1906) şi C. W. Mitchell (1912, 1921). Dar multe din aceste ediţii nu satisfăceau în întregime exigenţele criticii contemporane.

Între anii 1955 şi 1979, Dom Edmund Beck, monah la abaţia benedictină Metten, a reeditat critic în 38 de volume din seria „Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium", practic întreaga operă poetică siriacă a lui Efrem, inclusiv piesele îndoielnice şi apocrife. Burkitt fusese primul care elaborase criterii de autenticitate întemeiate pe vârsta manuscriselor şi natura citatelor biblice. Beck a rafinat aceste criterii, completându-le cu alte indicii, unele

pur formale, ca metrica sau acrostihul, altele de stil sau de fond. Mânuirea acestora din urmă se va dovedi însă delicată, fiindcă atunci e vorba de a face o distincție între fizionomia autenticului Efrem, despre care trebuie să ne facem în prealabil o convingere intimă, și între teme și trăsături efremiene secundare și superficiale, uneori extrem de iscusit imitate de plagiatori.

Polemica și exegeza în proză

Opera siriacă autentică a lui Efrem care ne-a parvenit se compune în esență din discursuri și imne în versuri, dintr-un tratat și o scrisoare în proză ornată, din comentarii biblice și din tratate sau scrisori în proză obișnuite.

O culegere de texte polemice efremiene e păstrată în prima scriitură a unui manuscris palimpsest din secolul VI, rescris în anul 823. Pe urmele editorului său, Mitchell, aceste texte sunt intitulate în general „respingeri în proză", pentru a le distinge de „imnele împotriva ereziilor". Colecția se compune din două părți, fiecare cuprinzând mai multe tratate. Cele cinci „tratate împotriva învățăturilor" din prima carte, legate prin acrostihul numelui Efrem, sunt deopotrivă prezentate drept scrisori, fictive, către un anume Hypatios. Mani, Marcion și Bardaisan sunt numiți în titlul celei de a doilea „scrisori". Cea de-a doua parte a colecției cuprinde respingerea unui „discurs al lui Domnos, rostit de Bardaisan împotriva școlii lui Platon", trei tratate împotriva lui Marcion, unul contra lui Bardaisan și unul contra lui Mani, ca și o adaptare în proză a anumitor imne despre feciorie.

Efrem nu-și abordează cei trei adversari „gnostici" cu o imparțialitate senină. Ca și ceilalți apologeți creștini antici, el se leagă de detalii, și raționamentul său deconcentrează adeseori prin paralogismele sale. Dar în ciuda dificultății lor, aceste scrieri polemice rămân, împreună cu imnele ce reprezintă versiunea lor liturgică și „populară", una din sursele majore pentru cunoașterea doctrinelor macrionite, bardaisanite și maniheene din comunitățile Mesopotamiei secolului IV.

Ca prim exeget siriac cunoscut, Efrem a rămas interpretul clasic până când revizuirile textului biblic și evoluția hristologiei au făcut să-i fie preferate modele grecești, antiohiene sau alexandrine. El n-a fost de altfel niciodată uitat în întregime, mai cu seamă în Biserica siro-orientală. Dintre comentariile sale la Vechiul Testament s-au păstrat în tradiție directă doar „explicația" (*pušaqa*) la

Facere şi „glosa“ (*turgama*) la *Ieşire* graţie unui unic manuscris din secolul VI. Pentru celelalte cărţi nu dispunem decât de extrase păstrate în „catene“, în principal în cea a monahului Sever din Edessa (861), dar care trebuie criticate cu grijă în ce priveşte atribuirea, extensiunea şi integritatea lor. „Catenele“ medievale armene ar putea aduce şi confirmări şi completări în acest domeniu.

Comentariul efremian nu priveşte decât pasaje alese, eventual legate printr-un scurt rezumat al contextului, iar exegetul relatează uneori opinii diverse, fără a o indica pe cea pentru care optează. În general, hermeneutica lui Efrem e legată de cea a şcolii antiohiene, deşi orice împrumut direct din modele greceşti e exclus. Într-adevăr, autorul se interesează puţin de realităţile istorice, şi interpretările sale sunt uneori alegorizante, chiar dacă el se apără de aceasta. Ocazional, el distinge sensurile „real“ şi „spiritual“, ce corespund poate categoriilor de *historia* şi *theoria* din critica literară elenistică. Se pare că şi-a considerat *Comentariul* în proză *la Facere* ca o explicare literală, complementară interpretării spirituale pe care o dăduse în *Imnele despre Paradis*. Fără să o spună, în comentariu polemizează împotriva cosmogoniei lui Bardaisan.

Exegeza efremiană e plină de paralele cu midrash-ul haggadic iudaic. Însă o dependenţă directă de şcolile rabinice mesopotamiene nu este demonstrabilă, iar antisemitismul lui Efrem exclude chiar această sursă de împrumut. Este deci mai verosimil ca multe din trăsăturile haggapice ale comentariilor şi imnelor efremiene să urce spre un fond de origine iudaică prealabil, asimilat deja în tradiţia creştină siriacă, când ele nu se înrădăcinează de-a dreptul în fondul legendar popular al Mesopotamiei arameene.

Efrem invocă cărţile deuterocanonice ale Vechiului Testament cu acelaşi respect ca şi pe celelalte. În măsura în care putem fi siguri că citatele biblice n-au fost normalizate în cursul transmiterii manuscrise, textul Vechiului Testament pe care-l cunoştea apare ca o *Peshitta* arhaică, cu lecţiuni targumice apropiate de Pseudo-Ionatan. Referinţe ocazionale la textul masoretic sau la *Septuaginta* nu implică niciodată o cunoaştere directă a textelor ebraic şi grecesc, căci aluzia se poate totdeauna explica ca un împrumut din a doua mână.

Deşi Efrem a cunoscut Evangheliile separate, textul recept în Bisericile siriace ale epocii sale era *Diatessaron*-ul lui Taţian, al cărui martor neegalat este, chiar dacă deja la o distanţă de aproape două secole de arhetipul acestuia. Comentariul efremian la Evanghelia armonizată nu mai era cunoscut decât printr-o veche tradu-

cere armeană din secolul V atunci când aproape jumătate din originalul siriac a fost identificat acum douăzeci şi cinci ani într-un manuscris din secolul VI. Versiunea siriacă şi armeană reprezintă în realitate două recenziuni dintre care nici una nu pare absolut preferabilă. Autorul comentează pericope alese, a căror semnificaţie hristologică sau lecţii spirituale le dezvoltă. Singura polemică vizibilă ocazional îl vizează pe iudei.

Un comentariu efremian al *Epistolelor* pauline, inclusiv cea de a treia *Epistolă* apocrifă *către Corinteni*, ca şi un comentariu la *Faptele Apostolilor* nu s-au păstrat decât în armeană. E vorba mai degrabă de o simplă parafrază, în care Efrem exaltă acţiunea Duhului în Biserica primară şi îndulceşte într-un sens antimarcionit dialectica paulină dintre Lege şi Har. Textul *Faptelor* şi al *Epistolelor* pauline la care se referă e de tip pre-*Peshitta*. Nu găsim la el practic nici un citat sigur din *Epistole* soborniceşti şi nici din *Apocalipsa* lui Ioan.

Discursurile în versuri (mimre) *şi imnele* (madrashe)

Dar partea esenţială a operei lui Efrem, cea pe care o privea drept vocaţia sa proprie şi care i-a adus gloria, constă din poezia sa. Acest termen trebuie înţeles înainte de toate în sensul formal de discurs metric, adică în versuri, opus prozei. Căci dacă poemele efremiene pot atinge o mare intensitate dramatică sau o profundă emoţie lirică, caracterul lor funciar didactic, moralizator sau polemic le conferă adeseori o rezonanţă prozaică. Limba siriacă datorează genului său semit o predilecţie pentru paralelism iar structura gramaticală o poartă în mod aproape spontan spre exprimarea acestuia prin isosilabism. De unde o anume facilitate, de care versul efremian nu scapă întotdeauna, ca şi impresia unor repetiţii obositoare pentru cel ce rămâne insensibili la incantaţia sonoră a originalului. Mai mult însă decât un meşteşugar onest, Efrem apare, dimpotrivă, ca un poet autentic, înzestrat cu o percepţie ascuţită şi originală a misterului lucrurilor şi cu un sentiment religios fervent şi sincer. Lectura sa e un izvor inepuizabil de mediaţie uimită.

Cele două genuri principale ale corpusului poetic efremian sunt discursul (*mimra*) şi imnul (*madrasha*). *Mimra* în versuri constă dintr-o piesă uneori extrem de întinsă, dar fără diviziuni strofice, compusă din heptasilabe duble. Acest vers aramaic, atestat încă înaintea erei creştine poartă titlul tradiţional de „metru al lui Mar Efrem", căci probabil diaconul din Nisibis şi Edessa l-a introdus în

omilia liturgică care era probabil recitată în cantilaţie. *Mimre*-le lui Iacob din Serugh, alcătuite din două cvadrisilabe triple vor expulza progresiv pe cele ale lui Efrem din Bisericile siriace, şi fără îndoială succesului lor trebuie atribuită pierderea a numeroase *mimre* efremiene.

Majoritatea *mimre*-lor conservate sub numele marelui Dascăl siriac nu reprezintă, în orice caz, decât imitaţii sau, cel mult, remanieri posterioare. Singurele piese autentice care ne-au parvenit în siriacă sunt cele şase *mimre* despre credinţă, în esenţă antieriene, compuse la Nisibis, probabil după anul 358 şi trei *mimre* de admonestare, pline de critică morală şi socială lipsită de complezenţă. Este deci un fapt fericit că cele şaisprezece elegii despre Nicomidia scrise în anul ce a urmat cutremurului de pământ care a devastat capitala Bitiniei la 24 august 358, ni s-au păstrat într-o versiune armeană din secolul V. De *mimrele* metrice putem apropia *mimra* „despre Domnul nostru“ care constituie, împreună cu „scrisoarea către Publius“, una din rarele piese efremiene în proză ornată conservate.

Însă marele poet siriac îşi va da întreaga măsură a genului său într-un alt gen metric, cel al imnelor (*madrashe*). Contrar discursului în heptasilabe duble, imnul e scris în versuri, în general inegale, al căror principiu nu mai e pur şi simplu silabic, dar a căror accentuare ritmică ne scapă. Poemul se compune din strofe egale uneori legate între ele printr-un acrostih în general alfabetic. Fiecare strofă e prevăzută cu un refren destinat execuţiei corale. *Madrasha* era cântată pe melodii a căror idiomele (*rish-qala*) sunt încă indicate în manuscrise. Identificarea lor crea deja dificultăţi celor vechi, dar se poate ca tradiţiile muzicale ale riturilor siriace să fi conservat câte ceva.

O tradiţie de care dau mărturie la mijlocul secolului V istoricii bisericeşti Sozomen şi Teodoret, spune că Efrem a preluat metrul imnelor sale de la un fiu al lui Bardaisan numit Armoniu, care, la rândul lui, l-ar fi învăţat de la greci. Dar numele însuşi Armoniu sugerează că ar putea fi vorba de o legendă etiologică. Ocazia ar fi fost furnizată de un pasaj în care Efrem însuşi îi atribuia lui Bardaisan compoziţia de imne şi cantice, precum şi introducerea de metri (*Haer.* 53, 5 *sq.*). Autorii siriaci ar fi încercat deci să explice printr-o contaminare cu păgânismul grec, personificat în Armoniu, reverberaţiile gnostice ale poeziei liturgice siriace. În realitate, termenii folosiţi de Efrem în pasajul în cauză nu ne obligă nicidecum să vedem în Bardaisan inventatorul genului *madrasha*. Cel puţin în

ce priveşte structura, Efrem continuă uneori, poate în mod inconştient, vechi genuri literare mesopotamiene, cum ar fi cel al „disputei pentru întâietate", deja atestat în sumeriană. Succesul imnelor lui Bardaisan n-a fost deci pentru diaconul din Edessa decât un îndemn suplimentar pentru a le opune propriilor sale poeme.

În secolul VI se cunoşteau încă în jur de şase sute de imne efremiene. Ele erau repartizate în nouă volume intitulate respectiv: despre Naştere, despre post, despre Nisibis, despre Mireasa Regelui, despre Biserică (două volume), despre credinţă, despre învăţături şi despre Paradis, despre mărturisitori şi despre decedaţi. Trei sferturi din aceste piese sunt conservate în colecţii liturgice iacobite din secolele VI–VIII; o anchetă în antologiile liturgice siriace ar putea conduce eventual la restaurarea lor.

Titlul aşa-numitelor *Poeme nisibiene*, nu se justifică decât pentru primele douăzeci şi unu de imne, căci următoarele datează din perioada edessiană a lui Efrem; cele mai frumoase dintre ele ne înfăţişează un dialog dramatic între Hristos, Satan, moarte, păcat şi om (nr. 52–68). *Imnele despre Paradis* sunt în general atribuite perioadei nisibiene. Cât despre cele patru invective păstrate din cele cinci scrise de Efrem împotriva împăratului Iulian Apostatul, ele sunt mai uşor databile încă în timpul domniei acestui împărat (361–363).

Nesigură însă rămâne data imnelor liturgice. Cele la Naştere şi Arătare nu sunt toate de o autenticitate garantată. Cele pe care E. Beck le-a editat sub titlul de *Imne despre post* şi *Imne despre azime, Cruce şi Înviere*, reprezintă mai puţin de jumătate din tomul original al *Imnelor despre post*.

Imnele împotriva învăţăturilor greşite îndreptate împotriva marcioniţilor, bardaisaniţilor, maniheilor şi astrologilor, datează probabil din perioada edesseninană, ca şi *Imnele despre credinţă* care polemizează împotriva aceloraşi, dar şi împotriva arienilor. Deopotrivă opere de maturitate, *Imnele despre Biserică* şi *despre feciorie* (acestea din urmă reprezentând probabil cel de-al doilea „tom despre Biserică") tratează în realitate despre teme biblice şi ascetice.

Imnele despre mărturisitori păstrate sub numele lui Efrem nu sunt probabil autentice, afară poate de câteva dintre cele despre Abraham din Qidun şi Iulian cel Bătrân. Cât despre cele *la defuncţi*, acestea nu reprezintă decât o antologie ce nu conţine fără îndoială decât puţine elemente din Efrem. La toate aceste *madrashe*, păstrate în siriacă trebuie în fine adăugată o colecţie alcă-

tuită din 51 de „antifoane", dintre care 43 încă integrale, păstrate într-o versiune armeană din secolul V, privitoare la teme morale şi ascetice.

„Efremul grec" şi versiunile orientale

Efrem a fost traduce în greceşte încă din timpul vieţii sale, şi a continuat să fie spre mijlocul secolului V. Dar foarte curând apocriful s-a amestecat cu autenticul, în proporţii ce nu-şi găsesc echivalent în literatura patristică decât în corpusul pseudo-hrisostomian. Se poate ca falsa atribuire sub numele lui Efrem să se fi datorat unei confuzii de bună credinţă cu imnografi omonimi sau altor hazarduri ale transmiterii manuscrise, dar cel mai adeseori e vorba de imitaţii deliberate.

În genul doctrinar, tratatul *de Spirito Sancto* citit de Ieronim probabil la Constantinopol spre anul 380, s-ar putea să fi fost cel dintâi dintre aceste falsuri, căci se pare că Efrem n-a avut nici o ştiinţă de controversele pnevmatomahe. Monahii chirilieni din Constantinopol care invocau autoritatea dascălului siriac la începutul controversei nestoriene cunoşteau poate deja, cel puţin în florilegiu, un discurs despre mărgăritar care n-are nimic de a face cu Imnele consacrate de Efrem acestei teme (*Fid.* 81–85). Aceleaşi citate greceşti se regăsesc la Efrem din Antiohia, Leonţiu din Bizanţ, Anastasie Sinaitul şi în *Doctrina Patrum*. Sever din Antiohia afirma în chip curios că a cercetat zadarnic în Mesopotamia, chiar la Edessa, şi în întregul Orient tratatul *De Margarita* invocat de chalcedonieni. Acest tratat ni s-a păstrat integral şi compararea recenziunii sale editate cu citatele din florilegii revelează alterări dogmatice.

Alte câteva vestigii ne fac să credem că scrieri exegetice ale lui Efrem au putut fi şi ele traduse în greceşte. În a doua jumătate a secolului VI, monahul Alexandru din Cipru citează încă un tratat efremian despre biruinţa luminii, înrudit cu exegeza pe care o lăuda Epifanie. La începutul secolului IX, Gheorghe, sincelul patriarhului Tarasie al Constantinopolului, cita de asemenea un extras din tratatele dogmatice despre Paradis. Paralele ale acestor două texte găsim în comentariul la *Diatessaron* ca şi în *Imnele despre Naştere* şi *Paradis*.

Dar literatura ascetică şi hagiografică avea să popularizeze numele lui Efrem în mediile monahale greceşti. Încă pseudo-Grigorie al Nyssei (*PG* 46, 832) dă mărturie de existenţa unui corpus efremian alcătuit din tratate parenetice şi panegirice. Numai

din primul grupaj el numeşte tratate despre pocăinţă şi conduita morală, unul despre smerenie, altele despre iubire, despre feciorie şi despre Judecata şi a Doua Venire a lui Hristos. La acestea se adaugă câteva citate literare din *Sermo asceticus* (836A) şi din *Testament* (837AD), acesta din urmă într-o recenziune anterioară ediţiilor noastre. Parenezele cunoscute de pseudo-Grigorie făceau fără îndoială parte din cele cincizeci de *Sermones paraeneticii* pe care patriarhul Fotie le citea într-o recenziune uşor diferită (*PG* 103, 657–660). Această colecţie a trecut, împreună cu alte piese a căror istorie rămâne încă de studiat, aproape în toate versiunile orientale vechi.

Un prim inventar al colecţiilor arabe a revelat deja cel puţin trei colecţii principale, în multiple recenziuni, a căror dată şi mediu precis ar fi interesant de ştiut. Dacă trei sferturi din „Efremul arab" e alcătuit din traduceri din greceşte, restul pare a proveni din siriacă şi unele bucăţi rămân încă de identificat.

În armeană, pe lângă versiunile din secolul V făcute din siriacă şi a căror principale monumente a fost deja menţionate anterior, au existat şi multe altele, mai târzii, făcute după „Efremul grec", şi din care doar o parte se găseşte editată în cele patru volume ale părinţilor mechitarişti de la Veneţia (1836).

În georgiană cunoaştem patru versiuni efremiene, dintre care cea mai veche urcă în secolele VI şi VII, făcute după originalele greceşti sau arabe şi, poate, în caz excepţional, din siriacă.

„Efremul copt", din care până acum au fost publicate doar câteva piese sahidice şi bohairice, pare de asemenea a proveni în esenţă din „Efremul grec".

Cât despre „Efremul etiopian", afară de câteva extrase din florilegiile ascetice, el cuprinde cel puţin două discursuri complete, dintre care unul despre David ce pare necunoscut de altundeva.

Fragmentele efremiene din lecţionariile siro-palestiniene din secolele VI–VIII trădează şi ele o origine grecească.

Nu altfel stau lucrurile cu „Efremul slav", cel mai vechi manuscris cunoscut fiind un fragment glagolitic macedonian din secolul X. Alte piese sunt conservate în bulgară, în sârbă, şi mai cu seamă în rusa veche: o colecţie rusească cuprinzând 120 de piese a fost publicată la Moscova începând din 1701.

Popularitatea lui Efrem în Occident e atestată de prezenţa de manuscrise conţinând operele sale în majoritatea bibliotecilor monastice medievale. Totuşi, în ciuda contactelor privilegiate ce existau în secolele patristice între Galia şi Siria, în corpusul efremian

latin nu găsim nimic din „Efremul siriac". Încă de la începutul secolului VIII, Defensor din Ligugé citează *Sermo asceticus* şi un discurs eshatologic într-o versiune arhaică. În epoca carolingiană, Efrem e citat de Elipand, Alcuin, Smaragdus şi, mai cu seamă, de Florus din Lyon, ca şi în florilegii ascetice. Din secolul IX, influenţa discursurilor eshatologice efremiene poate fi detectată în poemul Muspili şi în Cartea evangheliilor a lui Otfrid din Wissenburg, amândouă în germana veche. Acelaşi lucru e valabil şi pentru un număr de texte anglo-saxone timpurii. Vincent de Beauvais († 1264) e primul martor cunoscut al unui corpus de şase discursuri eshatologice şi ascetice identificate în numeroase manuscrise. Majoritatea celorlalte piese transmise sub numele lui Efrem se găsesc atribuite în alte manuscrise lui Hrisostom, lui Augustin, lui Bachiarius, lui Cesarius sau lui Isidor.

Ediţii şi critica „Efremului grec"

Noi versiuni latine parţiale ale „Efremului grec" văd lumina zilei începând din secolul XV. Dar ele vor fi eclipsate de cea a eruditului belgian Gerard Vossius apărută la Roma, la cererea papei Sixt V, în trei tomuri (1589–1593, 1598), şi bazată pe manuscrise greceşti dintre care unele astăzi sunt pierdute. Traducerea lui Vossius a fost de mai multe ori reeditată în volum, între altele la Köln în 1603 şi la Anvers în 1619. Operă a unui romano-catolic, ea n-a întârziat să trezească critica istoricilor protestanţi. Încă reformatul A. Rivet (1612) socotea că Vossius n-a publicat decât falsuri. Luteranul W. Tentzel (1685) a adăugat la această acuzaţie pe cea de plagiat şi de falsificare. Iar slavizantul luteran J. P. Kohl (1729) a pretins că papiştii s-au străduit să suprime adevăratul „Efrem grec", care n-ar fi învăţat nici pururea-fecioria Maicii Domnului, nici transsubstanţierea euharistică, nici purgatoriul. Sensibil la aceste critici, iezuitul J. Bolland (1658) şi jansenistul E. L. du Pin (1686) au cerut editarea „Efremului grec", în timp ce marele Tillemont (1702) trecea diversele piese ale versiunii lui Vossius prin sita unei critici prudente.

În acest context polemic trebuie plasate cele două mari ediţii ale „Efremului grec" din prima jumătate a secolului XVIII. Nu se cunoşteau încă decât câteva texte izolate când în 1701 anglicanul E. Thwaites, decan la Queen's College, a editat la Oxford într-un voluminos in-folio 156 de piese provenind din douăzeci de manuscrise păstrate în Anglia. Dar ediţia oxfordiană, remarcabilă pentru

epoca ei, n-a întârziat să fie depăşită de partea catolică prin cele trei volume greco-latine publicate la Roma de acelaşi J. S. Assemani care fusese promotorul ediţiei „Efremului siriac". Cel două prime volume ale ediţiei romane apărute în 1732 şi în 1743, reproduceau textul lui Thwaites, amendându-l după manuscrise mai cu seamă italiene, dar şi din Viena şi Paris, şi retuşând în consecinţă traducerea latină a lui Vossius. Sfârşitul celui de-al doilea volum şi tot cel de-al treilea volum apărut în 1746 adăugau noi piese însoţite de o traducere latină inedită. În prolegomene abundente, Assemani făcea bilanţul studiilor efremiene anterioare şi relua apologia autenticităţii, mai cu seamă împotriva lui Kohl, „morosus ille Ephraemiorum operum censor", făcând ocazional apel la texte siriace sau la versiunea arabă pentru a explica erorile versiunii greceşti.

Ediţia romană a „Efremului grec" este atât de completă, încât de atunci n-au mai putut fi reperate decât doar cincisprezece piese noi (*CPG* nr. 1401–1417). Ea a făcut şi continuă să facă mari servicii. Dar nu răspunde exigenţelor ediţiei critice, căci prezintă un text hibrid şi fără nici un aparat, dovedindu-se în acest punct inferioară chiar şi ediţiei oxfordiene.

Din ce motive nici una din aceste două mari ediţii ale „Efremului grec" n-au fost reluate nici în *Maxima Bibliotheca Sactorum Patrum* a oratorianului A. Galland nici – lucru încă şi mai straniu – în *Series Graeca* a *Patrologiei* abatelui J.-P. Migne? O anchetă în corespondenţa lui Migne cu cardinalul Pitra şi monseniorul Malou ar putea ajuta la rezolvarea acestei enigme.

Numai la începutul acestui secol s-a impus ideea unei ediţii critice a „Efremului grec". S. G. Mercati, care concepuse proiectul ambiţios, a trebuit din nefericire să rămână la publicarea exemplară a trei panegirice metrice „extravagante" (1915). Doamna D. Iliadou a reluat sarcina, dar lucrările sale pregătitoare au fost întrerupte de moarte (1976), înainte ca ea să fi putut publica decât câteva piese.

Trebuie să măsurăm într-adevăr dificultăţile descurajante cu care se va confrunta editorul „Efremului grec". Nu numai că multe scrieri efremiene au făcut obiectul unor dezmembrări şi colaje, dar textul lor se dovedeşte atât de fluid, încât adeseori alegerea între variante sau între recenziuni devine imposibilă. Speranţa de a reconstitui litera unor arhetipuri foarte devreme manipulate şi iremediabil corupte, este deci minimă. Traducerile orientale vechi ar putea însă ajuta la un progres în această direcţie. În orice caz, doar ediţia critică a „Efremului grec" va permite o judecată definitivă asupra acestei importante părţi a corpusului efremian.

Câteva constatări masive se degajează deja, extrem de defavorabile în privința autenticității. Într-adevăr, pentru șase din piesele grecești a căror corespondente siriace subzistă, nici una dintre ele nu aparține în mod sigur Sfântului Efrem, și pentru celelalte trei pentru care avem paralele în opera siriacă autentică, acestea constau de fapt într-o antologie efremiană amalgamată de un compilator. Pentru alte șapte piese nu cunoaștem decât echivalente siriace fără corespondență literală și atunci ne putem întreba în ce sens a fost făcută traducerea.

De altfel, unele piese ale „Efremului grec" din ediția Assemani nu sunt decât dublete sau remanieri, și un număr important se întâlnesc deopotrivă sub numele altor Părinți. S-au reperat astfel până în prezent șapte *Omilii Macariene*, dintre care și *Epistula magna*, dar și texte din Grigorie din Nazianz, din Hrisostom și Pseudo-Hrisostom, din Pseudo-Marcian, din Paladie, din Hyperechius, din Pseudo-Isaac din Ninive, din Ioan Damaschin și din Pseudo-Damaschin, din Eustratios și din literatura apoftegmelor. Probabil că se vor mai descoperi și altele. În sfârșit, prin conținutul lor anumite piese par compoziții extrem de tardive.

Fizionomia „Efremului grec"

Odată ediția romană debarasată cu grijă de scoriile sale, critica se găsește în fața unui ansamblu, desigur eterogen, dar cu toate acestea animat de o aceeași spiritualitate monastică, cea a zdrobirii inimii și fricii de judecată, ce se exprimă îndeosebi în discursurile parenetice și eshatologice. Mediul sau mediile în care a înflorit această învățătură ascetică rămân încă de precizat. Încă de acum s-au relevat în anumite piese indicii trimițând spre o origine antică și siriacă.

Partea cea mai interesantă, dar și mai intrigantă a „Efremului grec" rezidă incontestabil în discursurile metrice în versuri heptasilabice sau în tetrasilabe duble. S-au identificat circa treizeci, și e probabil ca și altele să rămână ascunse sub texte astăzi corupte. E vorba când de pareneze ascetice, când de panegiricele unor personaje din Vechiul Testament și ale unor martiri creștini. Aceste texte reprezintă unul dintre primele și cu siguranță cele mai importante mărturii ale poeziei liturgice bizantine. Se știe că aceasta din urmă se caracterizează prin abandonarea principiului metricii clasice, bazată pe cantitate, adică pe lungimea silabelor, și prin adoptarea celor două principii ale isosilabismului și homotoniei. Pe

urmele filologului W. Meyer (1885), teza unei origini siriace a acestei transformări e astăzi în general receptată. Nu e vorba însă decât de o conjectură, de loc lipsită de plauzibilitatea, dar fără o dovadă pozitivă, la care se amalgamează cu stângăcie aluzii ale lui Teodoret din Mopsuestia şi Teodoret privitoare la introducerea psalmodiei antifonale la Antiohia.

În orice caz, „Efremul grec" versificat nu corespunde genului siriac *madrasha*, ci celui reprezentat de *mimra*, şi de aceea a distinge în el strofe n-are nici un sens. Prin aceasta el nu anunţă nici troparul, nici condacul bizantin, decât numai prin metrul isosilabic al versului în care nu poate fi detectat nici un ritm. Majoritatea elogiilor şi paranezelor versificate din „Efremul grec", ca cele la Sfântul Vasile şi la cei patruzeci de mucenici din Sebasta, sunt de altfel de factură greacă, cum arată numeroasele aliteraţii incompatibile cu ipoteza unui originar siriac. Tot ceea ce putem admite este deci o influenţă indirectă a metrului heptasilabic dublu al *mimrelor* asupra unor siriaci elenizaţi. Adaptarea greacă va fi avut un succes rapid, ceea ce ar fi antrenat creaţia tetrasilabului dublu, neuzitat în siriacă.

Examenul vocabularului, al gramaticii şi al stilului pieselor metrice din „Efremul grec" sugerează dacă nu un acelaşi autor – cazul celor două panegirice menţionate – cel puţin o şcoală. Originea trebuie să fie veche, fiindcă Pseudo-Grigorie al Nyssei cunoştea probabil deja elogiul pseudo-efremiam al Sfântului Vasile. Dar nu există o dovadă convingătoare pentru a afirma că panegiricul Avraam şi Isaac ar fi fost folosite de Grigorie al Nyssei într-una din omiliile sale autentice pronunţate în anul 383. Rămâne totuşi probabil faptul ca Sozomen, dacă nu chiar şi Ieronim, să fi cunoscut deja piese metrice aparţinând „Efremului grec". Influenţa acestuia din urmă asupra melodului bizantin Romanos a fost supraevaluată, uitându-se faptul că acest siriac, originar din Emesa, ar fi putut citi imne efremiene în limba lor originală.

Ţinând seama de toate acestea, „Efremul grec" reprezintă o entitate patristică aparte, interesantă din punct de vedere literar, dar de un conţinut teologic destul de slab.

În schimb, „Efremul siriac", singurul autentic, se descoperă de o bogăţie şi de originalitate ce conferă gândirii sale o atracţie permanentă.

Studiul acestei gândiri trebuie însă să sprijine pe baze critice sigure, neţinând seama decât de opere neîndoielnic efremiene. Majoritatea lucrărilor vechi, ca cele ale lui A. Haase (1869),

C. Eirainer (1889) sau G. Ricciotti (1925), fără a mai vorbi de altele mai recente, sunt astăzi nesatisfăcătoare, pentru că exploatează fără distincţie scrierile autentice, îndoielnice sau false. Mai mult, aceşti autori erau în general animaţi de preocupări apologetice, legate de cele ale polemicii din secolul XVIII, ceea ce îi făcea să aprecieze teologia efremiană în funcţie de evoluţiile ulterioare ale dogmei şi teologiei. Singura metodă sănătoasă constă deci, din a interpreta pe Efrem prin el însuşi, situându-l în epoca sa şi în mediul său. Aceasta e calea trasată deja de minuţioasele analize ale părintelui Edmund Beck.

André de Halleux

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Bibliografia selectivă este aranjată după cum urmează:

A. Texte fundamentale şi traduceri
B. Generale: articole de enciclopedie etc.
C. Monografii
D. Articole

Secţiunile C şi D încearcă să ofere o imagine şi acelor mai recente lucrări care tratează teme legate de studiul spiritualităţii Sfântului Efrem.

Sunt utilizate următoarele abrevieri:

CSCO	=	Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium (în fiecare pereche de volume, primul conţine textul original iar al doilea traducerea)
ECR	=	*Eastern Churches Review*
Gwynn	=	(vezi mai jos secţiunea A. 5)
HS	=	*Harp of the Spirit* (vezi cele ce urmează, A. 5)
McVey	=	(vezi mai jos secţiunea A. 5)
Morris	=	(vezi mai jos secţiunea A. 5)
OC	=	*Oriens Christianus*
OCA	=	*Orientalia Christiana Analecta*
OCP	=	*Orientalia Christiana Periodica*
PdO	=	*Parole de l'Orient*
PO	=	Patrologia Orientalis
SC	=	Sources chrétiennes
SA	=	Scriptores Armeni (în *CSCO*)
SS	=	Scriptores Syri (în *CSCO*)